

Тези учасників IV Міжнародній науково-
практичній Інтернет-конференції
«Стратегічні напрями соціально-
економічного розвитку держави в умовах
глобалізації»

Синчак Віктор Петрович,
*завідувач кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,
доктор економічних наук, професор*

З МЕНЕДЖМЕНТОМ ДО ФІНАНСІВ

Кафедра менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького університету управління та права (до 2001 року кафедра загального менеджменту та менеджменту організацій) заснована у вересні 1999 року, для підготовки високопрофесійних фахівців з економіки та менеджменту, які здатні ефективно працювати в основних галузях економіки і на різних рівнях управління.

Першим завідувачем кафедри був кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, нині доктор наук з державного управління, професор Юрій Миколайович Комар, який очолював кафедру з вересня 1999 - по вересень 2000 року та надалі є активним учасником основних кафедральних заходів.

Із червня 2001 року по теперішній час кафедру очолює доктор економічних наук, професор Віктор Петрович Синчак. Коло наукових інтересів – проблематика податкового регулювання стабільного розвитку суб'єктів господарювання в мінливому глобальному середовищі.

У перші роки становлення кафедра поступово поповнювалася досвідченими науково-педагогічним працівниками та талановитою молоддю. Так, у 1999-2000 роках на кафедрі працювала кандидат економічних наук, доцент Блажієвська Ганна Василівна, старший викладач кафедри Шнурова (Гуменюк) Оксана Григорівна (нині – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри філософії та соціально-гуманітарних наук).

У 2000 році розпочали свою науково-педагогічну діяльність випускники першого випуску факультету управління та економіки Корюгін Андрій Валерійович і Новерсалюк Артур Анатолійович. Згодом до їх числа приєдналися випускники наступних випусків факультету управління та економіки магістри за спеціальністю «Адміністративний менеджмент» Захаркевич Наталія Петрівна (2004 р.), Рижа Тетяна Володимирівна (2009 - 2018рр.), Крушинська Алла Вікторівна (2010 р.), Самарічева Тетяна Анатолівна (2011 р.) та Мазур Ольга Василівна (2011-2016 рр.).

Значну допомогу у становленні та розвитку кафедри у період 1999-2013 рр. надавали кандидати наук, доценти Стадник Валентина Василівна (нині - доктор економічних наук, професор), Рясних Євгенія Григорівна (нині - професор), Швець Людмила Павлівна, Бойко Руслан Васильович, Гончар Ольга Іванівна (нині - доктор економічних наук, професор), Тараненко Світлана Миколаївна, Вельбой Володимир Пилипович; старший викладач Майорова Наталія Іванівна.

Новий поштовх до розвитку кафедра отримала у 2001 році, коли було введено нові вибіркові навчальні дисципліни «Податкова система», «Податковий менеджмент», «Страховання», «Банківська справа», «Ціноутворення», «Бізнес-планування», «Місцеві фінанси», що дозволило кафедрі започаткувати підготовку до відкриття нової спеціальності у майбутньому. Усе це вплинуло і на зміну у 2001 році її перейменування на «Кафедра менеджменту, фінансів та кредиту», яка функціонувала під такою назвою до 2010 року.

У цей саме період кафедрою було змінено підходи до проведення та методичного забезпечення виробничої та переддипломних практик для студентів факультету управління та економіки, посилено вимоги до обчислення розрахунково-аналітичних показників баз практик і підготовки студентами звітів та їх захисту з урахуванням досвіду інших навчальних закладів. Значно активізувалась науково-дослідна робота студентів. Регулярною стала їх участь у всеукраїнських конференціях та олімпіадах.

Кафедра поступово збільшувалась чисельно та посилювалась якісно завдяки захисту кандидатських дисертацій колишніми випускниками університету Корюгіним Андрієм Валерійовичем (2005 р.), Захаркевич Наталією Петрівною (2006 р.), Рижою Тетяною Володимирівною (2014 р.), Самарічевою Тетяною Анатоліївною (2019 р.). Із 2008 року до 2018 року на кафедрі працювала кандидат економічних наук, старший науковий співробітник

Плішка Тетяна Петрівна.

У 2008-2016 рр. на кафедрі працювала кандидат економічних наук Ковальчук Вікторія Вікторівна. У 2012 році з кафедри публічного управління та адміністрування прийшла на кафедру кандидат економічних наук, доцент Арзянцева Дар'я Андріївна.

У 2009 році успішно захистив дисертацію завідувач кафедри Синчак Віктор Петрович на тему: «Система оподаткування у сільському господарстві України: теорія, методологія та практика» на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Після цього захисту перед структурним підрозділом постали завдання щодо здобуття статусу випускової кафедри.

У 2010 році відбулися організаційні зміни, внаслідок чого кафедра менеджменту, фінансів та кредиту була об'єднана з кафедрою економічної теорії та підприємництва і отримала нову назву «Кафедра менеджменту, економічної теорії та фінансів». Колектив кафедри поповнився досвідченими науково-педагогічними працівниками кандидатами наук, доцентами Вірою Павлівною Гавриш (2010-2016рр.), Станіславою Миколаївною Підгородецькою (2010-2016 рр.), Людмилою Миколаївною Качаровською (2010-2013 рр.).

Одночасно із посиленням конкурентної позиції і зростанням іміджу, кафедра поступово ставала профільною, спочатку у підготовці фахівців

освітньо-кваліфікаційного рівня Бакалавр з галузі знань 0306 Менеджмент за напрямом підготовки 6.030601 Менеджмент. З часом таке право набуто і щодо підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня Спеціаліст з галузі знань 0306 Менеджмент і адміністрування за спеціальністю 7.03060101 Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності). З 2017 року кафедра – відповідальна за підготовку магістрів за спеціальністю 073 Менеджмент із спеціалізації Бізнес-менеджмент, а з 2019 року і зі спеціалізації Організація та управління охороною здоров'я галузі знань 07 Управління і адміністрування.

Із розширенням спеціальностей, що активно почало реалізовуватись в університеті з 2016 року, кафедра одержала статус випускової з підготовки здобувачів наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування галузі знань 07 Управління і адміністрування. Із 2017 року в університеті започатковано підготовку фахівців на першому (бакалаврському) рівні за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування галузі знань 07 Управління і адміністрування, а з 2018 року – з підготовки фахівців на другому (магістерському) рівні за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування галузі знань 07 Управління і адміністрування.

У зв'язку зі зміною паспортів і розширенням спеціальностей із підготовки фахівців у галузі вищої освіти та відповідно до Концепції розвитку Хмельницького університету управління та права, у 2016 році кафедра отримала осучаснену назву «Кафедра менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування».

Збільшення чисельності науково-педагогічних працівників і підвищення рівня їх якісного складу дозволили охопити нові напрями в науково-дослідній роботі. Значно розширено наукову тематику. У її складі затверджено три наукові теми: 1) «Механізми управління підприємствами та установами в системі державного регулювання національною економікою» (керівник – д.е.н., професор Синчак В. П.); 2) «Фінансові механізми регулювання діяльності юридичних і фізичних осіб в економічному та соціальному середовищі» - державний реєстраційний номер 0110V007929 (керівник – д.е.н., професор Синчак В. П.); 3) «Проблеми переходу до інноваційно-інвестиційної моделі економічного зростання в умовах ринкової економіки» (керівник – к.е.н., доцент Арзянцева Д. А.). Результати науково-дослідної роботи, що здійснювалася науково-педагогічними працівниками кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування за кафедральною науковою тематикою, у 2017 році опубліковані в колективній монографії «Фінансово-управлінські аспекти інноваційно-інвестиційного розвитку підприємництва в національній економіці» за науковою редакцією д.е.н., професора Синчака В. П.

За результатами наукової роботи науково-педагогічними працівниками кафедри та вісімнадцятьма аспірантами, які здійснювали та продовжують дослідження під керівництвом д.е.н., професора Синчака В. П., опубліковано близько 500 наукових праць у зарубіжних та вітчизняних виданнях, у т. ч. 17 монографій. Результати наукових здобутків доповідались на більш, ніж 200 Міжнародних і Всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах. Брендом кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування стала Міжнародна науково-практична конференція «Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації», що періодично (один раз у два роки) організовується та проводиться науково-педагогічними працівниками нашого структурного підрозділу за підтримки ректора університету, професора Омельчука О. М.

Достатньо важливим напрямом діяльності кафедри, на якому зосереджується значна увага науково-педагогічних працівників, є організаційно-виховна робота. З 2012 року кафедра започаткувала в рамках святкування тижня факультету управління та економіки проведення Економічного турніру серед студентів 3-4 курсів. У тому ж таки році команда, підготовлена науково-педагогічними працівниками кафедри, взяла участь в Економічному турнірі, що проводився в Подільському державному аграрно-технічному університеті між студентами інших областей України та стала його переможцем і володарем почесного кубка.

На основі навчальної дисципліни «Методи прийняття управлінських рішень», кафедрою започатковано щорічне проведення турніру з Моделювання бізнес-процесів та прийняття управлінських рішень (відповідальна старший викладач кафедри Крушинська А. В.). Згодом цей турнір став міжнародним, в якому у 2013 році приймали участь по дві команди з України та Росії і одна з Білорусі.

У 2016-2017 навчальному році кафедрою започатковано Конкурс наукових есе серед учнів ЗОШ Хмельницької області, що проводився на факультеті управління та економіки за тематикою робіт, розроблених доцентами кафедри Бучковською Я. Г., Кудельським В. Е. і асистентом кафедри Малик О. В.

На кафедрі належним чином налагоджено роботу з ведення документації (відповідальні заступник завідувача кафедри доцент Захаркевич Н. П. і доцент Ткачук Н. М.), оформлення протоколів засідань кафедри (секретар кафедри, доцент кафедри Самарічева Т. А.), проведення наукових, навчальних, методичних і виховних заходів (доценти Корюгін А. В., Арзянцева Д. А., Бучковська Я. Г., старший викладач Крушинська), ведення сторінки кафедри на веб-сайті університету (доцент кафедри Кудельський В. Е.).

Кафедра активно працює у напрямку профорієнтаційної роботи. З 2005 року підтримується співпраця з Шепетівським НВК №1, вихованці якого поповнюють лави студентів університету (відповідальний завідувач кафедри

Синчак В. П.). Науково-педагогічні працівники кафедри доценти Арзянцева Д. А., Бучковська Я. Г., Захаркевич Н. П., Корюгін А. В., Кудельський В. Е., Самарічева Т. А., Ткачук Н. М., старший викладач Крушинська А. В. є постійними учасниками профорієнтаційних заходів у школах Хмельницької області.

За останні 3 роки науково-педагогічні працівники кафедри продовжували підготовку призерів та номінантів Всеукраїнських олімпіад. Так студентки Мотузюк Анастасія та Щавінська Маріна стали призерами і були нагороджені дипломами III ступеня II етапу Всеукраїнської олімпіади з навчальної дисципліни «Податкова система»(підготовку здійснювала зав. кафедри Синчак В. П. і доцент кафедри Рижа Т. В.). У 2017 році Гуменюк Діана та Гриценюк Анастасія стали призерами у номінації II етапу Всеукраїнської олімпіади з навчальної дисципліни «Регіональна економіка» (підготовку здійснював доцент Корюгін А. В.). У 2019 році Ярема Оксана виборола диплом III ступеня за перемогу у другому турі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих, технічних і гуманітарних наук за напрямом «Менеджмент організацій» з науковою роботою на тему «Стратегія впровадження ресурсозберігаючих технологій на підприємстві (на матеріалах КП ВКГ «Джерело»)» (підготовку здійснювала доцент Арзянцева Д.А.). У цьому ж році Гриценюк Анастасія стала призером і була нагороджена дипломом III ступеня II етапу Всеукраїнської олімпіади з навчальної дисципліни «Стратегічне управління» (підготовку здійснював доцент Корюгін А. В.).

Для нашого структурного підрозділу стратегічним завданням залишається захист докторських дисертацій доцентами Арзянцевою Дар'єю Андріївною, Захаркевич Наталією Петрівною, Корюгіним Андрієм Валерійовичем, Ткачук Наталією Миколаївною за паспортами спеціальностей, що відповідають профілю кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування. До тактичних завдань кафедри віднесено захисти кандидатських дисертацій Алли Вікторівни Крушинської та аспірантів кафедри.

Виконання стратегічних і тактичних завдань сприятиме якісній підготовці фахівців спеціальностей Менеджмент, Фінанси, банківська справа та страхування галузі знань Управління та адміністрування на першому, другому та третьому рівнях, а також інших спеціальностей, до підготовки яких залучаються науково-педагогічні працівники кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування.

Алексєєнко Максим Дмитрович
професор кафедри банківської справи
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
доктор економічних наук, професор

ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА БАНКІВ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Дослідженню теоретичних і практичних аспектів проблем депозитного формування ресурсів в банківському секторі присвячено праці відомих вітчизняних науковців [1, с. 93–99; 2, с. 155–157]. Високо оцінюючи внесок науковців у вивчення проблем депозитного формування ресурсів, необхідно зауважити, що в сучасних умовах ця проблема потребує подальших досліджень з урахуванням сучасних реалій. Поділяємо точку зору В. Стельмаха, який вважає, що, по-перше, банки відновлюються після кризи. У банківській системі у 2018 році прибуток в 21,7 млрд грн, приріст обсягу депозитів фізичних осіб – 14,8%; банки активізували кредитування [3]. YouControl визначає, що рівень капіталізації банків, що пройшли системну кризу, значно підвищився. Зокрема, банки за підсумками регулярного стрес-тестування й оцінки якості активів продовжують нарощувати захисний буфер на випадок майбутніх криз. Завдяки інструменту для перевірки надійності банків FinScore з 76 працюючих банків України був визначений топ самих надійних, куди в першому кварталі 2019 року увійшли 13 фінансових установ [4]. Цьому сприяє зважена монетарна політика НБУ, високі процентні ставки та дієва кредитна політика самих банків.

По-друге, на початок 2019 року 52,8% кредитів у банках – це непрацюючі кредити. Важливо, щоб рівень проблемних кредитів знизився хоча б до 30-40%, а в ідеалі – до 10% [3]. Це буде свідчити, що відбулося повне відновлення банків після кризи.

За перше півріччя 2019 року в цілому за банківською системою населення збільшило обсяг депозитного портфеля в гривні на 25,1 млрд грн (на 9,37%) [5]. Завдяки лояльності фізичних осіб ТОП-10 зайняті банками з іноземним і державним капіталом. За цей же період більш ніж на 1,5 млрд грн або 20,11% збільшив обсяг гривневих вкладів населення ПУМБ, який за результатами

першого півріччя увійшов до топ-5 банків за обсягом приросту депозитного портфеля фізичних осіб у гривні. Зокрема, ПУМБ посідає сьоме місце серед банків за розміром депозитного портфеля населення і 85% його вкладників відкривають депозити повторно.

На залучення коштів до банку впливають регулятори фінансового ринку. У 2019 році Національний банк скеровує свою діяльність на виконання стратегічних цілей, реалізуючи окреслені дії та ключові активності, щоб створити сприятливе середовище для учасників фінансової екосистеми – від банків до бізнесу, від споживачів фінансових послуг до тих осіб, які позбавлені доступу до них [6, с. 20]. Це сприятиме активізації монетарної політики національного банку в контексті забезпечення сталого розвитку економіки України [7, с. 42].

Складна сутність і багатолікість прояву дефініції «депозит» ускладнюють розуміння практики залучення грошових заощаджень суб'єктів економіки до кредитних установ, насамперед до банків. Глибшому усвідомленню сутності дефініції «депозит» та механізму залучення коштів до банків сприяє поділ депозитів на окремі складові з подальшим групуванням їх за однорідними ознаками, тобто їх класифікація.

Вважаємо, що доцільно обмежити розгляд ознак класифікації депозитів лише тими, які суттєво впливають на організацію залучення та повернення банками грошових коштів суб'єктів економіки. Доцільно розглядати класифікаційні ознаки депозитів за трьома групами: об'єктами депозитних відносин; суб'єктами депозитних відносин; умовами та порядком розміщення грошових коштів в банках. Зауважимо, що класифікаційні ознаки кожної групи за своїм складом неоднорідні, а тому їх можна деталізувати.

Ознаки класифікації, які відносяться до групи умов та порядку розміщення коштів в банках, за своїм складом є ще більш неоднорідними. Вони можуть характеризувати різні аспекти умов депозитів, зокрема юридичні, податкові, бухгалтерські, мотиви розміщення коштів.

З огляду на спосіб оформлення розрізняють депозити оформлені: договором банківського рахунку; договором банківського депозиту з видачою

ощадної книжки; договором банківського депозиту з видачою депозитного (ощадного) сертифіката; договором банківського депозиту з видачою іншого документа, що підтверджує внесення грошової суми або банківських металів і відповідає вимогам, установленим законом, іншими нормативно-правовими актами у сфері банківської діяльності та звичаями ділового обороту.

За характером розпорядження вклади поділяють на: іменні, тобто такі, що належать певній особі; на пред'явника (анонімні) – за ними для внесення та вилучення коштів не потрібні ніякі відомості про вкладника і зразок його підпису; кодовані – за ними операції здійснюються за допомогою підпису-коду, встановленого самим вкладником. Документи, за якими може бути ідентифікована особа вкладника, зберігаються в сейфі відповідального працівника банку, доступ до якого мають лише вповноважені особи банку.

Залежно від місця юридичного оформлення депозитного договору виокремлюють депозити, що оформленні за місцем знаходження структурних підрозділів банку та дистанційно. В останньому випадку вкладники мають можливість, використовуючи сучасні канали зв'язку та можливості програмно-технічних комплексів, здійснювати самообслуговування за депозитною послугою. Оформлення вкладів в інтернет-банкінгу (без підписання паперів) в Україні цілком законне. Це регулюється нормативними актами НБУ, котрі передбачають можливості відкриття депозитів онлайн.

Список використаних джерел

1. Коваленко Ю. М. Інституційна довіра у національному фінансовому секторі та система гарантування банківських депозитів. *Малий і середній бізнес (право, держава, економіка)*. 2015. № 1-2. С. 93–99.

2. Бухтіарова А. Г. Обмеження системи страхування вкладів як стимули для вкладників. *Економіка та підприємництво: формування інноваційних моделей*: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (7-8 червня 2013 р.). Херсон: Гельветика, 2013. С. 155–157.

3. Владимир Стельмах: Экономика нуждается в антиимпортной индустриализации и снижении кредитных ставок. URL: <https://enovosty.com/finance/full/506-vladimir-stelmax-ekonomika-nuzhdaetsya-v-antiimportnoj-industrializacii-i-snizhenii-kreditnyx-stavok>

4. Названы Топ-13 самых надежных банков Украины. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2019/07/11/649569/>

5. Дохід, накопичення або доступ до грошей – депозити для будь-яких цілей. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2019/09/12/39032631/>

6. Стратегія Національного банку України. Програма дій 2019. НБУ, 2019, 32 с.

7. Формування монетарної політики національного банку в контексті забезпечення сталого розвитку економіки України: Монографія / О. М. Колодізев, І. О. Губарева, Є. М. Огородня. Харків: ІНЖЕК, 2015. 325 с.

Андрос Світлана Вікторівна

провідний науковий співробітник

відділу фінансово-кредитної та податкової політики

Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»

доктор економічних наук, доцент

АКТИВІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ЗРОСТАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

Кредити в Україні найдорожчі в Східній Європі. Високі процентні ставки по ним обумовлені високою інфляцією. В 2018 році інфляція в Україні була на рівні 9,8%. Нині облікова ставка НБУ знаходиться на рівні 18% (річних), тобто під неї комерційні банки можуть позичати в НБУ необхідні кошти. Крім того, Міністерство фінансів для покриття дефіциту держбюджету пропонує на продаж облігації внутрішньої державної позики з високою прибутковістю (під 20%). У такому разі комерційним банкам не вигідно давати кредити, наприклад, під 12%, коли Мінфін вони можуть кредитувати під 20%.

Для того, щоб знизити відсотки по кредитах, потрібно знизити ризики країни. Якщо кредитні ставки зменшити безпідставно, в результаті можна отримати банківську кризу, яка призведе до падіння 5-10% ВВП країни. Емісія великої кількості дешевих грошей також призведе до ще більшої інфляції.

За активного сприяння кредитуванню в Україні, що є однією з головних цілей діяльності банків, проблема банківського кредитування АПК до тепер залишається невирішеною. Основною перешкодою для активізації банківського кредитування аграріїв є відсутність достовірного джерела інформації для оцінки кредитоспроможності позичальника і належної оцінки ризиків банку. Гарантією взаєморозуміння є послідовне формування кредитної історії. Передбачена можливість оцінки банками невеликих кредитів малому бізнесу (до 5 млн грн) за спрощеною схемою – на портфельній основі. Якщо позичальник не може показати

прозору фінансову звітність, банк, для мінімізації кредитних ризиків попросить надати якісну заставу в великих обсягах. Використання ринку землі також є фундаментальним фактором для активного кредитування агросектору. Так, за даними НБУ, залишки кредитних коштів на рахунках банків за станом на кінець липня 2019 р. склали майже 343,5 млрд грн, з яких тільки 17,292 млрд грн (5,0%) – кредитні кошти, надані банками підприємствам сільського, лісового і рибного господарств[1]. В 2019 р. у загальному кредитному портфелі Кредобанкучастка кредитів підприємствам сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних із ними послуг – 1,908,807,27 тис грн, з яких кредити у гривнях – 1,600,500,91 тис грн (83,8%) і в іноземній валюті – 308,306,36 тис грн (16,2%) відповідно. Частка кредитів підприємствам лісового господарства та лісозаготівлі, а також підприємствам рибного господарства у кредитному портфелі склала 15,46 тис грн і 682,73 тис грн відповідно. Із загальної суми непрацюючих кредитів у портфелі цього банку підприємствам сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних із ними послуг (101,349,59 тис грн), частка непрацюючих кредитів у гривнях – 72,215,67 тис грн[1]. Нині банк пропонує кредити на реалізацію інвестиційних проектів, поповнення оборотних коштів для фінансування сільськогосподарського циклу та придбання сільгосптехніки.

В загальному кредитному портфелі Укргазбанку на частку агросектору припадає 30%[1]. Банк пропонує кредитні програми для сільгоспвиробників на фінансування операційного циклу, придбання нової сільгосптехніки тому числі «екокредити», авалування простих векселів для фінансування оборотних коштів підприємств АПК, кредитування під заставу зерна. Цей банк разом з Німецько-українським фондом кредитує клієнтів для інвестиційних цілей, поповнення оборотних коштів сільгоспідприємств. Працює програма пільгового кредитування аграріїв на придбання білоруської техніки.

В 2019 р. майже 45% кредитного портфеля ММСБ Ощадбанку склала частка кредитів аграріям[1]. Банк пропонує підприємствам АПК фінансування всіх напрямків діяльності. Банк працює з різними міжнародними програмами Європейського інвестиційного банку, Європейського інвестиційного фонду,

Німецько-українського фонду. Завдяки їм є можливість знизити кредитну ставку для аграріїв (до 18% річних) або зменшити заставу, що надається.

У 2018 р. частка вітчизняних аграрних компаній, які обслуговуються у Приватбанку зросла з 44% до 56% (серед усіх агрокомпаній, які користуються послугами банків)[1]. В 2019 р. планується для агросектору низку нових партнерських програм для придбання техніки, насіння, добрив, нові банківські сервіси для аграріїв. Банк у рамках своєї програми підтримки малого бізнесу «Країна успішного бізнесу» розвиває продукт «АгроКуб» для залучення фінансування на придбання сільгосптехніки, паливно-мастильних матеріалів.

В 2019 р. у загальному кредитному портфелі Укрексімбанку частка кредитів підприємствам сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних із ними послуг склала 3,846,639,42 тис грн. Частка кредитів підприємствам рибного господарств – 185,093,88 тис грн, з яких на 100% – це кредити у гривнях. Із загальної суми непрацюючих кредитів Укрексімбанку підприємствам сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних із ними послуг (692,675,95 тис грн), частка непрацюючих кредитів у гривнях – 211,166,19 тис грн (30,49%) і в іноземній валюті – 481,509,76 тис грн (69,51%) відповідно[1]. Цей банк пропонує аграріям спеціальні кредитні продукти: «Інвестиційний» (модернізація виробництва), «Сільгосптехніка» (придбання техніки), «Оборотний» (поповнення оборотного капіталу).

Отже, банківське кредитування АПК України здійснюється більшою мірою за такими напрямками: кредитування для поповнення обігових коштів, на реалізацію інвестиційних проектів, лізингові кредити, кредити на покупку сільгосптехніки. Процентні ставки по кредитах для аграріїв на рівні 20%–30% річних, що, безумовно, аграріям не вигідно. Водночас для фермерів і сільгоспвиробників у банках впроваджені програми, за яких до умов кредитування і процентних ставок для аграрного бізнесу застосовується індивідуальний підхід. Найбільш затребувані аграріями партнерські програми кредитування на придбання сільгосптехніки та обладнання. За рахунок того, що партнери банку (наприклад, Ощадбанку), постачальники техніки компенсують частину процентної ставки, для

позичальників-аграріїв вона суттєво знижується. Залежно від банку і партнера мінімальна ставка за такими кредитами становить 0,1%, середня – 5–7% [1].

Аграріям доцільно отримувати кредити в державних банках, які беруть участь у державних програмах компенсації коштів. Процедура отримання компенсації проста і не вимагає особливих документів. Іноді можна отримати вигідні умови фінансування за рахунок комбінування декількох програм, наприклад, державної програми компенсації і партнерської програми банку. При цьому сільгоспвиробник може отримати державну компенсацію на придбання техніки і кредит зі зниженою ставкою за партнерською програмою. Якщо по інших напрямках держпідтримки (наприклад, у частині механізмів розподілу коштів) у аграріїв виникало багато питань, то програма компенсації вартості сільгосптехніки нині користується популярністю.

Серед основних чинників зменшення обсягів кредитування за участю комерційних банків виділимо наступні: 1) стратегія банків спрямована на кредитування поточних операцій, а не капітальних вкладень; 2) велика частка присутності потужних агрохолдингу в секторі АПК, здатних вирішувати питання додаткового фінансування шляхом залучення власних коштів; 3) держпрограми підтримки сільгоспвиробників за рахунок надання дотацій і збільшення розмірів відшкодування у сфері виробництва сільгосппродукції; 4) зниження частки державного фінансування, спрямованої на компенсацію відсотків за банківськими кредитами для аграріїв; 5) участь великих банків у програмах підтримки сільгоспвиробників зі сторони держави, і тому зниження можливостей невеликих банків взяти участь у кредитуванні АПК.

1. Показники банківської системи. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів в цілому по системі [Електронний ресурс]. *НБУ*, 2019. URL : <https://www.bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>.

Андрушко Людмила Володимирівна

студентка 4 курсу спеціальності Менеджмент Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Науковий керівник: Захаркевич Н.П. доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, к.е.н., доцент

ВПЛИВ ЕКОСИСТЕМ НА ЕКОНОМІКУ ТА ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Товари та послуги екосистеми, є важливою основою функціонування й підтримання життя на Землі. Рівень людського добробуту як прямо, так і опосередковано залежить від доступу до природних ресурсів, задоволення базових потреб за рахунок життєво необхідних природних ресурсів: прісна вода, первинна біомаса, яку людство використовує як харчовий ресурс, природні матеріали, які слугують основою розвитку виробництва та ін. Саме такі товари екосистеми становлять частину загальної економічної вартості планети. Добробут людини і стійкість екосистем взаємозалежні. Основним складником наземної екосистеми являються ліси, вони справляють найбільший вплив на зовнішнє середовище, порівняно з іншими наземними екосистемами.

Чим менше навколо дерев, тим більше ми будемо хворіти. Кожне зрубане дерево наближає економічну катастрофу та зміну клімату. Одне дерево за добу здатне віддати у повітря стільки кисню, скільки потім потрібно чотирьом людям. Один гектар лісу здатен поглинути вуглекислий газ віддвохсот п'ятдесяти людей. Лише протягом одного року одне дерево може охолоджувати повітря не гірше ніж десять безперервно працюючих кондиціонерів. Древа вбирають у себе приблизно тринадцять тисяч літрів дощової води щороку і фільтрують орієнтовно двадцять вісім кілограмів забруднень. І разом з тим, на жаль, деякі бачать у них лише дрова

Деревина є одним із найважливіших ресурсів країни після вугілля, нафти та газу. У деревообробній промисловості України, за попередніми даними, зайнято близько 350 тис. осіб, або ж 500 тис. осіб, якщо враховувати галузі, пов'язані із деревообробкою. Експорт лісу приносить понад 1,7 млрд. доларів.

Лісова промисловість відповідальна за 3,6 відсотка ВВП України¹. Державне агентство лісових ресурсів та Міністерство екології затверджують щорічні допустимі обсяги вирубки для кожного окремого лісництва. Агентство контролює 306 державних лісгоспів в Україні через 24 різних управління лісового та мисливського господарства. Ці лісгоспи поставляють 83% усіх колод, зібраних в Україні. 92% доходу з цих лісгосподарств йде з цієї лісозаготівлі. Існують різні типи вирубок, але в Україні найчастіше використовують суцільну вирубку, тобто вирубують усі дерева з певної ділянки, залишаючи величезні пустуючі площі серед лісу, що призводить до зсуву ґрунтів з гірських місцевостей та підняття води у річках та озерах.

У 2008 році в Україні масштабна повінь в західних регіонах спричинила збитків більш ніж на 3 млрд. гривень, загинули люди. Однією з головних причин катастрофи стала масова вирубка лісів. Від повеней і сильних потоків води є ще одна загроза - вони спричиняють ерозію ґрунтів. Для України це серйозна проблема, бо наша країна - великий виробник агропродукції. Внаслідок ерозії втрачається третина кожного долара створеної у сільському господарстві доданої вартості, - а на кожную тонну вирощеного зерна припадає десять тонн ерозованого ґрунту.

За останні 150 років планета вже втратила половину верхнього шару ґрунту, найбільш родючої його частини. Деревина допомагають з цим боротися - вони забирають з землі зайву вологу, а їх коріння утримує ґрунт. Дедалі частіше замість лісів та парків у містах виростають нові висотки, створюючи бетонні джунглі.

У містах дуже викривлений тепловий баланс - інколи температура в місті і сусідній сільській місцевості може відрізнятись на 6-12 градусів. Це відбувається тому, що бетон і асфальт поглинають тепло краще, ніж рослини і ґрунт, а дощова вода замість того, щоб випаровуватись і зменшувати температуру, скидається в каналізацію. Утворюється тепловий острів. Різниця температур на сонці та в тіні дерев може досягати кількох десятків градусів. 70

¹Earth sight Complicit in Corruption July 2018 UKR_1018_Layout

% усіх викидів вуглецю припадає саме на міста, що шкідливо не лише для клімату, але й для мешканців міст².

За світовою статистикою від 10 до 40% людей у різних регіонах світу мають алергічні захворювання, і ці показники зростають щоденно. Відомо, що одним з чинників розвитку алергічних захворювань є забруднене повітря.

Ліси настільки сильно впливають на нас, що Всесвітній фонд дикої природи запропонував посадити по всьому світу трильйон дерев — це допоможе боротися зі зміною клімату, зберегти біорізноманіття і, звичайно, життя людей. До цього процесу може долучитись кожна людина - наразі з трильйону дерев вже висадили 13,6 мільярда.

Таким чином, можна сказати, лісові екосистеми полягають у взаємодії дерев з атмосферою, водою, ґрунтом та в підтримці їхніх якісних і кількісних параметрів на оптимальному екологічному рівні. Під послугами лісових екосистем розуміють рекреаційну цінність лісових масивів, захист ґрунтів від ерозії, підвищення урожайності сільськогосподарських культур, збереження біорізноманіття, регулювання водостоку, продукування кисню, поглинання двоокису вуглецю.

Бахарєва Ярослава Василівна

асистент кафедри комп'ютерних наук та економічної кібернетики

Вінницький національний аграрний університет

УМОВИ ОНЛАЙН-РЕЄСТРАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Серед основних пріоритетних напрямків трансформаційних змін економіки України сьогодні є розробка та впровадження ринкових механізмів для реальної підтримки вітчизняного бізнесу, пошук взаємозацікавлених регулятивних засобів і механізмів для створення сприятливого інвестиційного клімату та партнерських відносин у бізнес-середовищі, підтримка новостворених і діючих малих/середніх підприємств [1].

²Edmondson JL, Davies ZG, McCormack SA, Gaston KJ &Leake JR (2011) Чи ущільнені ґрунти в міських екосистемах? Загальноміський аналіз .

Нові реформаторські зміни торкнулись і оптимізації процедури відкриття власного бізнесу. В Україні розроблені та діють відповідні правила та механізм реєстрації в якості фізичної особи-підприємця. Безпосередньо процес реєстрації фізичною особою-підприємцем (ФОП) або приватним підприємцем (ПП) визначається вимогами Закону України № 755 «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» [2].

Для проведення державної реєстрації фізичні особи можуть звернутись до державного реєстратора наступним чином:

- особисто;
- через уповноважену особу;
- направити документи за допомогою поштового зв'язку, обов'язково з описом вкладення;
- в електронному вигляді, за допомогою спеціального порталу.

Документи для проведення реєстраційних дій щодо фізичних осіб-підприємців осіб в електронній формі подаються особисто заявником через персональний кабінет на веб-сайті «Онлайн будинок юстиції» або Кабінет електронних сервісів Мін'юсту, де можна перевірити, чи входить до переліку центр сертифікації ключів, що надавав вам електронний підпис [3].

Перелік документів, необхідних для державної реєстрації фізичної особи-підприємця зазначено у ст.18 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». Також одночасно з подачею документів для державної реєстрації фізичної особи-підприємцем у електронній формі може бути подана заява на обрання спрощеної системи оподаткування.

Для реєстрації фізичної особи-підприємця онлайн-режимі необхідний кваліфікований електронний підпис (КЕП). Його можна отримати в акредитованих центрах, наприклад в центрі ДФС, в центрі Мін'юсту. Також їх можна отримати в системі Приват-24 (розділ «Усі послуги» – «Бізнес» – «Електронний цифровий підпис» – «Завантажити сертифікат» та пройти необхідні кроки з внесенням конкретних даних для формування заявки на отримання сертифікату підпису). Здійснити реєстрацію можна також через

Портал державних послуг iGov або Кабінет електронних сервісів Мін'юсту. Однак, ці сервіси доступні не для всіх областей України.

Варто відмітити, що приватним підприємцям, які обрали систему оподаткування з ПДВ окрім КЕП самої фізичної особи необхідно буде замовити виготовлення печатки та замовити окремо КЕП для печатки, накладання якої буде необхідним для деяких документів.

Якщо раніше для отримання ЕЦП громадяни мали можливість звертатися до відповідних акредитованих центрів сертифікації ключів (АЦСК) лише за місцем проживання (реєстрації ФОП), то з 2018 року дану умову для фізичних осіб скасовано і вони мають можливість обрати будь-який АЦСК.

На офіційному порталі Інформаційно-довідкового департаменту Державної фіскальної служби України (https://acskidd.gov.ua/r_kor) наведено детальну інформацію щодо отримання електронних довірчих послуг (ЕДП), серед яких порядок отримання даних послуг послуг фізичною особою та укладення Договору про надання ЕДП з Інформаційно-довідковим департаментом ДФС.

Для відкриття банківського рахунку онлайнфізична особа має бути вже офіційно зареєстрованим підприємцем, бути клієнтом відповідного банку та мати КЕП. В разі виконання даних умов та надання відповідним банком послуг з відкриття рахунків в онлайн-режимі необхідно пройти наступні кроки:

1. Внести у відповідну форму реєстраційні дані ФОП;
2. Обрати регіон обслуговування;
3. Внести коректні та справжні анкетні дані;
4. Замовити корпоративну картку;
5. Визначити підписанта (підписантів) банківських документів;
6. Отримати реквізити рахунку онлайн.

Здійснити реєстрацію можна також через Портал державних послуг iGov, однак, ці сервіси доступні не для всіх областей України [4].

Для отримання послуги з реєстрації ФОП необхідно перейти на вкладку «Послуги бізнесу» – «Реєстраційні дані» – «Державна реєстрація фізичної особи-підприємця», обрати регіон, заповнити форму заявки (внести контактні

дані, обрану систему оподаткування, вид діяльності згідно КВЕД), натиснути кнопку «Замовити послугу», після чого відбудеться пере направлення на сторінку підписання Вашої електронної заяви КЕП. Відповідь щодо реєстрації/відмови буде надіслано на вказану адресу електронної пошти.

На цьому онлайн-реєстрацію підприємця буде завершено та необхідно буде перейти до наступних кроків, що забезпечуватимуть функціонування ПП: замовлення печатки (в разі необхідності), відкриття банківського рахунку. Реєстрація Книги обліку доходів та витрат та ін.

Таким чином, в Україні на сьогодні існує спрощена процедура реєстрації фізичної особи-підприємця в онлайн-режимі з використанням сучасних інформаційних технологій, які, в залежності від регіону, надаються, відповідними державними органами з можливістю застосування КЕП багатьох установ, серед яких, зокрема й банківські установи, користувачами послуг яких є значна кількість українців. Дана процедура дає можливість майбутнім підприємцям окрім економії часу на реєстрацію також формувати в онлайн-режимі інші запити щодо надання електронних державних послуг в процесі здійснення/припинення господарської діяльності без необхідності фізичної присутності в органах державного врядування та інших установах, зважаючи на функціонування єдиної інформаційної бази даних, що об'єднує більшість з них.

Список використаних джерел

1. Герман І.В. Напрямки організації та стимулювання розвитку туристичного бізнесу України (на прикладі діяльності ФОП). *Молодий вчений*. 2018. №6(58). С.381-387.
2. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: Закон України від 15.05.2003 № 755- IV. *Відомості верховної ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263.
3. Офіційний сайт ДП «Будинок юстиції». URL:<https://online.minjust.gov.ua>.
4. Портал державних послуг. URL:<https://igov.gov.ua/business/1>.

Булат Галина Володимирівна

доцент кафедри менеджменту,

фінансів, банківської справи та страхування

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,

кандидат економічних наук, доцент

ГАРМОНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ ДО ВИМОГ МСФЗ

Впровадження бухгалтерського обліку за Міжнародними стандартами фінансової звітності на підприємствах України є одною із складових інтеграції її в світову економіку. В результаті підприємства дістають можливість виходу на міжнародні ринки, залучення додаткових інвестицій, оскільки звітність, складена по МСФО, більше інформативна і зрозуміла для іноземних інвесторів. Крім того, впровадження МСФО дозволить удосконалити організаційну структуру підприємств в цілому і обліку. Однак з трансформацією обліку за вимогами міжнародних стандартів виникають певні ризики, які необхідно врахувати в обліковій політиці підприємства, щоб уникнути отримання неякісної інформації, яка призведе до складання «формальних» фінансових звітів.

Тому наприкінці жовтня 2017 року президентом України було підписано Закон «Про внесення змін до Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Основна мета – привести українські норми у відповідність до законодавства ЄС та оновити порядок застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) [1].

Закон розширив список компаній, які повинні готувати фінансову звітність та вести звіт за МСФЗ, а також публікувати на своєму сайті фінансову звітність та аудиторський звіт (положення набрало чинності з 1 січня 2018 або 2019 року залежно від підприємства).

Зміни у значній мірі стосуються великих підприємств. За законом до цієї категорії підпадають компанії, чії показники на дату складання фінансової звітності відповідають двом з трьох критеріїв:

- балансова вартість активів – понад 20 млн євро

- чистий прибуток від реалізації – понад 40 млн євро
- середня кількість співробітників – понад 250 осіб.

Більшість гуртових та роздрібних компаній відповідають цим критеріям.

До такої категорії входить і частина підприємств споживчої кооперації. І хоча за даними Держстату України частка таких підприємств у складі юридичних осіб, що здійснюють свою діяльність на території України невелика, але вони мають важливе значення в економіці країни, оскільки діяльність споживчої кооперації охоплює гуртову та роздрібну торгівлю, заготівлю, виробництво, будівництво, транспорт, освіту, надання послуг та зовнішньоекономічну діяльність (табл.1).

Таблиця 1

Кількість юридичних осіб за організаційними формами

№	Юридичні особи	На 01.04.2017р.	На 01.04.2018р.	На 01.04.2019р.
1	Усього юридичних осіб:			
	шт.	1198110	1247161	1312302
	%	100	100	100
2	Підприємства споживчої кооперації:			
	шт.	1232	1209	1182
	%	0,10	0,09	0,09

Джерело: систематизовано автором за [2].

Як видно із таблиці кількість підприємств споживчої кооперації з кожним роком зменшується, що свідчить про негативні тенденції в діяльності таких підприємств.

З метою покращення діяльності підприємств споживчої кооперації 04.10.2012 року ХХІ з'їздом Споживчої кооперації України було прийнято Програму подальшого реформування споживчої кооперації України.

Основним векторами Програми формування конкурентних переваг підприємств споживчої кооперації України є: поновлення та збереження цілісної системи споживчої кооперації; перетворення споживчої кооперації

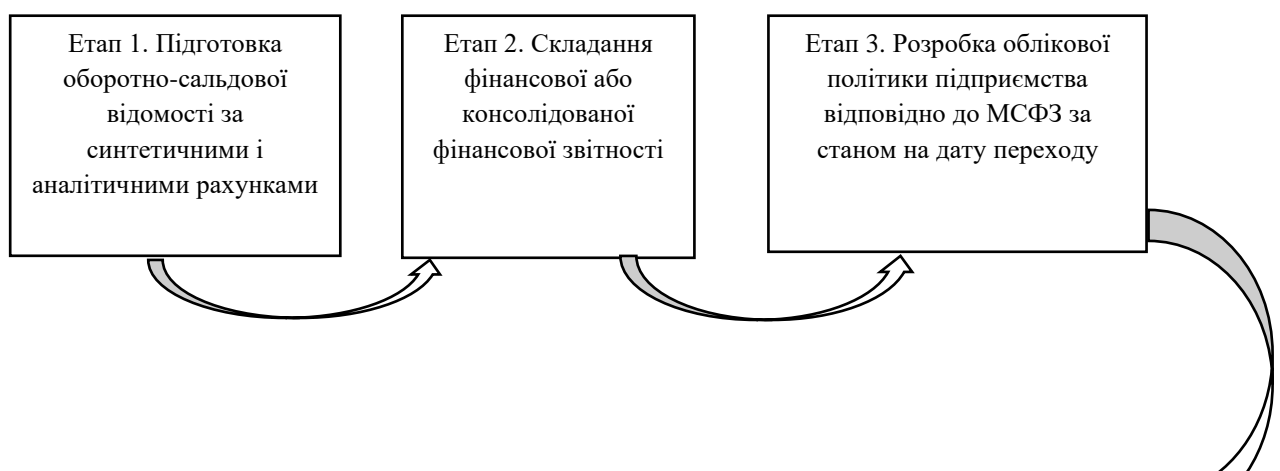
України в потужну економічну структуру на ринку товарів і послуг; урегулювання процедур розпорядження пайовиком кооперативним майном; розширення масштабів міжнародного співробітництва в світовій економіці.

Тому для забезпечення життєздатності системи споживчої кооперації необхідно докорінно змінити форми та методи управління підприємствами, організаціями, установами та окремими галузями. Інформаційною основою, при цьому, повинен залишатися раціонально побудований бухгалтерський облік, а також його гармонізація до вимог МСФЗ.

Про необхідність використання МСФЗ говорить і той факт, що Укоопспілка на початку 2012 р. набула членства у EuroCoopі. EuroCoop, що представляє інтереси кооперативів в інститутах Євросоюзу, готовий надавати всіляке сприяння й допомогу в розвитку української споживчої кооперації, тому в основі програми реформування української системи споживчої кооперації лежить синхронізація нормативно-правової бази, яка забезпечить адаптацію до ринкової економіки, підвищення ефективності господарської діяльності. Така синхронізація стосується і облікової політики кооперативних підприємств.

Процес впровадження МСФЗ вимагає розробки інтеграційної програми, яка регламентуватиме зміни до облікової політики та етапи такого переходу. У частині трансформаційних процедур при переході на МСФЗ бухгалтер повинен здійснити певні кроки (рис.1).

Перехід на ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності відповідно до вимог МСФЗ – це природний процес розвитку та інтеграції, який має як переваги так і недоліки.

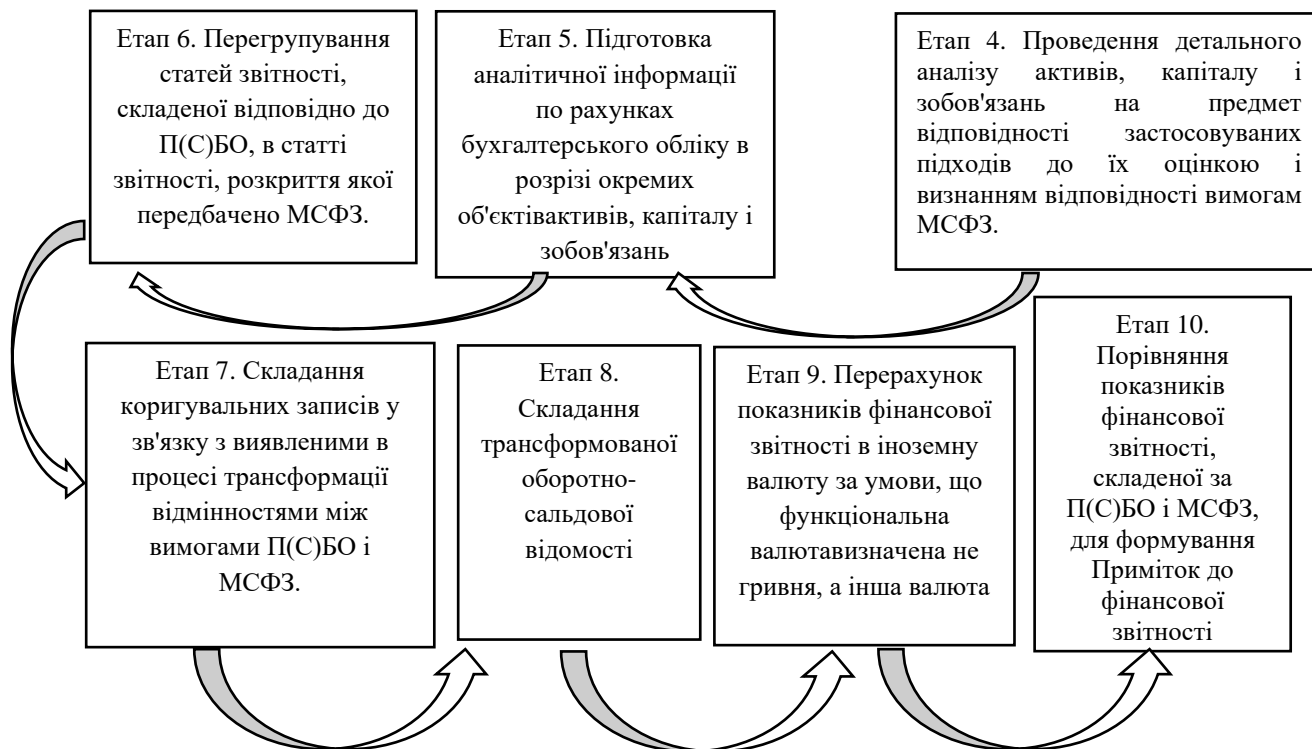

Рис.1. Етапи трансформації облікової політики підприємств споживчої кооперації

Джерело: систематизовано автором за [3]

Можна виділити наступні переваги впровадження концепції МСФЗ на підприємстві: можливість надавати партнерам, інвесторам та іншим особам максимально об'єктивну інформацію про фінансовий бік діяльності компанії; бухгалтерський облік буде організований за принципами, на який поступово переходить весь розвинений світ; поглиблення міжнародної співпраці з іноземними контрагентами; однозначне розуміння фінансової звітності та зростання довіри до її показників у всьому світі.

До негативних наслідків впровадження МСФЗ, у свою чергу, можна віднести: відносно високий рівень складності переходу до МСФЗ; необхідність навчання бухгалтерів і менеджерів до роботи в умовах нової концептуальної схеми ведення обліку та складання фінансової звітності.

Дані «за» і «проти» необхідно враховувати і підприємствам споживчої кооперації в ході проведення трансформації їх облікової політики до вимог МСФЗ.

Отже, використання МСФЗ для складання фінансової звітності підприємств споживчої кооперації дозволить: підвищити якість звітної інформації для прийняття управлінських рішень; зміцнити довіру до поданої

інформації; краще розуміти ризики і прибутковість підприємства; полегшити доступ до капіталу, в тому числі з іноземних джерел.

Список використаних джерел

1. Закон України від 5 жовтня 2017 року №2164-VIII "Про внесення змін до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" (щодо удосконалення деяких положень)". URL://ukrainepravocom/law-making/bill_enacted_into_law/zakon-ukraini-pro-vnesennya-zmin-do-zakonu-ukraini-pro-bukhgalterskiy-oblik-ta-finansovu-zvitnist-v. (дата звернення: 15.09.2019р.)
2. Сайт Держстату України. – URL://www.ukrstat.gov.ua/edrpo/ukr/EDRPU_2019/ks_opfg/ks_opfg_0419.htm. (дата звернення: 15.09.2019р.)
3. Алгоритм переходу на МСФО: практичні рекомендації URL://uteka.ua/publication/commerce-12-msfo-28-algorithm-perexoda-na-msfo-prakticheskie-rekomendacii. (дата звернення: 15.09.2019р.)

Булешина Вікторія Анатоліївна

студентка 3-го курсу спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування факультету управління та економіки

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Науковий керівник: Захаркевич Наталія Петрівна, доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, Кандидат економічних наук, доцент

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

Науково-технічний прогрес, зростання масштабів господарської діяльності зумовлюють посилення антропогенного тиску на довкілля, що спричиняє порушення рівноваги в навколишньому природному середовищі та викликає загострення соціально-економічних проблем.

Водночас, з використанням невідновлювальних сировинних та енергетичних запасів збільшується забруднення довкілля, особливо водних

ресурсів та атмосферного повітря, зменшуються площі лісів і родючих земель, зникають окремі види рослин, тварин тощо.

Економічна оцінка водних ресурсів як об'єктів природокористування передбачає визначення обсягів їх використання для оптимального розподілу об'єму води та джерела водоспоживання між учасниками водогосподарського комплексу³.

Як правило, для забезпечення потреб в питній, технологічній і технічній воді будують водозабірні споруди (водосховища, фільтрувальні станції, інші гідроспоруди), транспортуючі водомагістралі, каналізаційні проводи та гідроочисні споруди. Тут дуже важливе правильне визначення витрат на їх будівництво. Більш складною є детальна економічна оцінка змін, що вносяться в природу та господарство території, яку охоплює водосховище. Про важливість правильного визначення цих показників свідчать витрати на підготовку водосховищ, які інколи досягають до 40 і більше відсотків загальної вартості будівництва. Як стверджує практичний досвід, будь-яке затоплення сільськогосподарських земель і лісових угідь та пов'язані з цим заходи щодо організаційно-господарського облаштування населення, відшкодування сільськогосподарської продукції, лісорозведення і лісоочищення належать до найскладніших проблем гідротехнічного будівництва.

На сьогоднішній день гостро стоїть питання реалізації адекватної системи оподаткування та системи зборів у сфері водокористування, сприяння формуванню екологічної свідомості водокористувачів та удосконалення системи штрафів. Саме таке управління сприятиме стабільному економічному розвитку та має задовольнити принципи сталого розвитку.

Фінансові потоки у сфері використання та охорони водних ресурсів мають в ідеалі формуватися за рахунок платності водокористування⁴. Тому необхідно виявити джерела формування механізму самофінансування відновлювальних процесів, спрямованих на розвиток комплексу водного господарства.

³ Манів З. О., Луцький І. М., Манів С. З. Регіональна економіка : навчальний посібник. Львів, 2011. 639 с.

⁴ Назаренко О. М., Поплавська В.В. Теоретичні аспекти ринку водних ресурсів. *Вісник НУБІП*. 2016. №5. С. 7-10.

Сучасну систему фінансування водного господарства необхідно розширити та конкретизувати, включивши до нього:

- платежі за перевищення лімітів скидання забруднюючих речовин та за забруднених вод;
- штрафи за понадлімітний відбір води із водних джерел;
- штрафи за аварійне скидання забруднюючих речовин до водних об'єктів і ґрунт, що призводить до забруднення підземних вод.

За даними світових аналітиків проблема водоспоживання чистої води залежить від культури народів світу та їх фінансових можливостей.

За останнє століття споживання прісної води у світі збільшилася вдвічі, і гідроресурси планети не відповідають такому швидкому зростанню потреб людини. За даними Всесвітньої комісії по воді (World Commission on Water), сьогодні кожній людині щодня потрібно 40 (від 20 до 50) літрів води для пиття, приготування їжі та особистої гігієни. Однак близько мільярда людей у 28 країнах світу не мають доступу до такої кількості життєво важливих ресурсів. Більше 40 % населення світу (близько 2,5 млрд осіб) проживає в районах, що характеризуються середнім або високим дефіцитом води. Передбачається, що до 2025 року це число зросте до 5,5 млрд. осіб і складе дві третини населення Землі⁵.

Найбільш великими споживачами води (за обсягами) є Індія, Китай, США, Пакистан, Японія, Таїланд, Індонезія, Бангладеш, Мексика і Російська Федерація.

За оцінкою експертів, Україна вважається однією з найменш забезпечених у Європі країн за запасами місцевих водних ресурсів - 1 тис. м³ на 1 жителя. Для порівняння, у Швеції та Німеччині - 2,5 тис. м³, Франції - 3,5 тис. м³, Великобританії - 5 тис. м³. Водночас, їх використання є неефективним та нераціональним. Як зазначають спеціалісти Національного інституту стратегічних досліджень, впродовж ХХ століття з метою збільшення господарського використання води відбулося масштабне зарегулювання ріки Дніпро та інших рік, що обумовило техногенні порушення 70-80% руслового

⁵World Commission on Water: веб-сайт. URL: <http://www.worldwatercouncil.org/en/world-water-vision>.

стоку, підпір ґрунтових вод, а також регіональне підтоплення земель⁶. Незважаючи на істотне скорочення обсягів водокористування (у порівнянні з 1990 роком - майже вдвічі) та відповідне зменшення техногенного навантаження на водні об'єкти, екологічний стан поверхневих і підземних джерел водопостачання не покращується. Щороку у поверхневій водній об'єкті країни скидаються великі об'єми недостатньо очищених комунально-побутових і промислових стічних вод, що є наслідком неефективності систем очищення води. Забруднення води викликає деградацію річок, водосховищ, озерних систем та погіршення якості води, що негативно впливає на здоров'я людей. Головною причиною виникнення кризового стану довкілля є низький пріоритет екологічної політики в Україні.

На основі статистичних та аналітичних даних необхідно розширити діяльність з розробки концепції охорони водного середовища та раціонального використання водних ресурсів та створити регіональні моніторингові центри з питань підтримки якості поверхневих вод та соціальної поінформованості суспільства наслідків вживання неякісної питної води.

Отже, Україна належить до найменш водозабезпечених країн світу. Згідно з водогосподарськими балансами та урахуванням якості води її дефіцит коливається в межах 10-15 км. Дефіцитними залишається більшість природних водних джерел, а водні ресурси дедалі більше стають головним лімітуючим чинником розвитку і розміщення продуктивних сил України. На сьогодні водокористування в басейнах усіх річок практично досягло верхньої межі, існує великий дисбаланс між потребами водних ресурсів і можливостями їх забезпечення як за кількістю, так і за якістю води. Проблема водозабезпечення населення, галузей промисловості і сільського господарства стала однією із найгостріших проблем. Її розв'язання в перспективі можливе на основі ощадливого використання, розробки і впровадження безводних, маловодних технологій, переведення промислових підприємств на водооборотне споживання, оптимізації зрошувальних і поливних норм і нормованого водоспоживання.

⁶Данилишина Б.М. Продуктивність водоресурсних джерел України: теорія і практика. Київ, 2017. 412 с.

Власюк Світлана Анатоліївна,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Уманського національного університету садівництва

кандидат економічних наук, доцент

Бондаренко Наталія Вікторівна

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Уманського національного університету садівництва

кандидат економічних наук, доцент

ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах інтеграційних процесів, які нині мають чільне місце в Україні, особливого значення набуває створення відповідних механізмів ефективного фінансування сільськогосподарського господарства, яке виступає основним локомотивом економіки України. Сільськогосподарське виробництво, яке має довготривалий цикл (мін 6 місяців) потребує інвестицій ще до початку самого виробництва, у той час ефективною та результативною виявиться діяльність, аграрії зможуть дізнатися лише після реалізації сировини, продукції тощо.

Подальше функціонування аграрного сектору економіки вимагає зваженого підходу щодо фінансування господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Нині, в Україні існують різноманітні джерела фінансування. У цьому контексті значним і суттєвим є вміння виокремити пріоритетне джерело, що зумовлює необхідність глибшого дослідження теоретичних, методичних і практичних питань задля розв'язання найболючіших проблем сільськогосподарських товаровиробників, та забезпечення їх конкурентоспроможності на вітчизняному та світовому ринках [1].

Основні фінансові ресурси сільськогосподарського підприємства – це незавершене виробництво, яке не може бути заставою для отримання зовнішніх джерел фінансування. Вплив погодних факторів, пертурбація цінових трендів на глобальних ринках ставлять аграрний сектор в невідгідні та ризикові умови

ведення бізнесу, що в свою чергу виступає стримуючим чинником для залучення альтернативних джерел фінансування для його розвитку.

Фінансові ресурси у сільськогосподарському виробництві формуються для забезпечення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Чітка та виважена організація процесу формування фінансових ресурсів надасть можливість ефективного управління грошовими потоками галузі, прийняття оптимальних та виважених фінансових рішень, підвищення результативності діяльності [2, с.115].

Рівень забезпечення сільськогосподарських підприємств ресурсами, які гарантуватимуть стабільний розвиток виробництва, захист соціальної сфери, конкурентоспроможність діяльності, і є, основою фінансування аграрної галузі.

Нині, важливим чинником фінансування ефективної та результативної діяльності товаровиробників сільгосппродукції є залучення у виробничий процес додаткових фінансових ресурсів, так як у сільськогосподарських підприємств постійно виникають труднощі з нагромадженням та недостатністю власних джерел формування як основних, так і оборотних засобів виробництва. Основними шляхами вирішення цієї проблеми є залучення у основну діяльність підприємств АПК позикових коштів та формування нових підходів у кредитній політиці банків щодо їх кредитних відносин з даними підприємствами [3, с.40].

Підтримка розвитку АПК бюджетом для малого і середнього підприємництва аграрного виробництва, передбачає фінансову підтримку заходів в АПК шляхом здешевлення кредитів в 2016-2017 рр. в сумі 300 млн. грн, 2018 році – 66 млн. грн., 2019 році – 127,2 млн. грн., обсяги надання кредитів фермерським господарствам, за даний період мали тенденцію до збільшення, і в 2016 році становили 15,8 млн. грн., в 2017 р. – 25 млн. грн., 2018 році – 43,1 млн. грн., 2019 році – 200 млн.грн. [4].

Починаючи з 2015 р. загальна кількість підприємств, що отримали прибуток збільшилася з 69,5 % у 2010 р., до 88,5 % у 2015 р. та 89,0 % у 2018 р. Згідно зі статистичними даних у 2017 р. найбільш прибутковими виявилися великі підприємства – сума фінансового результату 8062,8 млн. грн., що складає 88,9 % від загальної кількості великих підприємств. Найбільш

збитковими виявилися малі сільськогосподарські підприємства та мікропідприємства, серед їх загальної кількості 13,9 % та 14,0 % відповідно отримали збитки [5].

Кількість підприємств, які одержали чистий прибуток у 2017 р., становили 86,7 % відсотків до їх чистого прибутку становила 78457,7 млн. грн., сума збитку – 13306,4 млн. грн. Рівень рентабельності діяльності сільськогосподарських підприємств коливалася протягом останніх сімнадцяти років. Найбільш рентабельно спрацювали сільськогосподарські підприємства у 2015 р. – 43,0 %. Для порівняння у 2010 р. та 2017р. рентабельність діяльності становила 24,5 % та 23,5 % відповідно [6].

Наразі, досить актуальним і дискусійним, що викликає діаметрально протилежні погляди є питання запровадження вільного ринку землі, механізмів його регулювання та можливих наслідків [7, с.117].

Рівень фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств напряму залежить від здатності залучення та результативного використання кредитних ресурсів, що в свою чергу дозволяє розширити можливості аграріїв та сформуванню належного рівня фінансування.

Отже, фінансування сільськогосподарських підприємств передбачає використання декількох альтернативних джерел, які не виключають одне одного, та можуть бути використані одночасно. Основою виступає гармонійне поєднання джерел, форм та методів фінансування. Тільки постійна взаємодія різноманітних форм та джерел фінансування й державної підтримки дадуть можливість якісних зрушень у аграрній сфері.

Список використаних джерел

1. Власюк С.А. Альтернативні форми фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Зб. наук. праць Уманського НУС* / Редкол.: О.О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань: УНУС, 2016. (Вип. 88). Ч.2: Економічні науки. 344 с.

2. Коваль О.А. Теоретичне трактування економічних категорій «фінансове забезпечення» та «фінансовий механізм» / *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 22. С.114–118.

3. Лисенок О.В. Вплив банків на економічний розвиток підприємств АПК / *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. №5(156). С.40–42.

4. Український клуб аграрного бізнесу. URL : http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/umovi_vedennya_agrobiznesu/derzhavna_pidtrinka

5. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

6. Сільське господарство України. *Статистичний збірник*. 2017. URL:http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_sg2017_pdf.pdf.

7. Вдовенко Л.О., Черненко О.С. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва в аграрній сфері: монографія. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 252 с.

Галус Олена Олександрівна,

доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда

Юзькова, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОГРАМА СОЦІАЛЬНОГО ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЯК ВИД МУНІЦИПАЛЬНО-ПРАВОВОГО АКТУ

Місцева програма економічного і соціального розвитку – це документ, в якому визначаються цілі та пріоритети економічного і соціального розвитку на короткостроковий період, як правило, на рік, засоби та шляхи їх досягнення, формується взаємоузгоджена і комплексна система напрямків та заходів органів місцевого самоврядування, спрямованих на ефективне розв'язання проблем економічного і соціального розвитку, характеризуються очікувані зміни у стані економіки та соціальної сфери[1, с. 472].

Згідно із Законом України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України»[2] програми економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів та міст затверджуються на короткостроковий період. Разом

із програмою соціально-економічного розвитку розробляються місцеві цільові програми, які є її складовими.

Щодо цільових програм, то вони здебільшого спрямовані на вирішення певних питань в окремій галузі місцевого господарства. Наприклад, правові передумови для підготовки цільових програм з охорони довкілля, питань освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту та зайнятості населення тощо [3, с. 139].

Програми соціального та економічного розвитку розробляються на всіх рівнях місцевого самоврядування. Місцеві ради затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідно села, селища, міста, району, області, цільові програми з інших питань, заслуховування звітів про їх виконання.

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» районні, обласні ради делегують відповідним місцевим державним адміністраціям такі повноваження:

1) підготовка і внесення на розгляд ради проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно районів і областей, цільових програм з інших питань;

2) підготовка пропозицій до програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно областей та загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального та культурного розвитку України [4].

Відповідно до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» одним з основних завдань місцевих державних адміністрацій виступає виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку. Місцева державна адміністрація розробляє проекти програм соціально-економічного розвитку і подає їх на затвердження відповідній раді, забезпечує їх виконання, звітує перед відповідною радою про їх виконання. Голови місцевих державних адміністрацій щорічно звітують перед відповідними радами з питань виконання бюджету, програм соціально-

економічного та культурного розвитку території і делегованих повноважень [5].

Закон України «Про місцеві самоврядування в Україні» до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад відносить:

- підготовку програм соціально-економічного та культурного розвитку сіл, селищ, міст, цільових програм з інших питань самоврядування, подання їх на затвердження ради, організація їх виконання; подання раді звітів про хід і результати виконання цих програм;

- подання до районних, обласних рад необхідних показників та внесення пропозицій до програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно районів і областей [4].

Сільський, селищний, міський голова, в свою чергу, забезпечує підготовку на розгляд ради проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку, цільових програм з інших питань самоврядування, місцевого бюджету та звіту про його виконання, рішень ради з інших питань, що належать до її відання; оприлюднює затвержені радою програми, бюджет та звіти про їх виконання тощо.

До прикладу, затверджена Хмельницькою міською радою Програма економічного та соціального розвитку міста Хмельницького на 2019 рік містить норми про оцінку підсумків економічного і соціального розвитку міста за попередній період; пріоритети економічного і соціального розвитку міста на відповідний рік; забезпечення економічного розвитку міста; розвиток інфраструктури міста; розвиток соціальної сфери; охорону навколишнього природного середовища, безпеку життєдіяльності, ресурсне забезпечення розвитку міста. Додатками до Програми виступають заходи щодо забезпечення виконання завдань програми економічного та соціального розвитку міста хмельницького на 2019 рік, основні прогностичні показники економічного та соціального розвитку міста тощо [6].

Список використаних джерел

1. *Зінь Е. А.* Регіональна економіка: Підручник. К.: «ВД «Професіонал», 2007. 528 с.

2. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 № 1602-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>
3. Бедрій Р. Муніципально-правове забезпечення повноважень органів місцевого самоврядування у сфері господарської діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №5. С. 138-142.
4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80?find=1&text=%EF%F0%EE%E3%F0%E0%EC#w11>
5. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14?find=1&text=%EF%F0%EE%E3%F0%E0%EC#w11>
6. Про затвердження Програми економічного та соціального розвитку міста Хмельницького на 2019 рік: Рішення Хмельницької міської ради від 14.12.2018 р. №14. URL: <https://khm.gov.ua/uk/content/pro-zatverdzhennya-programy-ekonomichnogo-ta-socialnogo-rozvytku-mista-hmelnyckogo-na-2019-0>

Бондаренко Лідія Ігорівна

студентка

Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова

Гармата Олександр Миколайович

доцент кафедри екології

Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова

кандидат педагогічних наук

СУЧАСНІ МЕТОДИ ОХОРОНИ ТА РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЇ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Проблема взаємодії суспільства і природи, її регіональні особливості та загальні закономірності завжди були в центрі уваги науковців і широкої громадськості. В наші дні ця проблема набула нового змісту, її наслідки безпосередньо впливають, як на природний стан навколишнього середовища,

так і на різні сторони матеріального та духовного життя сучасного суспільства [1].

До земель природно-заповідного фонду включаються природні території та об'єкти (природні заповідники, національні природні парки, біосферні заповідники, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища), а також штучно створені об'єкти (ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва) [2, ст. 44].

Особливість територій природно-заповідного фонду полягає у тому, що ці землі становлять значний інтерес. Ряд категорій природно-заповідного фонду є важливими об'єктами туристичної галузі. У Законі України «Про туризм» зазначено, що туристичними ресурсами України є пропоновані або такі, що можуть пропонуватися, туристичні пропозиції на основі та з використанням об'єктів державної, комунальної чи приватної власності. Громадяни мають право на ознайомлення з територіями та об'єктами природно заповідного фонду та здійснення інших видів користувань з додержанням встановлених вимог щодо заповідного режиму [3, ст. 10]

Однак покращення доступу відвідувачів до заповідних об'єктів має суміщуватися з необхідністю обмеження антропогенного тиску на ці об'єкти. Для досягнення цієї мети у Законі України «Про туризм» передбачена норма, згідно якої унікальні туристичні ресурси можуть знаходитися на особливому режимі охорони, що обмежує доступ до них. Обмеження доступу до туристичних ресурсів визначається їх реальною пропускною спроможністю, рівнем припустимого антропогенного навантаження, сезонними та іншими умовами [4, ст. 3].

Для зменшення антропогенного впливу на території природно-заповідного фонду України та водночас розвитку туристичної галузі доцільно використання віртуальних екскурсій.

Віртуальна екскурсія – це організаційна форма навчання, що відрізняється від реальної екскурсії віртуальним відображенням реально

існуючих об'єктів із метою створення умов для самостійного спостереження, збору інформації тощо [5].

З технічної точки зору, віртуальна екскурсія – це сукупність панорамних знімків (фотографій) з'єднаних «переходами».

Застосування віртуальної екскурсії на територіях природно-заповідного фонду дозволить вирішити одразу декілька проблем:

1. Привернення уваги до об'єкта ПЗФ та його проблем
2. Захистити території від додаткового антропогенного впливу
3. Важко доступні та режимні території стануть доступними.
4. Інформація про об'єкти ПЗФ стане доступнішою і відкритою
5. Розшириться можливість просвітницької діяльності.

Також перевагою віртуальної екскурсії є її дешевизна і доступність їх організації.

Отже, створення і використання віртуальних екскурсій на об'єктах ПЗФ має ряд переваг, які позитивно вплинуть на розвиток туризму та стану самих територій в цілому. Крім того в аспекті інформатизації суспільства такі екскурсії є актуальними.

Список використаних джерел

1. Касперович А.В. Аналіз стану природно-заповідного фонду України та Львівської області // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – Випуск №9. – С. 80-86
2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001, № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.
3. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 р., № 2456-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 34. – Ст. 502
4. Закон України «Про туризм» від 15 вересня 1995 р., № 324/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 31. – Ст. 241.
5. Подліняєва О.О. Особливості використання сучасних медіа в освіті: віртуальна екскурсія // Фізико-математична освіта: науковий журнал. – 2016. – Випуск 4 (10). – С. 100-104.

Герасимчук Василь Гнатович,

професор кафедри міжнародної економіки

Національного технічного університету України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

доктор економічних наук, професор

СТАЛИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ:

ЕКОНОМІКА, ІННОВАЦІЇ, ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

1. Протягом останніх десятиліть хвилі популярності з проблем економічного розвитку змінювали одна одну: науково-технічна революція, науково-технічний прогрес, нововведення, різні види економік (постіндустріальна, інформаційна, інноваційна, знань, цифрова,...), Індустрія 4.0 і т.п. Непорушною залишається послідовність досягнення успіху в економічному зростанні держави: мораль (традиції) – освіта – наука – виробництво – споживання. Цей ланцюжок супроводжується як позитивними зрушеннями в суспільному виробництві, так і негативними явищами. Йдеться, насамперед, про шкоду, яку завдає людина природі, відбираючи у неї все, при цьому забруднюючи повітря, воду, землю, знищуючи флору і фауну. Саме хижацьке ставлення людини до природи спонукало світових лідерів на порядок денний розвитку цивілізації поставити питання № 1: сталий розвиток. Основна його ідея на саміті ООН (2015р.) зведена до необхідності виконання всіма 193 країнами-членами ООН 17 цілей сталого розвитку (ЦСР) і 169 завдань [1]. Нами акцентується увага на ціль № 9 – «Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеосяжної і стійкої індустріалізації та інновацій», оскільки з 17 ЦСР критична ситуація в Україні склалася саме з досягнень цілі 9 (25,9 з 100,0).

2. Для аналізу виконання Україною рішень саміту ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в галузі сталого розвитку на період до 2030 року» за основу взято «Звіт про індекс ЦСР і інструментальних панелях 2018» [1]. Відзначимо, що його автори з року в рік намагаються охопити все більше країн для аналізу стану справ щодо вирішення проблем сталого розвитку,

оскільки результати діяльності кожної з них відображаються як на країнах-сусідах, так і на всій нашій спільній планеті.

Україна в Індексі ЦСР-2018 займає 39-у позицію з сумарними 72,3 балами. Позитивні результати досягнуто щодо виконання цілей – 1 «Подолання бідності» (99,9), 6 «Чиста вода і належні санітарні умови» (96,6) і 10 «Зменшення нерівності» (99,2). Заклопотаність викликає низький рівень виконання ЦСР 9 «Індустрія, інновації та інфраструктура» (25,9), 14 «Збереження морських екосистем» (44,2) та «Хороше здоров'я і добробут» (64,3),.

3. Про критичний стан розвитку промислового комплексу в Україні свідчить ряд показників. Якщо в 1991р. частка промислової продукції в структурі ВВП становила 44,0%, то зараз вона «досягла» 14,0%. У Німеччині цей показник становить близько 30,0%, Польщі – 33,0%. Одним з факторів низької конкурентоспроможності продукції є високий рівень її енергоємності, який в 6 разів перевищує середньосвітовий показник. Аналогічна ситуація з показниками трудо- і паливоємності, матеріало- і металоємності, а також електроємності виробництва. Низький попит на ринку на промислову продукцію вітчизняного товаровиробника не може не відбиватися на рівні заробітної плати працюючих, їхньому добробуті. Середньомісячна зарплата в Україні становить 270 €, Польщі – 1216 €, Німеччині – 4224 €.

4. Зупинимося на оцінці складових ЦСР 9 «Індустрія, інновації та інфраструктура». Ініціатором, творцем, новатором в науково-технічному процесі виступає не політолог чи соціолог, не юрист чи економіст і т.п., а інженер. Коли новація впроваджується в реалії, вона стає інновацією, тобто товаром. Інженери в Україні стають все менш затребуваними. Їх кількість в сфері НДДКР зменшилася з 285,9 чол. на 1 млн. населення в 2010р. до 186,7 чол. в 2015р. З року в рік знижується кількість заявок на патенти – з 5620 в 2000 р. до 2233 в 2016 р. (табл. 1).

Таблиця 1. Заявки на патенти в Україні, 2016-2000рр.

Рік	2016	2015	2014	2013	2010	2005	2000
Кількість заявок	2233	2271	2457	2856	2556	3538	5620

Витрати на НДДКР нині становлять 0,6% ВВП. У 1997р. цей показник дорівнював 1,2%, 2005р. – 1,0%, 2010р. – 0,8%. Нарешті, про кількість промислового персоналу від загальної чисельності населення: Молдова – 9,97%, Казахстан – 6,41%, Україна – 12,3%, Росія – 14,3%, Білорусь – 18,1% [2].

У нинішній (2019р.) структурі Комітетів Верховної Ради України IX скликання чомусь не знайшлося місця... Комітету промислової політики. Є Комітет з питань аграрної та земельної політики (31 депутат). Щезла аналогічна установа (Мінпромполітики) і в уряді держави. Сформовано Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. У назві навіть не згадується промисловість, хоча з 13 основних завдань Міністерства зазначається необхідність формування та забезпечення реалізації державної промислової політики, науково-технічної політики в промисловості.

5. Щодо засад циклічної економіки. Закони ринку значною мірою спрямовані не на свідоме формування зважених потреб людини, пов'язаних з біосферними можливостями планети, а на збільшення прибутку. Прикладом варварського ставлення до природи може слугувати виробництво і використання продукції з пластика. Відомо, що відходи пластика вкрай негативно впливають на здоров'я людини, клімат і навколишнє середовище. До 2050р. земна поверхня може стати забрудненою 12 млрд. т сміття з пластика. Нині на кожного жителя планети припадає близько 1 т відходів. Переважна більшість виробів з пластмас не відноситься до категорії біорозкладаючих матеріалів. В ЄС, у багатьох країнах світу в законодавчому порядку розроблені заходи щодо вирішення проблеми переробки відходів. Ще в радянські часи одним з обов'язкових вимог до розробників нових видів сировини і продукції ставилася вимога впровадження технологій з переробки використаної продукції. Понесені «нерентабельні» витрати включалися до собівартості основної продукції підприємства. Як результат, в країні випереджаючими темпами зростали обсяги переробки вторинної сировини, ніж утворення відходів від використаного пластика.

6. Україна через низьку купівельну спроможність населення (і не лише) перетворюється на звалище всесвітнього сміття. За останні 10 років завезено понад 1 млн. т секонд-хенду, тобто по 24кг поношеного одягу на кожного жителя. У 2017р. Україна зайняла 3-є місце в світі за обсягами імпорту секонд-хенду після Пакистану і Малайзії. За нами – Росія, Камерун, Гватемала, Кенія, Індія, Туніс. Україну заповнили сотні тисяч «євроблях», тобто, транспортні засоби, які відпрацювали свій ресурс в ЄС. Настала черга будівництва на території ЧАЕС сховища радіоактивних відходів з США, ЄС? Підноситься таке рішення як «великий інвестиційний проект, який допоможе розвиватися економіці країни». У відкритті будівництва взяла участь посол США в Україні Марі Йованович.

Література

1. Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G. (2018): SDG Index and Dashboards Report 2018. New York: Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network (SDSN).
2. Каждое 2,2 рабочих места. Индустриализация, инновации инфраструктура: почему это важно [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://gymn19.minskedu.gov.by/files/00081/obj/110/53613/doc/9.pdf>. (дата обращения: 22.01.2019).

Гернего Юлія Олександрівна,

к. е. н., доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу

ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана»

Соціальні інвестиції як джерело формування доданої вартості в Україні

Сьогодення ставить перед суспільством все більше нових викликів. Зокрема, нагальною є потреба поєднання економічної та соціальної компонент на національному та глобальному рівні. Особливої актуальності набуває дослідження інноваційних механізмів формування доданої вартості, як запоруки прогресивного соціально-економічного розвитку.

В Україні показник Доданої вартості розраховується експертами Державної служби статистики за витратами виробництва підприємств. В Оксфордському словнику наведено трактування доданої вартості, як суми на яку зростає вартість продукту на кожному етапі його виробництва [1]. На рівні підприємства додану вартість визначають, як різницю між вартістю продукції та вартістю засобів виробництва [2]. Тобто, корисність доданої вартості визначається сформованим споживчим благом. Проте, у дослідженнях зарубіжних фахівців панує точка зору про можливість визначити вартість блага не лише у грошовому вимірі. Адже, існують ефекти в результаті активізації соціального, культурного, інтелектуального капіталу, що створюють важливі для людини блага в результаті господарської діяльності та сформувані основу для отримання корисності в нематеріальному еквіваленті [3-5]. Отже, резервом формування доданої вартості в Україні є соціальна сфера, зокрема освіта, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (рис. 1).

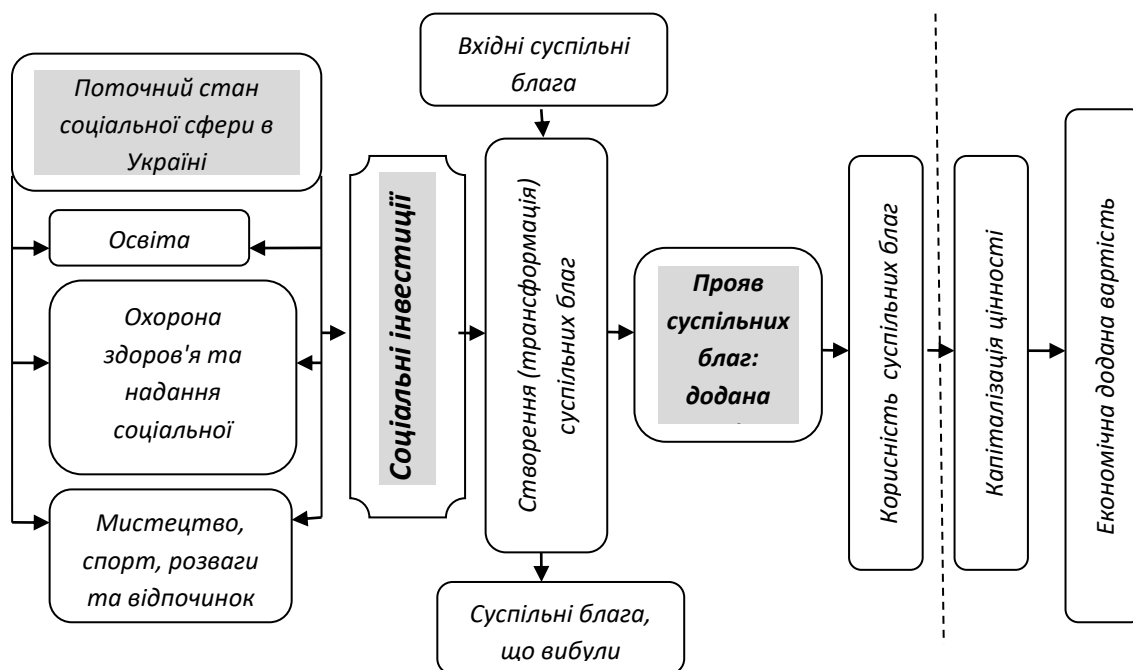

Рис. 1. – Процес створення доданої вартості у соціальній сфері в Україні*

* Джерело: узагальнено автором

Поштовхом до створення суспільного блага нематеріальної форми у соціальній сфері слугують соціальні інвестиції, які дозволяють розвинути існуючих потенціал вітчизняного суспільства, забезпечують прояв суспільних

благ та формування корисності. Виникає питання щодо доцільності соціальних інвестицій. Адже, з огляду на тенденції розвитку економіки України, надзвичайно важливого значення набуває економічний прояв доданої вартості. Проте, з огляду на теоретичні обґрунтування соціальних інвестицій, соціальний ефект в короткостроковій перспективі здатний забезпечити економічний ефект у довгостроковій перспективі. Тому, в контексті нашого дослідження, надалі обґрунтовуємо, яким чином зростання інвестицій у соціальну сферу формує основу для збільшення доходу на прикладі компанії Кока-Кола.

Фундацію Кока-Кола сформовано у 1984 році у якості благодійного підрозділу компанії Кока-Кола з метою перенаправлення 1% операційного прибутку компанії для цілей благодійності [33]. Протягом 2006 – 2019 р. р. компанія надала в Україні близько 20 грантів для цілей людського розвитку на суму понад 1,5 млн. дол. США. Інвестиції компанії в людський розвиток України розподіляються згідно із визначених напрямів (рис. 2).

Рис. 2. – Напрями та пріоритети діяльності фундації Кока-Кола в Україні*

* Джерело: узагальнено автором за [6].

Одночасно із реалізацією соціальних інвестицій згідно із визначеними напрямками соціально-економічний накопичувальний (синергетичний) ефект

притаманний для основної діяльності компанії Кока-Кола, що проявляється у примноженні доданої вартості.

Аналітики компанії Кока-Кола наголошують на виключно економічному ефекті доданої вартості. Проте, деталізація компонентів доданої вартості доводить існування соціально-економічної природи доданої вартості компанії. Первинним є прямий ефект, який знаходить свій прояв у оплаті праці робітників, відрахування до соціальних фондів та податкові надходження до бюджету. Це формує потужний економічний ефект. Проте, заробітна плата працівників націлена на підтримку здоров'я, освіти, розвиток культури та мистецтва, що становить основу людського розвитку. Податкові відрахування до бюджету є ресурсом для підтримки соціально-незахищених верств населення. Непрямий ефект передбачає розповсюдження соціально-економічного ефекту на безпосередніх партнерів компанії Кока-Кола (постачальників, дистриб'юторів, представників торгівельних точок) та їх партнерів, які поряд із соціальними виплатами також можуть бути схильні до соціально-орієнтованої діяльності. Опосередкований ефект полягає із формуванням додаткового платоспроможного попиту внаслідок зростання заробітної плати, що, в свою чергу, позитивно позначається на здоров'ї та освіті. У вартісному вимірі сума усіх наведених ефектів здатна забезпечити позитивний результат на рівні національної економіки.

Таким чином, соціальні інвестиції, незважаючи на першопочатковий соціальний ефект завдяки потенціалу його накопичення та примноження здатні сформувати додану вартість, як на локальному, так і на національному рівні.

Список використаних джерел

1. Oxford Dictionary. Definition of Value Added. URL: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/value-added>
2. Гурняк І. Л., Дацко О. І., Яремчук О. І. Додана вартість як базис економічного розвитку територіальних громад. *Регіональна економіка*. 2015. № 1. С. 37 – 47.

3. Woolcock M. Social capital and economic development: Toward a theoretical synthesis and policy framework. *Theory and Society*. 1998. № 27. P. 151-208.
4. Annie T. Was Weber right? The cultural capital root of socio-economic growth examined in five European countries. *International Journal of Manpower*. 2014. Vol. 35. Iss. 1/2. P. 56 – 88.
5. Berger L., Berger D. The talent management handbook: creating a sustainable competitive advantage by selecting, developing, and promoting the best people. New York : McGraw-Hill, 2010. 576 p.
6. Соціально-економічний вплив Системи Компаній Кока-Кола в Україні. Звіт про дослідження. К.: Кока-Кола, 2017. 33 с

Годнюк Ірина Валентинівна

викладач кафедри обліку і оподаткування

Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний

соціально-економічний коледж,

кандидат економічних наук, доцент

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Капітал, втілений у людях, виступає рушійною силою розвитку трансформаційних процесів в економіці, забезпечуючи сталий високий рівень конкурентоспроможності, та визначає соціально-економічний прогрес у рамках загальних тенденцій, що складаються в сучасному світі[4].

Ефект від вкладень в людський капітал носить не тільки економічний характер, але ще й соціальний, психологічний, демографічний. В процесі реалізації мети підвищення прибутковості людського капіталу досягаються і багато інших цілей: збільшення інтелектуального потенціалу населення, формування творчих і креативних здібностей, поліпшення показників здоров'я, створення безпечного і відкритого середовища і т.д.

Людський капітал є сукупністю знань, досвіду, навичок, творчих можливостей, а також здібностей конкретних фізичних осіб, що є невід'ємним

від його володаря – фізичної особи, які сприяють створенню особистого, соціального та економічного добробуту.

Формування людського капіталу в контексті сучасних умов ринкової економіки, набуває нових особливостей [1, с. 164]:

- 1) безперервність навчання та нерозривний зв'язок освіти з виробничою діяльністю людини (протягом всього періоду праці);
- 2) здатність творчого застосування накопичених знань, навичок;
- 3) розвиток інноваційної економіки обумовлює вимоги безперервного навчання та елементів творчості не лише окремих працівників, а й цілих колективів підприємств, фірм та організацій.

При розробці політики розвитку людського капіталу, держава повинна враховувати комплексне виконання двох взаємопов'язаних завдань:

- 1) якісне відтворення і накопичення людського капіталу (створення умов і стимулів його накопичення і заощадження, формування конкурентоспроможного людського капіталу, прогнозування перспективних напрямків розвитку людського капіталу відповідно до майбутніх потреб економіки);
- 2) ефективне використання накопиченого людського капіталу (в процесі суспільного виробництва за допомогою ринку праці, споживчих ринків; створення всередині країни умов для здійснення трудової, підприємницької, творчої діяльності) [3].

Для створення сприятливих умов формування та запобігання втрат людського капіталу на державному рівні визначено реформування освіти, одним із пріоритетних завдань якої є інклюзивна освіта. В Україні інклюзивна освіта поки що перебуває на початковій стадії розвитку. Становлення інклюзивної освіти осіб з особливими потребами відбувається на основі зарубіжного досвіду та базується на врахуванні місцевих особливостей.

Політика людського капіталу в інклюзивному середовищі передбачає: забезпечення та розвиток інклюзивної освіти; розвиток регіонального законодавства в області соціального захисту і зайнятості інвалідів та контроль за дотриманням законодавства і положень програм щодо соціального захисту і

зайнятості осіб з особливими потребами; розвиток регіональних структур реабілітації та зайнятості і розробка програм використання індивідуального потенціалу осіб з інвалідністю; дослідження потреб в реабілітації, технічних засобах і зайнятості; дослідження ринку праці, сприяння зайнятості осіб з інвалідністю, допомога в професійному самовизначенні; проведення пільгової податкової та кредитно-фінансової політики щодо установ реабілітації, підприємств, що використовують працю осіб з особливими потребами; забезпечення доступу до інформації, освіти та об'єктів соціальної інфраструктури.

З метою досягнення успіхів на шляху формування економіки знань в Україні, на нашу думку, необхідним є виконання таких умов:

1. Перетворення української освіти на інноваційне середовище, в якому учні й студенти набуватимуть ключових компетентностей, необхідних для успішного життя у сучасному світі, а науковці матимуть усі необхідні можливості та ресурси для своєї роботи.

2. Забезпечення рівного доступу громадян до якісних медичних послуг шляхом створення нової організації системи охорони здоров'я.

3. Поліпшення ефективності соціальної підтримки населення, що дасть можливість надавати допомогу тим, хто потребує її найбільше, захистити малозабезпечені верстви населення та підтримати їх у процесі соціальної інтеграції.

4. Створення фонду розвитку людського капіталу за допомогою запровадження нового, додаткового податку для підприємств, що працюють у сфері ІТ технологій.

Таким чином, якісний розвиток людського капіталу є основою зростання національної економіки та зміцнення конкурентних позицій України у світі. Без дієвого механізму збереження та розвитку людського інтелектуального капіталу неможливі позитивні зрушення в економіці знань.

Список використаних джерел

1. Амосов О., Дегтяр А. Формування людського капіталу в умовах інноваційної економіки: методологічний аспект. Публічне управління: теорія та

практика: збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. Х.: Вид-во "ДокНаукДержУпр". 2011. № 3 (7). С. 164-172.

2. Годнюк І. В. Формування освіти в умовах інклюзивного середовища вищого навчального закладу Вектор Поділля: наук. журн. Кам'янець-Подільський: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2018. С.110-118

3. Интеллектуальный капитал и инновационное развитие региона: монографія. Владим. гос. ун-т им. А. Г. и Н. Г. Столетовых; Финансовый ун-т при Правительстве РФ. Владимир: Изд-воВлГУ. 2014. 192 с.

4. І. Сахненко, В. Сахно Інвестування у розвиток людини як пріоритетний напрям формування та управління людським капіталом - Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2019/11.pdf

Городецька Анастасія Євгенівна,

студентка 3 курсу, спеціальності

фінанси, банківська справа та страхування

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,

АГРАРНИЙ СЕКТОР ЯК ДРАЙВЕР ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ

Україна – це країна з потужним агропромисловим потенціалом та величезними перспективами розвитку сільського господарства. Вона має сприятливі кліматичні умови і володіє якісними земельними ресурсами, наявність яких свідчить про можливість ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва.

Потреба створення умов для пріоритетного розвитку агропромислового комплексу та підсилення соціальної орієнтованості аграрної політики зумовлена винятковою важливістю галузі в національній економіці України, у житті людини і суспільства, а також незамінністю продукції, що виробляється в сільському господарстві і потребою відродження селянства як носія національної культури і моралі, як господаря на землі.

Драйвер економіки – галузь, яка буде обрана державою для подальшого просування і захоплення лідерських позицій в рамках реалізації стратегічних цілей, можуть бути покладені на неї і додаткові обов'язки.

Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю української національної економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави, дає значній частині сільського населення робочі місця. Він формує близько 60% фонду споживання населення, займає друге місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту і залишається практично єдиною галуззю, яка багато років поспіль забезпечує позитивне зовнішньоторгівельне сальдо [1].

Частка АПК у загальній структурі експорту країни досягнула 36,4%.

Проте варто зазначити, що основу аграрного експорту все ще становить експорт сировини, а саме продукція рослинного походження – пшениця, кукурудза, ячмінь та соєві боби. Частка цієї продукції в структурі становить порядку 55%. Найбільше експортуються соняшникова олія — 24,8%, кукурудза — 18%, пшениця та суміші пшениці й жита — 14,45%, соя — 4,84%, ячмінь — 4,6% та насіння ріпаку — 4,6% [3].

Також Україна впевнено тримає лідерські позиції по експорту меду. У 2017 році вона увійшла у трійку найбільших постачальників меду, захопивши у загальному обсязі 10% світового експорту.

На 20% виріс експорт фруктів, ягід та горіхів. У 2018 році Україна реалізувала 163 тисячі тонн цієї продукції, збільшивши експортну виручку до 229 мільйонів доларів.

Найбільший приріст експорту у вартості товару був від яблук – 8,3 мільйона доларів. Загальна виручка – близько 15 мільйонів.

Основним ринком збуту української сільськогосподарської продукції залишається ринок Азії. Основними країнами-партнерами з Азії виступають – Індія, Туреччина і Китай 44,6%. На другому місці – країни ЄС, з часткою в 33%, де головними партнерами є Нідерланди, Іспанія і Італія. Трійку лідерів закривають країни Африки, котрі в свою чергу займають 12,3%. Основними партнерами з Африки є Єгипет, Туніс і Марокко [1].

В 2016 році експорт був трохи більше ніж \$15,5 млрд, в 2017 році — \$17,8 млрд, а за результатами 2018 року він перевищує \$18,6 млрд.

Історично рекордний обсяг агропродовольчого експорту спостерігався у 2012 році, він склав порядку 17,9 млрд дол. США. Проте цей показник було перевершено – за результатами 2018 року. Таким чином, за останні 10 років експорт агропродовольчої продукції з України виріс в два рази [4].

Український аграрний сектор з потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, є ланкою, що може стати локомотивом розвитку національної економіки та її ефективної інтеграції в світовий економічний простір.

Для того щоб сільське господарство в нашій країні розвивалося і необхідні суттєві зміни, для початку, у ціновій політиці. Сільському господарству потрібна стабільність, орієнтуючись на які фермери могли б визначити оптимальний обсяг виробництва продукції. Ціновий механізм повинен стати головною ланкою постреформованого аграрного виробництва.

Необхідне створення ефективної системи хеджування ризиків, удосконалення процедури сертифікації насіння вогоматеріалу тощо. Також із важливих напрямків розвитку сільськогосподарського виробництва є зменшення ризиків від природно-кліматичних умов та забезпечення подальшого розвитку аграрного сектора шляхом удосконалення системи захисту господарств

Скасування мораторію на продаж землі та запуск земельного ринку принесе такі результати:

- селяни отримають право розпоряджатися землею, що їм належить, на свій розсуд – віддавати під заставу, продавати. Селяни зможуть отримати банківське фінансування під заставу землі для розвитку власного бізнесу та залучення інвестицій.

- очікується збільшення обсягу інвестицій в аграрний сектор та більш ефективний розподіл земельних ресурсів, запуск механізму появи власників землі, які готові її обробляти та вкладати кошти в зростання продуктивності та ефективності такої обробки. Агрохолдинги також будуть більше зацікавлені у

ефективному та бережливому використанні власних ресурсів. Як наслідок, можна очікувати збільшення довгострокових інвестицій у високотехнологічну обробку земель [5] .

Також, надавати більшого фінансування в АПК, для використання новітніх методів та технік обробки землі, замінити старе обладнання новим, гроші на використання органічних добрив, які є дорожчими і менш шкідливими для землі ніж хімічні засоби, які на сьогодні використовуються.

Підсумовуючи, зазначимо, що стратегія розвитку аграрного сектору економіки України повинна бути спрямована на формування ефективного соціально спрямованого сектору економіки держави, здатного задовольнити потреби внутрішнього ринку та забезпечити провідні позиції на світовому ринку сільськогосподарської продукції та продовольства на основі закріплення його багатокладності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ucab [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zo_vnishnoi_torgivli_ukraini
2. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / М. В. Зубець, П. Т. Саблук, В. Я. Месель-Веселяк, М. М. Федоров [та ін.]; за ред. М. В. Присяжнюка, М. В. Зубця, П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка, М. М. Федорова. – К. : ННЦ "ІАЕ", 2016. – 1008 с.
3. Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.minfin.gov.ua
5. Саблук П. Т. Аграрна реформа в Україні (здобутки, проблеми і шляхи їх вирішення) / П. Т. Саблук, В. Я. Месель-Веселяк, М. М. Федоров // Економіка АПК. – 2015. - №12. – С. 3-13.

*Грехова Олександра Володимирівна,
студентка магістратури за спеціальністю фінанси, банківська справи та
страхування Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Сьогодні в Україні гостро постала проблема реформування галузі охорони здоров'я, а особливо – питання запровадження обов'язкового медичного страхування. Сучасний стан системи охорони здоров'я не дає змоги повною мірою забезпечити право громадян на медичну допомогу на рівні, передбаченому міжнародними стандартами й законодавством України. Потребує змін чинна система фінансування закладів охорони здоров'я – переходу на принципи фінансування вартості медичної послуги наданої конкретному громадянину. На сьогодні, лише страхова медицина є реальною альтернативою бюджетному фінансуванню, яке вже не спроможне забезпечити конституційне право громадян на отримання безоплатного медичного обслуговування. Розвиток медичного страхування є об'єктивною необхідністю забезпечити надходження коштів до галузі охорони здоров'я[1]. **Метою нашого дослідження є аналіз поточного стану державного медичного страхування, медичних реформ, можливі проблеми їх впровадження та пошук альтернативних шляхів вирішення проблеми доступної медицини.**

Медичне страхування – це вид особистого страхування, який гарантує при виникненні страхового випадку (хвороби) отримання медичної допомоги та **компенсації витрат на придбання ліків** [5]. Добровільне медичне страхування є гарною мотивацією для співробітників, проте поточний стан ситуації показує, що переважна частина громадян України не до кінця усвідомлює необхідність отримання медичного полісу, адже більше 90% мешканців є не застрахованими. Реформування сфери охорони здоров'я, яке зараз відбувається на законодавчому рівні, передбачає запровадження системи обов'язкового медичного страхування. Ініціативи щодо його запровадження в Україні не є новими. За час незалежності подано понад 20 законопроектів щодо медичного страхування, але так і не переходили рубіж прийняття [4].

Проаналізувавши поточні законопроекти та наукові джерела, можна резюмувати, що в ході впровадження медичної реформи держава зіткнеться з рядом перешкод, а саме:

1. Законотворці повинні розширити та доповнити законопроекти щодо медичного страхування, а також чітко визначити процедуру його застосування, винести єдиний проект на розгляд Верхової Ради України.
2. Потрібно розробити механізми роботи медичного страхування в державних і приватних медичних закладах.
3. В законодавстві має бути передбачена й закріплена присутність відповідних спеціалістів та органів контролю, також створення Єдиного державного банку медичного страхування.
4. Особливої уваги потребує узгодженість у провадженні обов'язкового медичного страхування з українськими реаліями.
5. Для впровадження реформ варто звернути увагу на рекомендації європейської спільноти й колосальний досвід зарубіжних країн щодо належної кодифікації норм адміністративної відповідальності [2].

Дослідивши ряд перешкод в сфері запровадження медичної реформи бачимо, що ринок медичного страхування в Україні знаходиться на початковому етапі свого розвитку, тому доцільно проаналізувати медичне страхування країн організації економічного співробітництва та розвитку.

Проаналізувавши таблицю, можемо зробити висновок, що за часткою населення в приватному медичному страхуванні Україна займає найнижчі позиції, а саме всього 1 % населення має приватний медичний поліс, а частка приватного медичного страхування в сукупних видатках на охорону здоров'я складає всього 0,25%, в той час, коли приватне медичне страхування у відсотку до валового внутрішнього продукту становить 0,01%. Для вирішення такого гострого питання, починаючи з 2020 року МОЗ планує розпочати активний розвиток медичного страхування в Україні, керуючись досвідом Великої Британії та впроваджуючи британську модель страхування, в основі якої лежать три основні принципи:

Порівняльна характеристика медичного страхування України та країн ОСЕР[5]

Країна	Модель системи ОЗ	Частка населення в приватному медичному страхуванні (%)	Частка приватного медичного страхування в сукупних видатках на охорону здоров'я (%)	Приватне медичне страхування (% ВВП)
Франція	Бісмарка	86	12,8	1,2
США	Приватне страхування	70,3	34,8	4,59
Канада	Беверіджа	70	11,2	1,03
Австралія	Беверіджа	44	7,1	0,65
Німеччина	Бісмарка	10	12,5	1,34
Україна	Семашко	1	0,25	0,01

1) страхова медицина фінансується із загальних податків, які сплачують усі люди, а не лише ті, хто офіційно працевлаштований; 2) універсальне покриття: проживаючи в країні, людина автоматично стає застрахованою; 3) мешканцям покривають певний перелік медичних послуг та ліків, за все інше потрібно платити з власної кишені.

Така реформа буде ефективною лише для певного переліку захворювань чи медичних послуг, покриття яких не буде достатнім. Захворівши ж посправжньому серйозно, людина буде змушена вдаватися до кредитів, продавати майно чи шукати будь-які шляхи, щоб назбирати непосильні суми, необхідні для лікування та реабілітації. Альтернативним варіантом того, що пропонує нам держава, є недержавне (добровільне) медичне страхування, європейський досвід якого свідчить про його ефективність та надійність. Цей вид страхування передбачає страхову виплату закладам охорони здоров'я в разі настання страхового випадку, пов'язаного із хворобою застрахованої особи або нещасним випадком. Таким чином, здійснюючи невеликий страховий внесок з певною зручною періодичністю, застрахована особа отримує гарантії того, що вона матиме повне страхове покриття витрат на лікування та реабілітацію. Незважаючи на зручність та ефективність вищеприписаного виду страхування, в Україні ця послуга досі не є затребуваною. Найбільше таких договорів

укладають з корпоративними клієнтами. Для того щоб розібратися, чому страхова медицина не користується популярністю зазначимо дві національні принципові особливості.

1. Українці звикли звертатися до лікарні в крайніх випадках. Водночас, у всіх європейських країнах страхування працює за принципом профілактичної медицини. Воно включає регулярні медогляди, щоб діагностувати хворобу на ранній стадії. Якщо людина не володіє культурою профілактичної медицини, а потім у неї виявляють певну хворобу, якій можна було б запобігти, то лікування пацієнту необхідно оплачувати самостійно, оскільки страховий поліс не покриває витрати такого роду.

2. Українці вважають, що зможуть вирішити свою проблему швидко і дешево без страхового полісу, вдавшись до корупції чи знайомств. Після впровадження обов'язкового медичного страхування лікарні не зможуть приймати пацієнта без полісу.

Як бачимо, більшість сумнівів щодо добровільного медичного страхування є безпідставними, викликаними впевненістю того, що держава, повинна забезпечувати хворого необхідними медичними послугами, а також неготовністю українського громадянина свідомо рухатися до стандартів Європейського Союзу. Наша держава хоч і готова взяти на себе зобов'язання з надання медичної допомоги в рамках впровадження державного медичного страхування, проте, покриття за таким видом буде недостатнім та потребуватиме розробки альтернативних варіантів.

Список використаних джерел

1. Говорушко Т.А. Страхові послуги: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 400 с.
2. Хмельницький С.И. Медицинская реформа в Украине. Сайт URL: http://hospital_sem@mail.ru (дата звернення: 01.02.2019).
3. Маліновська А.В. Медичне страхування в Україні: скільки коштує і навіщо потрібно. Сайт URL: <https://fakty.com.ua/ua/lifestyle/zdorove/20190805-medychne-strahuvannya-v-ukrayini-skilky-koshtuye-i-navishho-potribno/>

4. Шевчук О. Нездорова ситуація: чи має обов'язкове медичне страхування шанси в Україні. Сайт URL: <https://voxukraine.org/uk/obovyazkovemedichne-strahuvannya-ua/> (дата звернення: 01.02.2019).

5. Docteur E, Oxley H. Health-care systems: lessons from the reform experience Paris: Organisation for Economic Cooperation and Development; 2003. Сайт URL: www.oecd.org/els/health-systems/22364122.pdf (accessed 12 August 2013).

Грицькова Анастасія Павлівна,

студентка магістратури за спеціальністю фінанси, банківська справи та страхування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ

Актуальність теми державного боргу зумовлена тим, що його формування є необхідною умовою для функціонування економіки, та впливає на виконання видаткової частини державного бюджету, до того ж державний борг є важливим інструментом макроекономічної та фіскальної політики держави і впливає на соціально-економічне становище країни.

Дослідженню проблеми державного боргу та напрямками підвищення ефективності управління присвячені праці таких науковців, як О. Кириченко [1], Т. Ковальчука [2], С. Лондара [3].

Залежно від джерел, із яких здійснюються запозичення, державний борг може бути внутрішнім (заборгованість держави всім громадянам чи юридичним особам, які тримають внутрішні державні облігації) чи зовнішнім (запозичення держави на зовнішньому ринку) [3].

Загальна сума державного боргу складається з усіх випущених та непогашених боргових зобов'язань держави (внутрішніх та зовнішніх), відсотків за ними, включаючи надані гарантії за кредитом місцевим органам влади, державним підприємствам та іноземним позичальникам. Також до суми

державного боргу відносять невідшкодований податок на додану вартість, неоплачені державні замовлення, заборгованість з заробітної плати перед працівниками бюджетних структур тощо. Фактично, така заборгованість є некоректно сформованим державним боргом, на який, крім того, не нараховуються відсотки.

До основних причин зростання державного боргу в Україні протягом останніх років відносять: використання державних запозичень для покриття дефіциту державного бюджету, зумовленого збільшенням видатків на оборону та обслуговування державного боргу, сформованого у попередні роки; необхідність потужної державної підтримки державних підприємств та банків; анексію Автономної Республіки Крим та військовий конфлікт на сході України; глибока економічна рецесія, викликана переформуванням економічних зав'язків з міжнародними партнерами та руйнуванням інфраструктури та промислових об'єктів на частині території країни; необхідність виконання обов'язкових для держави соціальних та інших зобов'язань, незважаючи на економічну нестабільність;

Таблиця 1.

Показники державного та гарантованого державою боргу України за 2015–2019 рр.,
(млн.грн)

Станом на	Сукупний борг		Зовнішній борг		Питома вага у %.	Внутрішній борг		Питома вага у %.
	Млн.грн	Приріст %	Млн.грн	Приріст %		Млн.грн	Приріст %	
31.12.2015	1 572 180,2	42.9%	1 042 719,6	70,5%	66,3%	529 460,6	8,3%	33,7%
31.12.2016	1 929 758,7	22.7%	1 240 028,7	19,0%	64,3%	689 730,0	30,3%	35,7%
31.12.2017	2 141 674,4	11.0%	1 374 995,5	10,9%	64,2%	766 678,9	11,2%	35,8%
31.12.2018	2 168 627,1	1.3%	1 397 217,8	1,5%	64,4%	771 409,3	0,6%	35,6%
31.01.2019	2 171 916,8	0.2%	1 397 067,4	-0,01%	64,3%	774 849,5	0,4%	35,7%

Джерело: складено авторами на основі [4].

З даної таблиці ми бачимо, що протягом останніх 4-ох років сукупний борг зріс майже у 1,5 рази, зовнішній борг – у 1,2 рази та внутрішній борг – у 1,5 рази.

Статтею 18 Бюджетного кодексу України встановлено загальний обсяг державного боргу та гарантованого державою боргу: на кінець бюджетного періоду він не може перевищувати 60 % річного номінального обсягу ВВП України. Проаналізуємо динаміку сукупного державного боргу і ВВП протягом 2015-2018 років (табл.2).[4].

Таблиця 2.

Динаміка сукупного державного боргу і ВВП України з 2015 по 2018 рр. (млн. грн.)

Станом на	Сукупний борг	ВВП	Відношення загального обсягу державного боргу до ВВП, %.
31.12.2015	1 572 180,2	1 979 458	79.4%
31.12.2016	1 929 758,7	2 383 182	81.0%
31.12.2017	2 141 674,4	2 982 920	71.8%
31.12.2018	2 168 627,1	2502130 (за три квартали лише)	86,6%

Джерело: складено авторами на основі [5].

Отже, як ми бачимо, протягом усього досліджуваного періоду державний борг перевищує 60%. Випередження темпів нарощування обсягів боргу порівняно з темпами зростання ВВП в умовах впливу внутрішніх та зовнішніх дестабілізаційних чинників сприяли перевищенню безпекових значень рівня боргу та посиленню ризику неплатоспроможності держави.

Основними кроками для ефективного управління борговою політикою і скорочення державного боргу є:

- активізація структурних реформ у секторі загальнодержавного управління, спрямованих на підвищення ефективності використання бюджетних коштів, переходу від пасивного залучення коштів на фінансування дефіциту бюджету до системного управління боргом;
- підвищення рівня координації у сфері боргової безпеки між урядом, Національним банком країни, Міністерством фінансів України, Державною службою фінансового моніторингу України;
- підвищення рівня ліквідності державних боргових цінних паперів, що дасть змогу підвищити попит на них з боку інвесторів.

З метою оптимізації державної заборгованості доцільно забезпечити її реструктуризацію з концентрацією на внутрішні кредитні ресурси, довгострокові позики з фіксованими відсотковими ставками на ринку всередині України, суттєве зменшення гарантованих державою боргів, збереження оптимальних рівнів заборгованості відносно ВВП, використання державних запозичень на інвестування з метою розвитку національної економіки та орієнтацію на фінансування активних державних видатків.

У результаті проведеного дослідження можна зробити висновки щодо високого рівня заборгованості України перед зовнішніми та внутрішніми кредиторами. Показники свідчать про суттєве збільшення державного боргу останні роки, у той час як темпи приросту ВВП є порівняно низькими. Причиною цього став дисбаланс економіки, неефективне та нерациональне управління боргом, нівелювання державних цінностей, корупційна діяльність владної верхівки, а також «гібридна» війна на Сході. Тому, основним завданням сьогодні є здійснення ефективної боргової політики, яка допоможе відновити економічний баланс та довіру кредиторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кириченко О.А., Кудрицький В.Д. Сучасні теорії управління зовнішньою заборгованістю // Актуальні проблеми економіки.– 2009.– №7. – С. 15–28.
2. Ковальчук Т. Актуалітети політики розвитку: Монографія / Т. Ковальчук, В. Черняк, В. Шевчук. – К.: Знання, 2009. – 326 с
3. Лондар С.Л. Підходи до систематизації й контролю ризиків, пов'язаних із управлінням державним боргом в Україні / С.Л. Лондар, В.Й. Башко // Фінанси України. – 2012. – № 6. – С. 3–14.
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/news/borg/derzhavnyi-borh-ta-harantovanyi-derzhavoiu-borh>
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/news/mizhnarodne>

Гуменюк Діана Степанівна,

студентка магістратури за спеціальністю фінанси, банківська справи та страхування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ІНТЕГРОВАНА МОДЕЛЬ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ПІДПРИЄМСТВА COSO-ERM: ПЕРЕВАГИ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах господарювання більша частина українських підприємств зіткнулася з проблемою впливу ризиків на ефективність діяльності. Існує обґрунтована причина появи ризиків у підприємницькій діяльності, через неможливість обчислення результату та врахування впливу на нього різних факторів, зокрема, з тієї причини, що самі чинники можуть змінюватися в процесі здійснення проекту та досягнення поставлених завдань.

Теоретичні та практичні аспекти розвитку внутрішнього контролю на підприємстві досліджували такі вітчизняні та іноземні вчені, як: І. Балабанова, О. Біла, І.Бланк, Е. Величко, В. Вітлінський, В. Дикань, Л. Донець, А. Мазаракі, Н.Машина, С. Наконечний, О. Ястремська та ін.

Метою написання роботи виступає необхідність впровадження інтегрованої моделі внутрішнього контролю на підприємствах України.

Внутрішній контроль - це процес, який здійснюється людьми, розроблений для надання належних гарантій для досягнення цілей, таких як, ефективність і результативність операцій, надійність фінансової звітності, відповідність законодавству.

Концепція внутрішнього контролю COSO (the Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission's Internal Control – Integrated Framework) увібрала в себе всіосновніаспекти сучасного бачення систем

контролю. Саме тому багато підприємств різних країн світу використовують її, створюючи власні системи контролю в певних сферах діяльності [6, с. 16].

Існуючі на сьогодні міжнародні стандарти та вказівки щодо організації державного внутрішнього фінансового контролю в державному секторі розроблені Інститутом внутрішніх аудиторів (ІВА) та INTOSAI (Міжнародна організація вищих органів фінансового контролю) [5, с. 30].

Розроблені зазначеними вище міжнародними інституціями стандарти та вказівки щодо організації системи внутрішнього контролю в державному секторі базуються на Моделі COSO, яка була розроблена для приватного сектора і є найбільш поширеною в управлінні підприємствами. Таким чином, існує Модель COSO I та вдосконалена у подальшому Модель COSO II [2].

Перша Модель COSO (COSO – I) містить 5 взаємозалежних компонентів: середовище контролю, оцінка ризиків, заходи контролю, інформація та комунікація та моніторинг. Підставою для появи оновленої версії моделі, відомої під назвою COSO - ERM (ERM – система управління ризиками підприємства) або COSO II (рис.1), стало прийняте у 2001 році INTOSAI рішення щодо удосконалення вказівок із внутрішнього контролю, прийнятих INTOSAI у 1992 році . [4, с. 118].

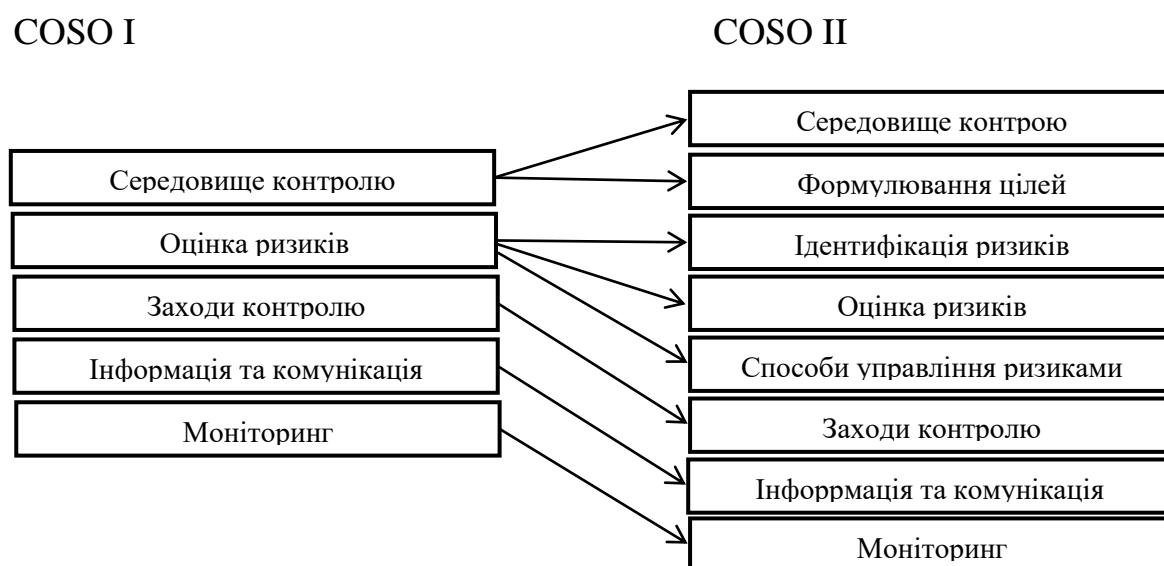

Рис. 1. Моделі COSO

У рамках системного підходу до управління ризиками, що лежить в основі COSO ERM (рис. 2), передбачається постійний аналіз ризиків на підприємстві та виділяються складові процесу управління ризиками підприємства [3, с. 148].

Важливо відмітити, що при використанні моделі COSO, керівництво за визначеної періодичності повинно забезпечити перегляд функціонування усіх компонентів внутрішнього контролю, і особливо коли визначаються нові цілі організації або вносяться зміни до внутрішнього чи зовнішнього середовища (поява нових законів, директив або внутрішніх процедур). Крім того, забезпечення такого перегляду є одним із завдань внутрішнього аудитора [6, с. 17].

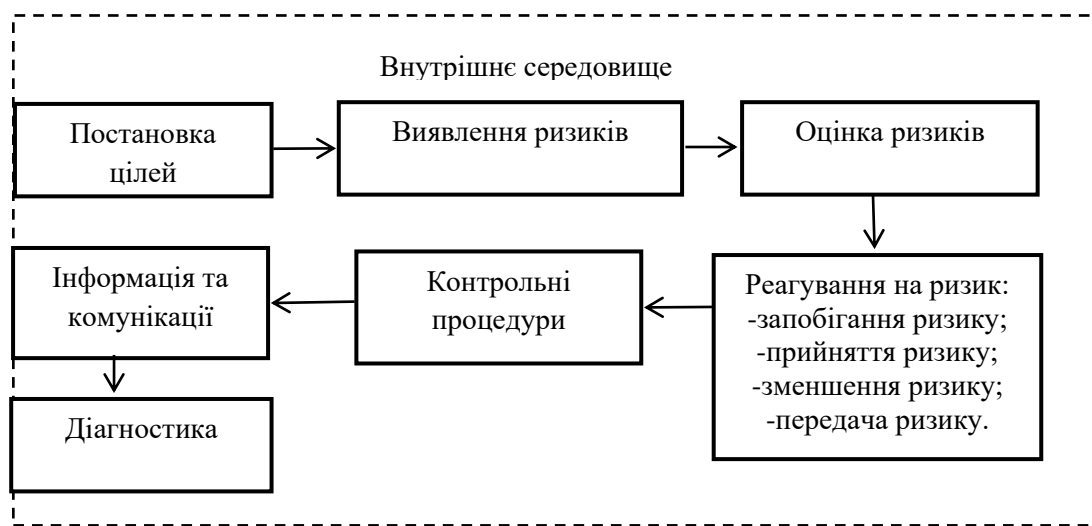

Рис. 2. Управління ризиком за методологією COSO-ERM [4, с. 119].

Таким чином, метою системи COSO-ERM є створення моделі підприємства, яка дає можливість розглянути та зрозуміти стратегічні цілі своєї діяльності, що пов'язані з ризиками на всіх рівнях, а також з'ясувати, як компоненти ризику впливають один на одного. Методологія, запропонована COSO - ERM, дозволяє не лише своєчасно виявляти і оцінювати ризики, але і в процесі їх аналізу враховувати загальні цілі підприємства, а також проводити постійну діагностику ризиків, що сприяє їх своєчасному виявленні та доопрацюванні контрольних заходів по вже виявлених ризиках.

Отже, слід вивчати позитивний зарубіжний досвід з обов'язковим аналізом можливостей його застосування у вітчизняній практиці з огляду на специфіку діяльності кожного окремого підприємства чи галузі. Вказані моделі внутрішнього контролю доцільно використовувати на підприємствах України з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев П. П., Чечуліна О.О., Дрозд І.К. Внутрішній контроль та аудит у секторі державного управління України та європейський досвід. К. : Кафедра, 2011. 120 с.
2. Дикань, В. Л., Посохов І.М. Дослідження міжнародних стандартів управління ризиками [Електронний ресурс] / Бізнес-інформ, №1.2014.URL: http://businessinform.net/pdf/2014/1_0/314_319.pdf.
3. Дорош Н. І. Внутрішній контроль та аудит в управлінні ризиками на підприємстві [Текст] /Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна, випуск 44. Львів: Львівська комерційна академія, 2014 р.С. 148.
4. Костенко О. М. Внутрішньогосподарський контроль в системі управління прибутковістю підприємств / Економіка АПК,№ 12, 2008.С. 117–120.
5. Ніконова О. Міжнародні стандарти INTOSAI: основні положення, аудиторські підходи, термінологія / Бухгалтерський облік і аудит, № 12, 2011. С. 29–35.
6. Ян ван Тайнен. Державний внутрішній фінансовий контроль: Україна та європейський досвід. Навчальний посібник, Київ «Європейський інститут державного управління та аудиту», 2012. 183с.

Далекий Артем Русланович

студент магістратури кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Зі вступом України на шлях демократичних перетворень та наміру приєднатися до Європейської спільноти, місцеві бюджети України, як вагома ланка фінансової системи, зазнають трансформації та реформування. Вони посідають важливе місце у політиці економічного зростання держави, як дієвий

інструмент, платформа регіонального розвитку. Децентралізаційні процеси, розпочаті згідно вимог Європейської хартії місцевого самоврядування, зумовлюють все більшого посилення ролі регіонів в соціально-економічному розвитку держави та піднесенні добробуту населення, шляхом максимального наближення до принципу самофінансування та фінансової автономії адміністративно-територіальних утворень.

Місцеві бюджети, як фінансові плани діяльності та розвитку певної території, повинні фінансово забезпечити виконання найважливіших завдань та функцій місцевих органів влади, внаслідок чого потребують індивідуального підходу до їх формування. Обов'язковим, на наш погляд, є урахування особливостей та проблем регіону, а саме: територіального розташування; щільності населення; наявності певних домінуючих груп громадян, що потребують соціального захисту; кількість та прибутковість суб'єктів господарювання; рівень зайнятості населення та податкоспроможності регіону; наявність нагальних потреб, що потребують невідкладного вирішення (капітальний ремонт житлово-комунального сектору, загострення екологічної ситуації, тощо); здатністю чи нездатністю до відтворення і розбудови виробничої сфери тощо.

Сутність і зміст місцевих бюджетів виявляються у формуванні грошових фондів, призначених для забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування. Від наповненості місцевих бюджетів залежить стан економічної та соціальної інфраструктури адміністративно-територіальних одиниць, у тому числі житлово-комунального господарства, транспорту та зв'язку, закладів освіти, охорони здоров'я, культури, соціально-економічний розвиток регіонів та держави у цілому.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» розвиває і конкретизує конституційні засади матеріальної і фінансової основи місцевого самоврядування, закріплює самостійність місцевих бюджетів, принципи їх формування, проте не визначає конкретних джерел формування. Участь держави у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів закріплена у ст. 62 згаданого закону, де органам місцевого самоврядування гарантується дохідна

база, достатня для забезпечення населення послугами на рівні мінімальних соціальних потреб [1]. Також закладено принцип визначення мінімальних розмірів місцевих бюджетів на основі нормативів бюджетної забезпеченості на одну особу. У ст. 63 «Доходи місцевих бюджетів» закону також поділяються доходи місцевих бюджетів на такі, що формуються за рахунок власних джерел, визначених законом та закріплених у встановленому законом порядку загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів [1].

У статті 142 Конституції України сказано, що доходи місцевих бюджетів є однією з основних складових матеріальної і фінансової основи місцевого самоврядування, тобто, платформою побудови цього інституту, тому що без фінансового забезпечення адміністративно-територіальних одиниць власною грошовою базою втрачається сама сутність інституту місцевого самоврядування через неієздатність [2].

Бюджетний кодекс України не дає визначення доходів місцевих бюджетів, але містить визначення доходів бюджету – це всі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за адміністративні послуги, власні надходження бюджетних установ) [3].

Не вдаючись до глибокого аналізу вітчизняної та закордонної наукової літератури зазначимо, що наявні на сьогодні трактування доходів місцевих бюджетів не в повній мірі розкривають зміст цього явища. Тому, на нашу думку можна запропонувати наступне визначення доходів місцевих бюджетів – це сукупність економічних відносин, пов'язаних з розподілом частини ВВП з приводу формування законодавчо затверджених цільових грошових фондів органів місцевої влади та самоврядування, призначених для фінансування власних і делегованих повноважень [4].

Склад доходів місцевих бюджетів та форми мобілізації ресурсів до місцевих бюджетів залежать від побудови фінансової та бюджетної систем, економічної моделі держави та завдань, які вирішуються суспільством у певний період його розвитку. Сукупність усіх видів доходів місцевих бюджетів, що

формуються різними методами, їх взаємопов'язане застосування становить систему доходів місцевих бюджетів.

Сутність процесу формування доходів місцевих бюджетів полягає в законодавчо закріпленій діяльності пов'язаній із складанням місцевих бюджетів відповідно до форм і засобів організації та створення фінансових ресурсів на місцевому рівні з метою забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів та добробуту громадян. Суб'єктами формування доходів місцевих бюджетів виступають: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадяни, асоціації, громадські організації, державний та приватний сектори. Економічну сутність формування доходів місцевих бюджетів полягає в сукупності фінансово-економічних відносин, що виникають у процесі планування та прогнозування дохідної частини бюджету з врахуванням фінансово-бюджетної спроможності та економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної ради України. – 1997. - №24.- с. 379-429
2. Конституція України (редакція від 21.02.201р.). - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [//zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80).
3. Бюджетний Кодекс України від 08.07.2010р. №2456-VI. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [//search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2010_07_08/T102456.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2010_07_08/T102456.html)
4. Бюджетна система : підруч. / за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. - К. : Центр учбов. літератури ; Тернопіль : Екон. думка, 2012. - 871 [1] с.

Дем'янишин Василь Григорович

професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Тернопільського національного економічного університету, доктор економічних наук, професор

Лободіна Зоряна Миколаївна

доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Тернопільського національного економічного університету, доктор економічних наук, доцент

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ СУТНОСТІ БЮДЖЕТУ ДЕРЖАВИ

Забезпечення стабільної позитивної динаміки економічного та соціального розвитку країни тісно пов'язане з ефективним використанням суспільством економічних інструментів та важелів управління, серед яких важливе місце займає бюджет. За його допомогою держава може регулювати розподіл і перерозподіл ВВП, забезпечуючи оптимальне поєднання економічних інтересів усіх членів суспільства, створюючи при цьому міцний фундамент для якісного виконання своїх функцій.

Причинами участі держави у розподілі та перерозподілі ВВП є: необхідність бюджетного забезпечення реалізації функцій держави з метою задоволення найважливіших суспільних потреб; функція держави як суб'єкта створення ВВП за умови володіння засобами виробництва у державному секторі економіки; необхідність регламентації соціально-економічного розвитку.

Критичний аналіз праць учених-економістів дав змогу виокремити множину підходів, які використовуються в наукових роботах для визначення змісту бюджету держави.

Здатність бюджету регулювати соціально-економічні процеси закладена в його сутності як об'єктивної економічної категорії. Погляди більшості представників вітчизняної фінансової думки (А. Єпіфанова, О. Кириленко, В. Опаріна, О. Романенко, В. Федосова, С. Юрія й ін.) єдині у баченні бюджету за економічною сутністю як системи фінансових відносин, пов'язаних з розподілом і перерозподілом ВВП щодо формування та використання основного централізованого фонду грошових ресурсів, призначеного для забезпечення організації діяльності держави та реалізації її функцій. Такий

підхід до трактування бюджету характерний для розподільної концепції теорії фінансів та звертає увагу на розподільну функцію бюджету, його вплив на суспільне відтворення з метою забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства.

Поряд із розглядом категорії бюджет «як системи фінансових відносин» поширеним є науковий підхід до його трактування як сукупності різних видів грошових потоків, що забезпечують формування і використання бюджетного фонду. Зазначений підхід робить акцент на русі грошових потоків, який опосередковує розподіл та перерозподіл ВВП, і відповідає потоковій концепції теорії фінансів, основними прихильниками якої є В. Кудряшов, С. Лушин, В. Слепов, Г. Точільников й ін.

Представники фондової концепції теорії фінансів (О. Бірман, С. Булгакова, О. Василик, М. Карлін, А. Мазаракі, О. Романенко, С. Фішер та ін.), більш поширеної у західній фінансовій науці, розглядають бюджет як централізований фонд фінансових ресурсів держави (централізований грошовий фонд). Концепція базується на тому, що ключовою ознакою бюджетних відносин є формування і використання грошових фондів, тоді як впливу зазначених процесів на соціально-економічний розвиток не приділяється достатньо уваги.

Значного поширення в економічній та юридичній літературі набув розгляд бюджету як основного плану формування і використання фінансових ресурсів органів державної влади і місцевого самоврядування, який є юридичним актом та обов'язковим для виконання. Такий підхід трапляється у наукових доробках В. Базилевича, Д. Боголепова, Л. Воронової, М. Мітіліно, С. Мочерного, Ф. Нітті, Ц. Огня, І. Озерова, В. Паригіної, Д. Стігліца та інших, які значну увагу приділяють практичним аспектам функціонування бюджету[1, с. 51].

Досліджуючи роль бюджету у забезпеченні соціально-економічного розвитку, такі науковці, як М. Крупка, І. Луніна, А. Максюта, Ю. Пасічник розглядають його як інструмент державного регулювання (реалізації економічної політики держави) розподілу і перерозподілу фінансових потоків у

країні, регулятивний вплив якого має ефективні, довготривалі та відчутні наслідки для економічних агентів.

Вихідною позицією світової фінансової думки при характеристиці бюджету є його нерозривний зв'язок з державою, її діяльністю. Погляди представників західної фінансової науки (Ш. Бланкарта, Дж. Б'юкенена, А. Вагнера, Х. Дальтона, Р. Масгрейва, Д. Хаймана, К. Шоупа) єдині у баченні бюджету як сфери органічно взаємопов'язаних фінансових потоків державних доходів і видатків. Реально ці потоки існують, відбувається їхній рух у організаційно-правових формах бюджетів на різних рівнях державної влади та адміністративно-територіального поділу країни [2, с. 590–591].

В. Андрущенко, розглядаючи бюджет крізь призму світової фінансової думки і розвиваючи їх у дусі сучасного фінансового знання, зокрема, зазначає: «Бюджет як складна сфера фінансових відносин проявляє себе то в квазіринковій функції фіскального обміну податкових платежів на блага і послуги загального користування (грошовим еквівалентом яких є бюджетні асигнування), то як процес бюджетних рішень, чий зміст і характер визначаються через складний механізм суспільного вибору – від переважаючої політичної волі маси громадян до оперативних дій функціонерів фінансового менеджменту. У бюджеті переплетені між собою економічні, правові й політичні реалії, невіддільні одні від одних. [...] Бюджет постає як законодавчо аналітично обґрунтований розрахунок передбачених на визначений період видатків, зумовлених обсягом і структурою забезпечуваних державою благ, послуг і трансфертів, та призначених для їхньої оплати грошових надходжень із підведенням загального балансу» [2, с. 594].

Використання комплексного підходу до з'ясування сутності бюджету держави дало змогу визначити зазначену економічну категорію як сукупність грошових відносин, пов'язаних із розподілом та перерозподілом ВВП і національного багатства з метою формування й використання основного централізованого фонду грошових ресурсів, призначеного для забезпечення виконання державою її функцій. Будучи об'єктивною економічною категорією, за умови її матеріалізації бюджет держави набуває конкретних речових форм.

Бюджет доцільно розглядати:

- за явищем – сукупність реальних грошових потоків за їхніми окремими видами, що забезпечують формування і використання бюджетного фонду;
- за матеріальним змістом – основний централізований фонд грошових коштів держави;
- за формою – основний фінансовий план держави;
- за організаційною будовою – центральна ланка фінансової системи суспільства, основна ланка державних фінансів, яка має власну структуру, відображену в бюджетній системі;
- за правовим характером – юридичні акти у вигляді закону про Державний бюджет України та рішень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад;
- за рівнем впливу на соціально-економічний розвиток суспільства – один із найважливіших інструментів регулювання соціально-економічних процесів у країні.

Список використаних джерел

1. Лободіна З. М., Корнацька Р. М. Бюджет як інструмент регулювання соціально-економічного розвитку держави. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. № 4 (203). С. 47–54.
2. Федосов В., Опарін В., Сафонова Л. та ін. Бюджетний менеджмент : підруч. / за заг. ред. В. Федосова. К. : КНЕУ, 2004. 864 с.

Жогіна Олена Володимирівна,

здобувач Чернігівського національного технологічного університету

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО СКЛАДАННЯ

ТА ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ

Більш докладніше зупинимося на особливостях вище зазначених підходів. Так, лінійне бюджетування є традиційним та найбільш простим варіантом бюджетування, за якого витрати бюджету узгоджуються відповідно до можливих обсягів дохідної бази. При цьому, відсутня інформація в

облікових документах щодо цільової орієнтації та завдань, які повинні бути досягненні під час фінансування тих чи інших державних витрат.

У свою чергу, програмне бюджетування характеризується методологією планування, виконання та контролю за виконанням бюджету, що забезпечує взаємозв'язок процесу розподілу державних витрат із результатами від реалізації програм, які формуються на основі стратегічних цілей з урахуванням пріоритетів державної політики та суспільної значимості очікуваних і кінцевих результатів використання бюджетних коштів [1]. Ключова ціль програмного бюджетування полягає в підвищенні соціальної та економічної ефективності державних витрат за рахунок концентрації окремих витратних статей у рамках конкретних державних програм [2].

Характеризуючи бездефіцитне бюджетування, варто наголосити на його концептуальних засадах, насамперед, балансуванні витратної та дохідної частин. Так, бюджет, що приймається на наступний рік, як правило, в своїй більшості формується на бюджетних показниках попереднього року. При розгляді специфіки провадження бюджетування, базованого на пріоритетності, характерним є початкове визначення величини державних витрат, а вже потім їх розподіл між окремими державними програмами за їх пріоритетністю.

Все більшої значимості набуває бюджетування, орієнтоване на результат. Його цільова спрямованість – це підвищення ефективності витрат за рахунок перерозподілу ресурсів до тих програм, які характеризуються більшою віддачею з точки зору соціально-економічних потреб суспільства. При цьому, якщо ефективність певної програми знижуватиметься, то відповідно обсяг її фінансування може бути скорочений. Також варто відмітити постійну актуалізацію переліку та змісту таких державних програм з метою максимізації кінцевого результату.

В.А. Маняєва [3] акцентує увагу на такому методі, як процесно-орієнтоване бюджетування. На нашу думку, воно виступає як основний інструмент виконання загальних функцій стратегічного управління, а саме: планування, організації, обліку, контролю, аналізу та регулювання. В цілому процесно-орієнтоване бюджетування дозволяє: по-перше, виявити вплив

окремого управлінського процесу на величину та структуру використаної ресурсної бази; по-друге, оптимально розмежувати відповідальність за сформовані кількісні та якісні індикатори; по-третє, здійснити взаємоузгодження цільової спрямованості процесів із стратегічними векторами бюджетування.

Досягнення стратегічних цілей ставиться за мету і при застосуванні методу стратегічного бюджетування, який, зокрема виділяє В.Г. Кандалинцев. За застосування такого методу розроблюються спеціальні програми заходів, що орієнтовані на виконанні чітко встановлених стратегічних ініціатив. Зазвичай такі стратегічні ініціативи вимагають додаткових фінансових ресурсів, що відповідно зумовлює появу додаткових витрат. Така обставина зумовлює необхідність складання відповідних бюджетів ініціатив, а також оцінки ефективності витрат на їх реалізацію [4, С. 29-30].

Варто зазначити, що більшість науковців прихильності до застосування якогось конкретного методу не виявляють. Вони вважають, що залежно від висхідної бази розробка бюджетів може здійснюватися за допомогою реалізації одного з сукупності методів, наприклад, метод нарощування, пріоритетний метод, метод бюджетування з нульової точки та ін. Зокрема, такої позиції дотримується В.А. Зінченко [5]. До таких методів слід віднести:

- метод нарощування – передбачає розрахунок показників бюджету на основі звітних показників попереднього бюджетного періоду з обов'язковим врахуванням перспектив діяльності суб'єкта в майбутньому;

- пріоритетний метод ґрунтується на використанні даних попереднього бюджетного періоду, але передбачає обґрунтування пріоритетних напрямків в частині відносного зменшення або підвищення бюджетних сум;

- метод бюджетування з нульової точки (ZBB-метод) характеризується обґрунтуванням більшості показників бюджету і передбачає проведення масштабного аналізу фінансової діяльності суб'єкта та оцінювання нормативів використання ресурсів без врахування попередніх бюджетних періодів;

- технологія варіантності передбачає підготовку та аналіз декількох варіантів бюджетних планів конкретного суб'єкта на наступний період, а вже

потім обирається базовий варіант бюджету, реалізація якого й відбуватиметься в майбутньому. При цьому, передбачається можливість переходу до одного з раніше розглянутих альтернативних бюджетів при зміні ринкової ситуації;

- ітераційне планування – це багаторазове узгодження бюджетного плану на різних рівнях відповідальності;

- метод «ковзного» бюджетування, за яким передбачається можливість переорієнтації, у випадку різкої трансформації ситуації, з врахуванням досягнутих результатів з часовим лагом в один місяць.

Існує й багато інших підходів до ідентифікування методів бюджетування [6].

Отже, бюджетування може здійснюватись на основі багатьох методів, які можна класифікувати за певними ознаками. Вибір методу залежить від різних факторів, таких як: стану нормативно-правової бази, кваліфікації персоналу, цільової спрямованості процесу бюджетування та інших.

Список використаних джерел

1. Программный бюджет: учеб. пособие / под ред. М.П. Афанасьева. Москва: Магистр, 2012. 384 с.
2. Diamond J. From Program Budgeting to Performance Budgeting: The Challenge for Emerging Market Economies. IMF Working Paper WP/03/169, 2003. 28 p. URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2003/wp03169.pdf>.
3. Маняева В.А. Бюджетирование расходов организации в стратегическом и управленческом учете. *Аудит и финансовый анализ*. 2011. № 1. С.268–272.
4. Кандалинцев В. Г. Сбалансированное управление предприятием. Москва: КНОРУС, 2006. 221 с.
5. Зинченко В.А. Бюджетирование: сущность и особенности использования на предприятии. *Коммунальное хозяйство городов. Серия: Экономические науки*. 2005. Вып. 61. С. 228–234.

6. Орленко С.С. Система бюджетування як інструмент ефективного управління фінансовою діяльністю підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 10. С. 62–65.

Іонін Євген Євгенович

завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту

Донецького національного університету

імені Василя Стуса

доктор економічних наук, професор

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО
АНАЛІЗУ**

Високі вимоги до фінансової інформації і фінансової звітності висувають адекватні вимоги до її аналізу й насамперед до аналітичних процедур і спеціальних прийомів, показників, тобто інструментів проведення і реалізації такого аналізу. Однозначність трактування інструментів економічного аналізу створює необхідні умови для формування якісної бази управлінських рішень, посилює дохідливість інформації, що міститься в звітності, висуває підвищені вимоги до аналітиків при підготовці високоякісних дослідницьких матеріалів для прийняття управлінських рішень.

Особливу актуальність це питання набуло в Україні у зв'язку з інтеграцією її в європейське і міжнародне співтовариства, однією з необхідних умов вступу в які є впровадження в практику українських підприємств міжнародних стандартів звітності. Більш того, подальший розвиток процесів глобалізації економіки, своєрідним «дзеркалом» яких виступає ринок капіталу, висуває нові вимоги до фінансової інформації, що міститься в звітності: підтвердженням цього є поява такого поняття, як «всесвітні стандарти фінансової звітності».

Однак в Україні дотепер не сформувалися необхідні умови для повноцінного впровадження Міжнародних стандартів розкриття фінансової інформації (IOSCO). Залишаються недослідженими питання достатності масиву

інформації на мікро- і макрорівнях для якісного аналізу акціонерних товариств, акції яких котируються на фондовому ринку і які зобов'язані формувати звітність відповідно до IOSCO.

Вкрай важливим на сьогодні є вирішення питання забезпечення всіх учасників ринкових відносин інформацією про результати роботи і перспективи розвитку кожного суб'єкта господарювання (акціонерного товариства). Це припускає дотримання вірогідності, прозорості, складу і змісту такої інформації, термінів подання і можливості доступу до неї всіх користувачів тощо.

На жаль, наприклад, що стосуються аналітичної компоненти фінансового звіту акціонерних товариств, у вітчизняній теорії нині належним чином не досліджений і, відповідно, для впровадження в практику методично не розроблений.

Рішення питання про архітектуру аналітичного компонента в складі інформації про суб'єкта господарювання (зокрема, про акціонерне товариство) обов'язково повинне враховувати рівень формування і призначення такої інформації. У цьому випадку можна виділити наступні рівні: корпоративний, галузевий, регіональний, національний і міжнародний.

Первинним у цьому ланцюжку є корпоративний рівень (акціонерного товариства), інформація про роботу якого накопичується, узагальнюється і зводиться в єдиний масив інформації на національному рівні, доступний для широкого кола користувачів. Найважливішою формою надання інформації на корпоративному рівні є річний звіт, від інформаційної наповненості якого залежить багато управлінських рішень. Однак у річному звіті недостатньо точно визначені обов'язковий обсяг, склад і зміст аналітичної інформації. Цей блок інформації, на нашу думку, має складатися з двох частин:[1, с. 29]

1. мінімальна частина аналітичної інформації, яка повинна мати обов'язковий характер і бути стандартною, незалежно від галузевих особливостей;

2. додаткова аналітична інформація, що розширює мінімальну частину, яка має враховувати техніко-економічні особливості галузі. Система

аналітичних показників і методика розрахунку їх не повинні бути жорстко регламентовані. Розрахунок показників повинен мати рекомендаційний характер.

Стандартизований і рекомендаційний характер аналітичних показників зумовлений потребами користувачів цієї інформації і насамперед їхньою інтерпретацією і можливістю порівняння. Крім того, під час управління стандартизованого розрахунку показників (за мінімальним обсягом інформації) відпаде потреба у визначенні їх окремими аналітиками, що знизить трудомісткість цього виду роботи і найголовніше - дасть можливість оперативно реагувати на зміни, що відбуваються у господарській діяльності акціонерних товариств.

Стандартизований розрахунок найважливіших аналітичних показників дав би змогу статистичним органам обробкою й узагальненням інформації, що надходить, видавати її в розрізі компаній, галузей, а також у регіональному розрізі й у масштабах держави. Існуючий вакуум деталізованої аналітичної інформації могли б заповнити і комерційні організації завдяки виданню тематично структурованих аналітичних оглядів на основі стандартизованих показників та іншої інформації.

Такий розріз інформації має виняткове значення і несе велике аналітичне навантаження, чого не досягають нині інформацією зі статистичних збірників, складеною на основі даних фінансової звітності як на регіональному, так і на національному рівні. Ця інформація, складена за принципом «консолідації звітності», для фінансового аналітика компанії і фондового ринку не буде істотною.

Це наглядно видно на прикладі інформації про власний капітал, який представляє собою алгебраїчну суму відповідних статей. Збільшення балансової статті «нерозподілений прибуток» у такої консолідації буде свідчити також про збільшення статті «непокритий збиток» у деяких підприємств, а це в свою чергу, призводить до того, що власний капітал буде менший за статутний капітал. Таким чином, «консолідований» розріз інформації за наявності позитивної тенденції зростання власного капіталу

містить також інформацію про можливу самоліквідацію акціонерних товариств.

Крім того, потрібно привести статистичну інформацію про власний капітал до відповідності фінансової звітності. Справа йде відносно двох балансових статей капітал у дооцінках та додатковий капітал, сальдо яких показується у статичних збірниках у статті додаткових капітал. Така практика викривляє інформацію про структуру власного капіталу суб'єктів господарювання на макрорівні. Як відомо, додатковий капітал відноситься до поняття інвестований капітал і якісно характеризує структуру власного капіталу. Це неможливо сказати про капітал у дооцінках, який є слідством впливу цінового фактору.

Формування стандартного масиву інформації, особливо на корпоративному рівні, передбачає уніфікацію (типізацію) аналітичних показників, приведення їх до єдиної норми. Для цього необхідним є використання єдиної термінології, формул розрахунку, рекомендованих значень (мінімальних і максимальних) з урахуванням галузевих особливостей, усунення дублювання і невідповідності між рекомендованими значеннями окремих показників.

Список використаних джерел

1. Іонін Є. Є. Фінансова аналітика сучасного бізнесу: [монографія] [Текст] / Є. Є. Іонін, М. М. Овчинникова. — Донецьк: ДонНУ, 2012.- 304 с.

Карлюка Дмитро Олександрович

доцент кафедри економіки,

підприємництва та економічної безпеки

Херсонського національного технічного університету

кандидат економічних наук, доцент

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Нормативно-правову базу здійснення стратегічного планування місцевого розвитку об'єднаної територіальної громади можна умовно поділити на три блоки [1, 225]:

1. Перший – визначає роль та місце органів місцевого самоврядування в організації та здійсненні процесу управління розвитком території, зокрема – через розроблення і реалізацію стратегій місцевого розвитку: Конституція України, Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації» [2].

2. Другий – формує основні засади стратегічного планування на місцевому рівні (від держави до окремої території). Другий блок – формування засад стратегічного планування в Україні – складається з наступних документів: Законів України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про державні цільові програми», «Про стимулювання розвитку регіонів», «Про засади державної регіональної політики», Указу Президента України «Про Концепцію державної регіональної політики», Постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року», «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів», «Деякі питання державного фонду регіонального розвитку», «Про

утворення Міжвідомчої координаційної комісії з питань регіонального розвитку», «Про затвердження Типового положення про агенцію регіонального розвитку», Наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України «Про затвердження Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації» та інше[2].

3. Третій – визначає особливості участі у процесі формування та реалізації стратегії місцевого розвитку громадськості. Третій блок – засади участі населення та юридичних осіб у формуванні стратегії розвитку регіону, складається з цілої низки документів. Серед них: Закони України: «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про статус депутатів місцевих рад», Постанови Кабінету Міністрів України «Про деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади», «Про затвердження Типового регламенту місцевої державної адміністрації», Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про роботу центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення відкритості у своїй діяльності, зв'язків з громадськістю та взаємодії із засобами масової інформації» тощо[2].

Отже, можна стверджувати, що створена в Україні нормативно-правова база щодо формування нової регіональної політики відповідає європейським стандартам і базується на філософії зміцнення конкурентоспроможності регіону шляхом залучення всіх регіональних суб'єктів розвитку та використання ключових активів регіону. Важливим інструментом досягнення цього є стратегічне планування. Об'єднані територіальні громади, для яких питання конкурентоспроможності є не менш важливими, ніж для регіону, повинні мати перспективне бачення власного розвитку, що закріплюється в місцевій стратегії. Місцева стратегія розвитку має стати організуючою оболонкою для створення цілісної та взаємоузгодженої

системи територіального планування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берданова О.В., Борщ Г.А., Вакуленко В.М., Васильєва О.І., Гринчук Н.М., Ігнатенко О.С., Петренко І.М., Сич Н.А. Інструменти регіонального розвитку в Україні: навч. посіб. / за ред. О.В. Берданової, В.М. Вакуленка. Київ : НАДУ, 2013. 310 с.

2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua>. (дата звернення: 18.09.2019).

*Кірін Роман Станіславович,
провідний науковий співробітник відділу
економіко-правових проблем містознавства
Інституту економіко-правових досліджень НАН України,
доктор юридичних наук, доцент*

ЗАКОНИ В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ ПРАВА ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Ситуація в житлово-комунальному господарстві (далі – ЖКГ) продовжує ускладнюватися, відсутні позитивні зміни у становленні ринкових засад господарювання, розвитку конкуренції та залученні приватних інвестицій у підприємства галузі. Так був описаний стан ЖКГ у Загальнодержавній програмі реформування і розвитку ЖКГ на 2009-2014 роки [1]. Втім і через десять років від запуску програми можна також говорити про недосконалість системи соціального захисту населення у сфері надання ЖКГ, недостатню поінформованість населення, неузгодженість норм законодавства щодо регулювання взаємовідносин споживачів і виробників/виконавців ЖКГ, як про фактори, що зумовлюють зростання незадоволення серед населення.

Новітні очікування на реформу ЖКГ зазначені й у пріоритетних напрямках діяльності Міністерства розвитку громад та територій (децентралізація та регіональний розвиток, енергоефективність та ЖКГ, архітектура і будівництво) [2]. Проте, у будь-якому випадку, найбільш дієвим засобом правового регулювання найважливіших суспільних відносин був і залишається закон, як

нормативно-правовий акт (далі – НПА) вищої юридичної сили.

Прийнято вважати, що відносини у сфері житлово-комунальних послуг (далі – ЖКП) є різновидом цивільно-правових відносин, тому в якості одного із основних НПА, що регламентує ЖКП-відносини, розглядається Цивільний кодекс України (далі – ЦКУ). В основу подібного висновку, у тому числі, були покладені й положення попередньої редакції закону про ЖКП, в яких зазначалося, що законодавство України у сфері ЖКП базується на Конституції України і складається з: 1) НПА у галузі цивільного, житлового законодавства; 2) закону про ЖКП; 3) інших НПА, що регулюють відносини у сфері ЖКП [3]. Втім, якщо звернутися до змісту ЦКУ, то безпосередньо термін «комунальні послуги» можна зустріти лише один раз у ст. 815 «Обов'язки наймача житла».

Не надто багато уваги регулюванню ЖКП-відносин приділено й у досі чинному Житловому кодексі Української РСР (плата за комунальні послуги – ст. 67, строки внесення квартирної плати та плати за комунальні послуги – ст. 68, пільги по квартирній платі та платі за комунальні послуги – ст. 69, плата за користування жилим приміщенням і за комунальні послуги в будинку (квартирі), що належить громадянину – ст. 162 тощо).

Отже зазначені кодифіковані закони за обсягом дії можна віднести до законів загальної дії, що визначають основи регулювання окремої частини суспільних відносин у сфері ЖКП.

Основним законом, що здійснює первинне правове регулювання ЖКП-відносин у повному обсязі є Закон України «Про житлово-комунальні послуги» [4], предметом регулювання якого є:

1) відносини, що виникають у процесі надання споживачам послуг з управління багатоквартирним будинком, постачання теплової енергії, постачання гарячої води, централізованого водопостачання, централізованого водовідведення та поводження з побутовими відходами;

2) відносини, що виникають у процесі надання послуг з постачання та розподілу електричної енергії і природного газу споживачам у житлових, садибних, садових, дачних будинках.

Базовими законами, що визначають основи регулювання певної сфери

ЖКП-відносин спеціальної дії є: а) закон, що визначає правовий статус Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, її завдання, функції, повноваження та порядок їх здійснення [5]; б) закон, що визначає правові засади державного регулювання у сфері комунальних послуг [6].

Подальше визначення законів, що покликані врегулювати певну групу ЖКП-відносин, які входять до предмету регулювання основного закону про ЖКП пропонується здійснити на підставі Класифікатора галузей законодавства України, де зазначений закон віднесено до галузі із подвійною назвою «Житлове законодавство. ЖКГ» [7] (код - 190.000.000). а безпосередньо її складова «Комунальне господарство. Комунальні послуги» (код - 190.150.000) включає НПА у таких видах ЖКП-відносин: 1) електропостачання; 2) газопостачання; 3) опалювання; паливо для населення; 4) прибирання сміття; 5) радіоточки, телеантена; 6) ліфти; 7) водопостачання; 8) тарифи і пільги. Парламентська юридична класифікація, запропонована інформаційно-пошуковою системою "Законодавство України", крім іншого, містить у цій групі ще два види ЖКП-відносин: 9) каналізація; 10) засоби обліку витрачання і прилади регулювання споживання газу, води та теплової енергії, газу у побуті.

Тому до законів, як джерел права ЖКП, що регулюють відповідні групи ЖКП-відносин також можна віднести закони України про: 1.1) місцеве самоврядування в Україні; 1.2) державно-приватне партнерство; 1.3) державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії 1.4) природні монополії; 1.5) ліцензування видів господарської діяльності; 1.6) метрологію та метрологічну діяльність (група 1 - загальні положення, управління та організація надання ЖКП); 2.1) об'єднання співвласників багатоквартирного будинку; 2.2) особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку; 2.3) статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; 2.4) захист прав споживачів (група 2 - загальні та спеціальні суб'єкти ЖКП, споживачі та виконавці); 3.1) питну воду, питне водопостачання та водовідведення; 3.2) теплопостачання; 3.3) ринок природного газу; 3.4) ринок електричної енергії; 3.5) комерційний облік

теплової енергії та водопостачання; 3.6) відходи (група 3 - порядок надання ЖКП).

Список використаних джерел:

1. «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки» : Закон України // Офіційний вісник України від 13.08.2004 — 2004 р., № 30, том 1, стор. 16, ст. 1983.

2. Альона Бабак окреслила ключові пріоритети Міністерства розвитку громад і територій. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/alona-babak-okreslila-klyuchovi-prioriteti-ministerstva-rozvitku-gromad-i-teritorij>

3. «Про житлово-комунальні послуги» : Закон України від 24 червня 2004 р. № 1875-IV // Офіційний вісник України від 13.08.2004 — 2004 р., № 30, том 1, стор. 49, ст. 1985. (Закон втратив чинність на підставі Закону України № 2189-VIII від 09.11.2017).

4. «Про житлово-комунальні послуги» : Закон України від 9 листопада 2017 р. № 2189-VIII // Офіційний вісник України від 19.12.2017 — 2017 р., № 99, стор. 7, ст. 3030.

5. «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» : Закон України від 22 вересня 2016 р. № 1540-VIII // Офіційний вісник України від 06.12.2016 — 2016 р., № 94, стор. 7, ст. 3068.

6. «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» : Закон України від 9 липня 2010 р. № 2479-VI // Офіційний вісник України від 30.07.2010 — 2010 р., № 55, стор. 102, ст. 1844.

7. «Про затвердження Класифікатора галузей законодавства України» : наказ Міністерства юстиції України від 02.06.2004 р. № 43/5 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v43_5323-04?find=1&text

Колесніков Андрій Павлович

*к.е.н., доцент кафедри безпеки, правоохоронної діяльності
та фінансових розслідувань*

*Тернопільського національного економічного університету,
кандидат економічних наук, доцент*

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Методи конкурентної боротьби часто виходять за межі коректності, а то й законності, і вимагають адекватних стратегічних рішень. На сьогодні прийняття якогось окремого законодавчого акту чи урядової ініціативи не здатне вирішити системні проблеми українського підприємництва. Для цього потрібний якісний системний розвиток інституційного середовища підприємницької діяльності.

Умови комплексного розгляду можливостей оптимізації інституційного зміцнення економічної безпеки підприємства передбачають поєднання аспектів їх здійснення, а саме: засад здійснення та інститутів, до яких вони будуть застосовуватися.

Внутрішні інструменти забезпечення економічної безпеки підприємства можна поділити на планові та оціночні. До планових віднесемо прогнози, програми, проекти та ін. Оціночні передбачають застосування ряду традиційних та інноваційних підходів до визначення стану чи конкретного показника економічної безпеки. Специфіка і глибина реалізації останніх залежить від детальності та якості вирішуваних завдань відділом економічної безпеки підприємства. До таких типових завдань відносяться: система моніторингу економічної безпеки, вибір методики визначення рівня економічної безпеки, впровадження та підтримка інформаційної платформи, вирішення завдань безпеки на оперативному рівні, обґрунтування допустимих параметрів відхилення від нормативних показників для конкретного підприємства, пошук шляхів оптимізації сценаріїв забезпечення економічної безпеки [1]. Власне останнє і є ключовим завданням згаданого підрозділу. Для його реалізації потрібна реалізація ряду традиційних та інноваційних методів контролю та аудиту економічної безпеки підприємств.

Окремі методи оцінювання економічної безпеки підприємства нами було розглянуто раніше [2].

Аудит економічної безпеки передбачає не тільки оцінювання ефективності реалізації та своєчасності втілення планів з досягнення бажаного рівня економічної безпеки підприємства та можливостей реалізації зовнішніх та внутрішніх загроз. Важливим є відслідковування ряду супутніх елементів аудиту. Важливими є не лише технічні, інформаційні та юридичні, але і кадрові загрози. Недостатність специфічної кваліфікації та занадто сильна незбалансованість розподілу фінансових потоків може призвести до випадкового та навмисного порушення економічної безпеки. Інтенсивність розвитку технологій промислового шпигунства у поєднанні з недостатньою відданістю (яка визначається переважно фінансовим інтересом та рядом неекономічних інструментів) ключових працівників компанії може призвести до її банкрутства в найкоротші терміни.

Важливим елементом аудиту економічної безпеки є дослідження адекватності завдань та планів відділу економічної безпеки з планами особливостями роботи ряду відповідних підрозділів: виробничого, фінансового, інформаційного, технологічного, юридичного, кадрового, екологічного та інших.

Ключовим елементом економічної безпеки підприємства є сталий розвиток на інноваційній основі. Ще Генрі Форд молодший відзначав, що хто не розвивається, той залишається на місці і програє. Здатність виготовляти продукцію вищого технологічного рівня, чи удосконалити сам спосіб її матеріального втілення або ринкового представлення є вагомим засобом досягнення економічної безпеки.

Одним із способів вирішення фінансово-технологічних проблеми реалізації інноваційних підприємницьких проектів є технопарки. Досить змістовно інституційну складову розвитку технопарків в останній період дослідили О. Мазур та С. Пустовійт [3]. Автори дослідили зміну наукоємності ВВП України та динаміку факторів, які їй сприяли. За аналізований період зі 120 проектів технопарків України 90 мали академічний характер. Низькі

показники прийняття проектів технопарками в останні роки автори пов'язують з фактичною відсутністю державної підтримки та недотримання і швидка змінюваність законодавства, що регулює діяльність технопарків в Україні. В таких умовах важливим є реанімування даного сегменту інноваційного розвитку, як одного з базових в економіках розвинутих європейських держав. Одним з напрямків цього є стимулювання науково-технічної творчості. Окремі приклади стимулювання науково-технічної творчості в напрямку активізації інноваційної діяльності розглядалися нами раніше [4].

Вагомим видом фінансування інноваційних проектів, що активізувався останніми роками в Україні є бізнес-ангели. Фінансово заможні люди з певним практичним досвідом створили Українську асоціацію бізнес-ангелів, яка об'єднує інвесторів на національному та міжнародному рівнях з метою пошуку перспективних проектів для спільного фінансування. Спільне фінансування стартапів зменшує та дозволяє диверсифікувати ризики. Згідно офіційного сайту середній чек одного ангела в угоді складає в середньому 48 тис. дол., тоді, як бізнес-ангел у Європі інвестує в середньому 20 тис. дол., а в США – 25 тис. дол. Кожен третій вітчизняний бізнес-ангел інвестував в технологічні компанії до півмільйона доларів за час своєї інвестиційної діяльності, вважаючи, що сильними боками українських інноваційних проектів є технологічна експертиза та вдала ідея [5].

Окремими напрямками інституційного забезпечення економічної безпеки підприємств є інститут ризикових інвестицій, інститут створення і застосування технологій, інститут ринку праці, інститут розподілу доходу, інститут технологічного трансферу, інститут партнерства і кооперації та інші, що є предметом подальших досліджень в даному напрямку.

Список використаних джерел

1. Салоїд С. В. Механізм управління економічною безпекою підприємства: теоретичний аспект. Економічний вісник НТУУ «КПІ». 2017. № 14. URL:<http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/108778/103721>.

2. Vivchar O., Kolesnikov A. Peculiarities of assessment technologies usage in the management of financial and economic security of enterprises. *Business Economics*. 2016. № 51 (4). С. 393-398.

3. Мазур О. А., Пустовійт С. В. Соціальна та економічна ефективність діяльності академічних технопарків України. *Наука та інновації*. 2016. № 12 (3). С. 63-73.

4. Харів П. С., Колесніков А. П. Науково-технічна творчість як інструмент підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 5 (59). С. 91-96.

5. Українська асоціація бізнес-ангелів URL : <http://uangel.com.ua/>

Кудельський Віталій Едуардович,

доцент кафедри менеджменту,

фінансів, банківської справи та страхування

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,

кандидат економічних наук,

ПОДАТКОВЕ АДМІНІСТРУВАННЯ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

У сучасних умовах розвитку економіки України податки є основним елементом фіскальної політики держави і потужним інструментом регулювання економічної діяльності підприємств.

Забезпечення сприятливого податкового клімату на належному рівні є надзвичайно актуальним питанням у сучасних умовах функціонування України, оскільки створення стабільної податкової системи можливе лише при умові функціонування ефективного адміністрування податків та зборів, яке вплине на основне джерело доходів держави та управління ринковою економікою, адже податки – це основне джерело доходів держави. Фіскальна та стимулююча ефективність податків значною мірою залежить від рішень та діяльності органів контролюючих органів з питань оподаткування, на які покладено завдання забезпечення доходів бюджету. Тобто на податкові важелі акумуляції державних доходів та стимулювання економічної активності досить жорстко

накладаються обмеження організаційно - управлінськими аспектами оподаткування – адмініструванням податків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання адміністрування податків широко висвітлюється у наукових працях В. Мельника, В. Андрущенко, А. Крисоватого, В. Луніна, В. Опаріна, В. Федосова, Е. Проскура. Однак дискусійність багатьох теоретичних положень щодо системи адміністрування податків, підвищення її результативності та ефективності вимагає подальшого вирішення цієї проблеми.

Метою написання роботи є дослідження та обґрунтування основних засад функціонування системи адміністрування податків в Україні та її взаємопов'язаних елементів.

Адміністрування податків і зборів є однією з найважливіших ознак держави та необхідною умовою її існування.

Під податковим адмініструванням варто розуміти сукупність норм, методів, засобів і дій, за допомогою яких спеціально уповноважені органи держави здійснюють управлінську діяльність у податковій сфері, спрямовану на контроль за дотриманням законодавства про податки та збори, за правильністю нарахування, повнотою і своєчасністю внесення у відповідні бюджети податків і зборів, а у випадках, передбачених законами України, – за правильністю нарахування, повнотою та своєчасністю надходжень у відповідний бюджет інших обов'язкових платежів та притягнення до відповідальності порушників податкового законодавства.

В процесі адміністрування можна виділити такі напрями робіт: розробка основних положень податкової системи та системи оподаткування, обґрунтування та розробка заходів податкової політики, проведення роз'яснювальної роботи серед платників податків організацію нарахування, сплати податків, узгодження податкових зобов'язань; здійснення контрольно-перевірочної роботи, впровадження заходів відповідальності за порушення у сфері податкового законодавства.

Система адміністрування податків в Україні зобов'язана забезпечити такі умови:

- спрощення процедур подання податкової звітності;
- уніфікацію підходів до застосування терміну, за який можливий перегляд суми податку;
- платники податків, які діють відповідно до податкових консультацій, звільняються від адміністративної відповідальності та нарахування пені, але не від нарахування податку;
- доступ платників до даних податкових органів щодо стану розрахунків;
- скорочення підстав для ініціювання позапланових податкових перевірок.

Структура системи адміністрування податків досить складна. До неї належать різні елементи, що відповідають різноманітності податкових відносин. Структуру системи адміністрування податків відображають взаємопов'язані елементи: інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів, організація діяльності контролюючих органів, здійснення контролю контролюючими органами.

Досліджено основні чинники, що впливають на стан, тенденції розвитку та особливості функціонування системи адміністрування податків:

- конкретно-історичні особливості розвитку суспільства, стан гуманізації суспільного життя, роль держави у регулюванні суспільних відносин; панівні у суспільстві настрої, традиції, морально-етичні якості учасників податкових відносин;
- стан політичного процесу, політичної культури і політичної стабільності;
- соціогуманітарні і демографічні чинники; загальний стан розвитку продуктивних сил та виробничих відносин;
- структура і особливості суспільного виробництва;
- рівень доходів юридичних і фізичних осіб, можливості здійснення ними належних заощаджень; управлінська техніка, включно із станом розвитку органів державної податкової служби та їхніми інформаційно-аналітичними можливостями;
- правова система, включно з правовою технікою, правовими традиціями, судовими процедурами, правовою культурою, правосвідомістю, корумпованістю, рівнем правового нігілізму;

- стан і особливості розвитку податкових відносин та системи оподаткування;
- стан розвитку техніки і технологій збору, зберігання, обробки і узагальнення інформації про платників, розміри та строки виникнення їхніх податкових зобов'язань.

В результаті дослідження проблематики адміністрування податків можна зробити висновок, що головною метою у сфері оподаткування, повинно бути створення умов для економічного зростання за рахунок вивільнення підприємницького потенціалу та сприяння реалізації конкурентних переваг країни. На структурному рівні адміністрування податків має сприяти прискореному оновленню економіки через пришвидшення процесів зростання нових підприємств і галузей та відмирання старих.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» від 24.12.2015 № 909-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/909-19>.
2. Іванов, Ю. Б. Податковий менеджмент [підручник] / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма, В. В. Карпова. – К.: Знання, 2018. – 328 с.
3. Мельник, В. М. До питання формування теоретичних засад адміністрування податків / В. М. Мельник // Фінанси України. – 2008. – № 9. – С. 3-12.
4. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи [монографія] / за ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2008. – 675 с. 8. Соколовська, А. М. Податкова система держави: теорія і практика становлення [монографія]. – К.: ЗнанняПрес, 2012. – 454 с. 9. Соколовська, А. М. Основи теорії податків: Навчальний посібник / А. М. Соколовська. – К.: Кондор, 2010. – 326 с.
5. Проскура Е.П. Методологічні засади податкового адміністрування / Е.П. Проскура, Капустян Е.М. // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 10(136). – С. 195-201.

Кузьмак Олег Іванович,

Директор Рівнеської філії ПВНЗ “Європейський університет”, доктор економічних наук, доцент.

УМОВИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ КОМУНАЛЬНОГО СЕРВІСНО-ВИРОБНИЧОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Соціально-економічний розвиток промислових підприємств у значній мірі залежить від розвитку сфери послуг, адже характеризується показниками, що відображають економічні здобутки та соціо-гуманітарний рівень нашої держави і життя населення. Вона охоплює комунальне господарство, торгівлю і транспорт, фінанси і страхування тощо.

У доповіді зосереджено увагу власне на комунальному сервісно-виробничому обслуговуванні промислових підприємств. Як показує практика в сучасних умовах жодне промислове підприємство, не може обійтись без послуг з водопостачання, водовідведення, санітарної очистки, озеленення та благоустрою території підприємства, ремонту внутрігосподарських транспортних шляхів, ремонту комунікацій, переробки вторинної сировини, електро- та газопостачання.

Звичайно, якщо говорити про електро- та газопостачання то переважна більшість підприємств користується послугами сторонніх організацій (так званих природних монополій). Якщо ж говорити про послуги наприклад водопостачання, водовідведення, то на промислових підприємствах є або власні системи водопостачання, або воду сюди подають комунальні водопроводи.

В сучасних умовах дуже часто на виробничо-технологічні потреби витрачається третина питної води, що не завжди виправдано. Зокрема виникають ситуації, коли окремі підприємства переробної галузі настільки відчувають дефіцит води, що управлінню охорони навколишнього природного середовища доводиться втручатися задля уникнення самовільних спусків води з водойм, які за течією знаходяться вище від підприємств. На жаль, така тенденція продовжується і не тільки в плані водо- забезпечення та водовідведення. Тому великого значення набуває проблема забезпечення

підвищення ефективності комунального сервісно-виробничого обслуговування промислових підприємств [1, с.195].

В цілому, забезпечення промислових підприємств ефективним комунальним сервісно-виробничим обслуговуванням можливе на базі розробки і реалізації відповідної концепції інноваційного розвитку, а також якості, доступності і цінової конкурентоспроможності послуг. Крім того, як показують дослідження ефективні взаємовідносини підприємств промисловості та підприємств комунального сервісно-виробничого обслуговування можливі лише за рахунок виваженої стратегії розвитку з врахуванням Євроінтеграційних вимог.

Як інструмент реалізації стратегії може виступати економічно обґрунтована програма економічного та соціального розвитку, що включає визначення мети програми, її пріоритетних напрямів, фінансових інструментів, термінів, виконавців, а також моніторингу результатів реалізації програми економіко-соціального розвитку підприємства, основною метою якої, є перехід підприємств у режим безбиткового функціонування при забезпеченні стандартів якості комунальних послуг.

Важливою умовою для розвитку промислових підприємств в контексті комунального сервісно-виробничого обслуговування може стати застосування механізму державно-приватного партнерства, при цьому, однією з основних форм партнерства на місцевому рівні повинен стати договір соціального партнерства з метою забезпечення ефективності співпраці органів місцевого самоврядування, приватного сектору [2].

Пріоритетними напрямками застосування державно-приватного партнерства у сфері комунального обслуговування є: у сфері теплопостачання – розробка та реалізація програм ефективного використання енергії, впровадження заходів з енергозбереження, сучасних систем автоматизованого управління теплопостачання, підвищення енергоефективності виробництва та транспортування теплової енергії; у сфері водопостачання та водовідведення – обстеження джерел нецентралізованого водопостачання, реалізація енергозберігаючих проектів, розробка новітніх перспективних технологій

оснащення підприємств для надання якісних послуг з водовідведення та водопостачання; у сфері поводження з побутовими відходами, санітарної очистки, зеленого господарства, благоустрою території, розробка та впровадження місцевих інвестиційних програм щодо удосконалення систем роздільного збору, заготівлі та утилізації твердих побутових відходів як вторинної сировини.

Переваги використання механізмів державно-приватного партнерства для розвитку промислових підприємств в контексті комунального сервісно-виробничого обслуговування спостерігатимуться шляхом: залучення бюджетних коштів; розширення можливостей отримання пільгових кредитів під державні гарантії від міжнародних та вітчизняних фінансових установ на довгий термін; оптимізація розподілів ризиків проекту.

Хочеться зауважити, що в сучасних умовах великі промислові підприємства переважно забезпечують виробничий процес повністю самостійно. Як наслідок в багатьох випадках є низька якість забезпечення послугами, застосування політики перехресного субсидування на послуги і ін. На нашу думку, взаємозв'язок промисловості з підприємствами комунального сервісно-виробничого забезпечення на основі запропонованих вище умов функціонування, дозволить вирішити багато проблем соціального, економічного та екологічного характеру. Зокрема, при належних умовах функціонування взаємовідносин, підприємствам промисловості не потрібно розширювати виробничу інфраструктуру, що не рідко призводить до незбалансованих витрат, а послуги з надання тепло-, водопостачання та водовідведення надаватимуть спеціалізовані підприємства комунального сервісно-виробничого обслуговування. Окрім того, стабільний розвиток даних підприємств за рахунок наявності споживачів не тільки населення, а й великого кола комерційних суб'єктів господарювання, надасть можливість ефективніше впроваджувати політику щодо залучення інвестицій та запровадження інноваційних методів управління.

Отже, реалізація запропонованих положень та рекомендацій щодо формування дієвого забезпечення сервісно-виробничих потреб промислових

підприємств сферою послуг, сприятиме забезпеченню фінансової стабільності промислових підприємств. Але не можна забувати, що підприємства не існують поза економікою, а навпаки, значною мірою визначають її стан. У свою чергу і економіка висуває до підприємств все більш нові вимоги націлені на Євроінтеграцію.

Відповідно питання розвитку промислових підприємств в контексті комунального сервісно-виробничого обслуговування, забезпечення їх стратегічного розвитку має бути пріоритетом як для самих промислових підприємств так і органів місцевого самоврядування та держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Андрушків Б.М. Інноваційні засоби розвитку нетрадиційних джерел енергії та організація ресурсовикористання в соціогуманітарному комплексі України: монографія // Б.М. Андрушків, О.Б. Бойко, Ю.Я. Вовк, І.С. Іскерський [та ін.]; за ред. проф. Б. М. Андрушківа. – Тернопіль: ТЗОВ “Терно-граф”, 2016. – 804 с.
2. World Bank Infrastructure Governance Roundtable, UK. PPP Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ppppartnership.blogspot.com/>

Кузьмак Олена Миколаївна,

професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Луцького національний технічного університету

доктор економічних наук, доцент

ЕВОЛЮЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ У МІЖНАРОДНІЙ ПРАКТИЦІ

Ризики на сьогоднішньому етапі є умовою функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта. Що стосується банківського сектору, то тут ризикам притаманна додаткова специфіка, яка спонукає до виокремлення ризик-менеджменту в самостійний напрям комплексної системи управління.

Протягом останніх 25 років світовий фінансовий ринок зазнав значних змін. Значна частка таких змін була пов'язана з розвитком та функціонуванням світового банківського сектору. Оскільки банки є безпосередніми учасниками даного ринку, то відповідно вони стають тими фінансовими інститутами від яких залежить стабільність не лише світового банківського сектора, але й світової фінансової системи в цілому. Фінансові ринки є складним, нестабільним та високотехнологічним середовищем, саме тому банківська діяльність тісно пов'язана з самими різноманітними фінансовими ризиками. Так, згідно з даними Світового банку з кінця 1970 року сталося 117 системних банківських криз у 93 країнах світу [1].

За таких умов ведення бізнесу ефективний ризик-менеджмент в банках є найважливішою умовою конкурентоздатності та надійності. Це обумовило необхідність встановлення загально визнаних інституційних рамок для регулювання міжнародної банківської діяльності і підтримання стійкості фінансово-банківських систем.

Першою успішною спробою такого регулювання стала Базельська угода 1988 року (Базель I), яка визначила для банків стандарти достатності капіталу [2, с. 121-129].

Однак, до кінця 90-х років деякі аспекти Базельської угоди перестали відповідати певним перемінам, які стосуються капіталу банківських установ та особливості економічних відносин на світовому рівні. Виникли додаткові передумови для зростання напруженості у міжнародній банківській системі. Банки почали активно практикувати складні фінансові технології управління активами. Згодом відбулося прийняття нової Базельської угоди, відомої як Базель II. Забезпечення необхідної структури та величини капіталу, потрібного для попередження та мінімізації ризиків, відповідно до Базеля II, стало основою в банківській діяльності [2]. У тексті Базеля II викладено такі основні принципи відношення достатності капіталу до системи управління ризиками банку: контроль з боку правління і вищого керівництва; всебічна оцінка ризиків; надійна система оцінки величини капіталу; система оцінки результатів з поправкою на ризик; моніторинг та підготовка звітів [3]. У зв'язку з світовою

фінансовою кризою Базельський комітет з банківського нагляду схвалив глобальну реформу світового банківського сектора. Вона отримала назву «Базель III», і її розробники сподіваються, що вона підвищить фінансову стійкість світової банківської (і фінансової в цілому) системи, насамперед, за рахунок збільшення банківських ліквідних резервів і поліпшення їх якості.

Проблема управління ризиками сьогодні перед українськими банками стоїть дуже гостро і потребує істотної модифікації та подальшого вдосконалення. У коментарях рейтингового агентства Fitch Ratings, зазначається, що баланси українських банків обтяжені великим обсягом проблемних кредитів [4].

З огляду на це, першочергової уваги потребує вдосконалення внутрішньої системи контролю за ризиками в кожному банку. Однією з найважливіших особливостей управління ризиками на даному етапі є підвищення ролі ризик-менеджменту в банківських установах. Так, критерії, які застосовуються у внутрішніх системах банківських установ повинні бути значно жорсткішими, ніж це встановлено нормативами НБУ.

Що стосується кадрів банківських установ, то їх кваліфікація на сьогодні є далеко не достатньою, саме тому необхідно розробити рекомендації щодо запровадження обов'язкової програми підвищення кваліфікації ризик-менеджерів, аудиторів та бухгалтерів банків у відповідності до вимог Базеля III, цією розробкою, на нашу думку, повинен займатися координаційний центр при НБУ. Варто також розробити вимоги до банків щодо розробки внутрішніх методів з управління ризиками максимально наближених до рекомендацій Базельського комітету.

Отже, можна сказати, що Базель III в першу чергу необхідний самим банкам, оскільки головною ціллю його є підвищення якості управління ризиками в банківській справі. Саме тому відмовитися від участі в процесі введення Базеля III не можливо, а з його вимогами рахуватися прийдеться рано чи пізно. Банкам необхідно почати роботу з впровадження методів управління ризиками, які використовуються в міжнародній банківській практиці. Так, стає очевидним, що якщо українські банки не зможуть здійснювати свою діяльність

у відповідності з міжнародною практикою, то вони втратять свої конкурентні позиції та будуть витіснені з ринку.

В Україні не має також достатньої кількості рейтингових агентств, окрім того, клієнти банків повинні бути готовими до оприлюднення інформації про фінансовий стан та нести додаткові витрати на визначення рейтингів. Потрібні і додаткові витрати на підвищення кваліфікації персоналу та залучення задля навчання зовнішніх спеціалізованих і не виключено закордонних організацій та спеціалістів. Недостатнім є обсяг оприлюднених статистичних даних для оцінки ризиків, як конкретних банків, так і банківської системи в цілому.

Список використаних джерел

1. Caprio G. Klingebiel D. Episodes of Systemic and Borderline Financial Crises. – World Bank. – 2003. – P.2;
2. Кравчук В.В. Базельські угоди: новий етап розвитку міжнародної системи оцінки ризиків // Фінанси України. – №6. – 2004. – С. 121–129;
3. International convergence of capital measurement and capital standards. [Електронний ресурс] / Basle Committee on Banking Supervision, 1998. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbasc111.htm>;
4. Незалежне інформаційно–аналітичне видання Ура–Інформ [електронний ресурс] Режим доступу: // <http://ura-inform.com/uk/economics/2011/03/28/bankikred>;

Кулинич Роман Омелянович,

Завідувач кафедри математики, статистики та інформаційних технологій
Хмельницького університету управління та права, д.е.н., професор

ДО ПИТАННЯ ВІДРОДЖЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ СТАТИСТИЧНОЇ
ОСВІТИ І НАУКИ

Статистика має свою багату історію та є важливим інструментом держави у формуванні та здійсненні її політики, а також в оцінюванні стану і динаміки усіх без винятку сфер впливу уряду.

Стосовно розвитку статистичної науки сьогодні слід відзначити наступне:

1) статистична інформація, яка дається за діючим порядком її опрацювання, не завжди є доброякісною і тому вона не дає тих показників та індикаторів, які можуть видозмінити характер обґрунтування перспектив розвитку економічних процесів.

Важливо тут відмітити і те, що неправильне застосування методів оцінки інформації приводить до помилкових висновків, тому що навіть одним і тим же методом (в залежності від вірного чи невірного його застосування), при одній і тій же інформації можна отримати прямо протилежні висновки. Методів і способів оцінки інформації багато і проявляють вони в статистичних розрахунках різний ступінь своєї ефективності.

2) тут також потрібно не допустити вибору неправильної мети, тому що одержання точної відповіді на неправильно вибрану ціль буде менш корисним, ніж неповна відповідь, внаслідок невизначеності ринкової ситуації на правильну ціль.

3) ефективне застосування статистичних методів для вивчення залежностей між явищами залежить від знання суті методу і, його можливостей в оцінці інформації.

4) До статистичних методів, які б дозволили керівництву держави з достатньою достовірністю оцінити взаємозв'язки результативних показників з різними чинниками господарської діяльності та на цій основі прогнозувати їх розвиток у майбутньому періоді, потрібно віднести статистичні рівняння залежностей, які можна застосовувати як для малочисельної, так і багаточисельної сукупності господарських суб'єктів.

Застосування в економіко-статистичних розрахунках статистичних рівнянь залежностей передбачає визначення нормативів на основі врахування дії чинників, а також оцінку потенціалу дії чинників з метою досягнення оптимуму при підготовці управлінських рішень. Параметри цих рівнянь

виступають показниками міри відособленого впливу чинникової ознаки. Вони можуть бути прийняті як нормативи ефективності чинників господарської діяльності та критеріями оцінки її результатів.

5) Використання статистичних рівнянь залежностей в аналізі господарської діяльності потребує :

- якісного аналізу чинникових та результативних ознак;
- однорідності сукупності (одиниць сукупності) - виключення з розрахунків значень ознаки (мінімальних чи максимальних), що значно відрізняється (у 2-3 рази) відповідно від величини, наступної за мінімальною або ж, що перевищує максимальну величину;
- оцінки стійкості зв'язку між чинниками та результативними показниками господарської діяльності.

Статистичні рівняння залежностей дозволяють також обґрунтовувати темпи росту показників господарської діяльності на майбутній період, обчислювати прогностичні їх рівні, давати оцінку ступеня впливу окремих чинників на результативну ознаку, а також оцінити інтенсивність використання чинників, як для досягнення середньої величини результативного показника, так і для формування розвитку економічного явища в динаміці.

Хоча і статистика має суспільствознавчу природу свого предмету, проте має усі можливості до застосування в природничих науках. Відповідно до Класифікатора професій⁷ на сьогодні чинними є наступні професії пов'язані зі статистичною наукою:

1. Професіонали в галузі математики та статистики [212]
2. Професіонали в галузі статистики [2122]
3. Наукові співробітники (статистика) [2122.1]
4. Професіонали-статистики [2122.2]
5. Професіонали в галузі медицини (крім сестринської справи та акушерства) (Лікар-статистик) [2229.2]
6. Медичні сестри, що асистують професіоналам (Статистик медичний) [3231]

⁷Класифікатор професій ДК 003:2010 [Електронний ресурс]. – Чинний від 01.11.2010. – Режим доступу: <http://dovidnyk.in.ua/directories/profesii>

7. Допоміжний персонал у сфері статистики та математики [3434]
8. Статистики-обліковці та конторські службовці, що займаються фінансовими операціями [4122]

Закон про ВО⁸ визначає ієрархію з трьох понять: а) галузь знань; б) спеціальність; в) спеціалізація. Держава затвердила перелік «спеціальностей» відповідно до тієї чи іншої галузі знань, у межах яких кожен університет має право визначати власні освітні «спеціалізації», за якими здійснюється підготовка студентів та аспірантів. Такий перелік спеціальностей був прийнятий у квітні 2015 р⁹. Тому підготовка здобувачів наукового ступеня здійснюється з цього часу не за спеціальностями, а за спеціалізаціями.

Наказом Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження переліку наукових спеціальностей» від 14.09.2011 № 1057 встановлено, що до переліку наукових спеціальностей з шифром 08.00.10 наукова спеціальність статистика відноситься до галузі науки 08 економічні науки і за нею присуджуються до нині здобувачам наукові ступені. На сьогодні університети одержали право на підготовку докторів філософії за «спеціалізаціями» (у термінології чинного закону «Про вищу освіту»), що відповідають «старим» «науковим спеціальностям», наведеним у Наказі МОНМС від 14.09.2011 р. № 1057 «Про затвердження Переліку наукових спеціальностей» (цей наказ на сьогодні не скасований).

Як наслідок фактично ліквідовано напрям підготовки в ЗВО «Прикладна статистика» (з кодами 6.030506, 7.03050601 та 8.03050601) галузі знань «Економіка та підприємництво» з шифром 0305. Але Наказом Міністерство освіти і науки від 06.11.2015 № 1151 «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266»¹⁰ цей напрям підготовки віднесено до галузі знань 05

⁸Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII. — <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

⁹ Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти». — <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-p>.

¹⁰<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15>

Соціальні та поведінкові науки та спеціальності 051 Економіка. Зазначимо, що окремої спеціальності зі статистики немає.

На наш погляд, наслідком таких змін є:

– в освітній та науковій сфері нашої країни – у зв'язку з відсутністю окремої спеціальності зі статистики постала необхідність приведення до норм права підготовки фахівців в ЗВО, а саме створення різного роду спеціалізацій зі статистики (наприклад, бізнес та аналітика, економіка та бізнес-статистика тощо), що зумовлює зміну назви відповідної кафедри. Сюди слід віднести також, що викладачі стикаються з питанням скорочення навчального навантаження зі статистики та переорієнтацією на інші спеціальності, що є наявними в відповідному переліку. А тому і напрямок їх освітньої та наукової діяльності також зазнає відчутних змін відповідно до ліцензійних вимог, це в першу чергу стосується наукових статей та навчальних матеріалів. У зв'язку з економією коштів ЗВО та вище наведеним є наявним факт суттєвого зменшення в навчальних планах підготовки фахівців точних наук (математичного та статистичного блоку), фактичної ліквідації цілого блоку відповідних дисциплін чи їх об'єднання в дуже скороченому новому вигляді;

– в практичній сфері нашої країни – відчутним є зниження ролі статистичної роботи в органах влади, місцевого самоврядування та судовій гілці влади. Ліквідовуються відділки, що пов'язані з аналітично-статистичною діяльністю з посиленням на економію коштів чи/ та наявністю відповідного комп'ютерного забезпечення. Але, на наше переконання, яка б сучасна техніка чи програмне забезпечення не застосовувалось, завжди фахівець зі статистики зможе виконати свої завдання (збирання, опрацювання, аналіз, поширення, збереження, захист та використання статистичної інформації щодо масових економічних, соціальних, демографічних, екологічних явищ і процесів, які відбуваються в Україні та її регіонах¹¹) набагато краще з точки зору відповідної державної політики. Це стосується, як мінімум узагальнення практики діяльності та змін до законодавства відповідно до вимог часу тощо.

¹¹ Ст. 12 ЗУ Про державну статистику від 17.09.1992 № 2614-ХІІ
http://kodeksy.com.ua/pro_derzhavnu_statistiku/12.htm

Тому у зв'язку з недопущенням ряду негативних для країни наслідків стосовно втрати статистичного кадрового та наукового, а також аналітично-прогностичного потенціалу є необхідність удосконалення ряду нормативно-правових актів, що дозволить відновити флагманські позиції України як статистичної держави, що славна своїми статистичними школами. На часі, наприклад, є створення єдиного електронного кабінету респондента, проведення перепису житлового фонду в селах у зв'язку з урбанізацією (є необхідність створення методики інвентаризації та списання житлових будинків та житлових площ, які фактично уже не існують чи не використовуються по призначенню), а також проведення чергового перепису населення тощо.

Державна статистика здійснює свою діяльність не заради самої себе, а покликана забезпечувати достовірною економічною й соціальною інформацією чотири основні групи користувачів: громадянське суспільство, органи влади, господарські структури (бізнес) і міжнародні організації системи ООН. У сучасному суспільстві потреба в якісній статистичній інформації постійно зростає, і відчувається швидше її нестача, ніж надлишок.

Оскільки освітня й наукова галузь країни формує практичну політику держави як зараз, так і в перспективі, пропонуємо запровадити (доповнити перелік) спеціальність 057 “Економічна статистика” галузі знань 05 “Соціальні та поведінкові науки” для наявної наукової спеціальності статистика, а також при підготовці бакалаврів і магістрів в ЗВО. Зазначимо, що фахівці з економічної статистики є суттєвим фактором розвитку країни щодо аналізу та прогнозування в усіх сферах впливу влади, зокрема, політичної, економічної, соціальної та екологічної.

Лободіна Зоряна Миколаївна

доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Тернопільського національного економічного університету, доктор економічних наук, доцент

Ревак Олександра Віталіївна

студентка факультету фінансів та

БЮДЖЕТНІ РЕСУРСИ ЯК ОБ'ЄКТ БЮДЖЕТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Необхідною передумовою реалізації повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування є адекватний потребам обсяг бюджетних ресурсів.

Бюджетні ресурси є важливою фінансовою домінантою концепції інклюзивного сталого зростання та об'єктом бюджетного менеджменту.

У сучасній економічній літературі відсутній єдиний підхід щодо дефініції бюджетних ресурсів. У багатьох наукових працях поняття «бюджетні ресурси» та «бюджетні кошти» ототожнюються, що, зважаючи на їхні дефініції, вважаємо допустимим. Однозначною залишається лише позиція економістів щодо їхнього розгляду як частини фінансових ресурсів держави.

Укладачі Великого економічного словника бюджетні ресурси трактують як грошові кошти, що надходять до бюджетів усіх рівнів (федерального, регіональних, місцевих) як доходи [1, с. 1021].

У Економічній енциклопедії бюджетні ресурси визначено як доходи, з яких формується бюджети всіх рівнів (в Україні – центрального і місцевих), у федеративних державах – ще й бюджети штатів, земель та ін. [2, с. 206]

У Бюджетному кодексі України визначення поняття бюджетних ресурсів не наведено, натомість вживається термін «бюджетні кошти (кошти бюджету)» у значенні належних відповідно до законодавства надходжень бюджету та його витрат[3].

Так, Б. Карпінський та Т. Шира у термінологічному словнику з фінансів пропонують визначення поняття «бюджетні кошти», під якими розуміють кошти, що включаються до бюджетів усіх рівнів незалежно від джерела їхнього формування [4, с. 367].

На думку О. Василика і К. Павлюк, бюджетні ресурси – це частина фінансових ресурсів держави, сконцентрована у бюджетах всіх рівнів, що входять до бюджетної системи України [5, с. 38].

Подібний підхід застосовує також П. Юхименко, вказуючи, що бюджетні ресурси – це грошові кошти, які надходять до Державного бюджету України,

бюджету АР Крим, місцевих бюджетів; основний складник фінансових ресурсів країни [6, с. 36].

Зокрема, Л. Сідельникова сформулювала комплексний теоретико-методологічний підхід до розкриття сутності бюджетних ресурсів, яка має матеріальні субстанції – за явищем, змістом та формою. Цей науковець вважає, що бюджетні ресурси є проявом змісту бюджету як об'єктивної економічної категорії, й пропонує сутність бюджетних ресурсів розглядати як частину фінансових ресурсів держави, що поновлюються в процесі її економічної діяльності у результаті розподілу та перерозподілу частини вартості валового внутрішнього продукту, національного багатства, зовнішніх джерел фінансування бюджету, матеріалізуються у грошових потоках, виявляються у формі платежів до бюджету та концентруються у бюджетному фонді держави з метою асекурації неперервності розширеного відтворення та забезпечення виконання нею суспільних функцій [7, с. 77].

Отже, на основі системного аналізу економічного дискурсу щодо бюджетних ресурсів розроблено концептуальний підхід до трактування їхньої сутності як матеріалізованих у вхідних та вихідних грошових потоках фінансових ресурсів органів державної влади і місцевого самоврядування, мобілізованих із метою бюджетного забезпечення реалізації їхніх функцій до державного й місцевих бюджетів із внутрішніх і зовнішніх джерел у результаті впливу бюджетного механізму соціально-економічного розвитку держави на розподільні процеси.

Список використаних джерел

1. Большой экономический словарь / под ред. А. Азрилияна. М. : Ин-т нов.экономики, 2007. 1472 с.
2. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т. 3 / відп. ред. С. В. Мочерний та ін. К. : Вид.центр «Академія», 2002. 952 с.
3. Бюджетний кодекс України : Закон України № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL :<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

4. Карпінський Б. А., Шира Т. Б. Фінанси :термінол. словн. К. : ВД «Професіонал», 2008. 608 с.
5. Василик О. Д., Павлюк К. В. Державні фінанси України : навч. посіб. К. : Вища школа, 1997. 383 с.
6. Фінансово-економічний словник / за заг. ред. П. І. Юхименка. Біла Церква : Освіта, 2012. 365 с.
7. Сідельникова Л. П. Теоретико-організаційні доміанти і практика розбудови податково-боргових джерел формування бюджетних ресурсів держави : моногр. Херсон : ПП Грінь Д. С., 2013. 670 с.

Маріянчик Тетяна Сергіївна,

студентка магістратури за спеціальністю «Фінанси, банківська справи та страхування» Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ЛОМБАРДІВ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Одним із обов'язкових атрибутів сучасної економіки є діяльність фінансових посередників, до складу яких відносяться й ломбарди як небанківські фінансові установи, виключним видом діяльності яких є надання на власний ризик фінансових кредитів фізичним особам за рахунок власних або залучених коштів під заставу майна на визначений строк та під визначений процент [2].

Ринок ломбардних послуг - це система економічних відносин, які виникають з приводу купівлі-продажу специфічного товару "ломбардні послуги" в процесі задоволення суспільних потреб у кредитуванні під заставу рухомого майна.

Оцінка розвитку ринку фінансових послуг є досить актуальною н сьогодні темою, через те що небанківські фінансові установи, й ломбарди, зокрема, впливають на економічний ефект країни через зростання обсягів інвестицій.

За результатами дослідження, яке здійснила GfK Ukraine у вересні 2009 року загалом 4,3 % українців у віці старше 16 років повідомили, що вони користувалися послугами ломбардів хоча б один раз.[4]. За підсумками діяльності небанківських фінансових установ у 2018р. у Державному реєстрі налічувалось 359 ломбарди, що на 56 установи менше, ніж у 2017р. (415 ломбардів) і на 97 установ менше проти 2016р. (456 ломбардів). Така тенденція до зменшення кількості ломбардів пояснюється несприятливими умовами їх функціонування на ринку фінансових послуг, а також тенденціями їх консолідації (об'єднання та укрупнення).

Щодо обсягів активів функціонуючих ломбардів, то спостерігається тенденція до їх збільшення з 3,2 млрд. грн. у 2016р. до 4 млрд. грн. у 2018р. Порівняно з попередніми роками активи ломбардів зросли в 2017р. на 9%, у 2018р. - на 14% відповідно, що за даних масштабів вважається стійкою тенденцією на ринку фінансових послуг, який постійно розвивається. Враховуючи скорочення кількості учасників ринку фінансових послуг майже на 10% у 2017-2018рр., їхня вартість не змінюється, що свідчить про те, що ринок фінансових послуг ломбардів є насиченим з досить високим рівнем конкуренції [3].

Незважаючи на зменшення кількості ломбардів за досліджуваний період, кількість укладених договорів з даними небанківськими фінансовими установами збільшилась на 14,4% у 2017р. і на 7,5% у 2018р., що свідчить про розвиток вітчизняного ринку фінансових послуг і зростання довіри та прихильності громадян до ломбардів [1].

Отже, виявлені нами тенденції упродовж 2016-2018рр. засвідчили щорічне зменшення кількості ломбардів майже на 10%, незначне збільшення суми наданих кредитів та кількості укладених з ломбардами договорів. Причиною цього є поглинання більшими ломбардами вже збанкрутілих ломбардів – відбувається консолідація у даному сегменті ринку фінансових послуг. Основними факторами, що спричинили банкрутство ломбардів, є: сильне конкурентне середовище, нестабільність нормативно-правових актів, які

контролюють діяльність ломбардів, посилення вимог до обов'язкового розміру власного капіталу ломбардів та ін.

Враховуючи вищевикладене вважаємо за доцільне окреслити перспективи розвитку ринку фінансових послуг ломбардів у найближчі декілька років:

- збільшення кількості послуг ломбардів що надаються клієнтам шляхом розширення кас обслуговування;
- зменшення кількості ломбардів з малою кількістю кас на 10-15% щорічно;
- збільшення довіри та попиту клієнтів на послуги ломбардів.

На наш погляд, ринок фінансових послуг небанківських установ України розвивається, проте конкуренцію витримують не всі ломбарди, тому їх кількість зменшується.

Підрядкове бібліографічне посилання

1. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за I півріччя 2018 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу [//www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK_II%20kv_2018.pdf](http://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK_II%20kv_2018.pdf)
2. Проект закону України «Про ломбарди та ломбардну діяльність» від 20.01.2015 №1800– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0565-05>
3. Публічний звіт про діяльність національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг за 2018 рік – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nfp.gov.ua/files/ZVIT/%D0%9F%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%202018%20-%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf>
4. Сич Є.М. Ринок фінансових послуг [Текст] : навч. посіб. / Є. М. Сич, В. П. Ільчук, Н. І. Гавриленко ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Чернігів. держ. технол. ун-т. - К. : Центр учб. л-ри, 2012. - 428 с.

*Матвейчук Людмила Олександрівна,
професор кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка,
доктор наук з державного управління, доцент*

РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ЕКОНОМІКИ

В умовах становлення цифрового суспільства та економіки ефективність державного управління все більшою мірою залежить від впровадження інформаційних технологій і використання сучасних засобів комунікацій. Теперішнім етапом розвитку державного управління є публічне управління, яке зорієнтовано на реалізацію публічних інтересів, де суб'єктом є органи державної влади та громадські інституції.

Цифровий розвиток вимагає нових форм, методів, засобів у всіх сферах, в т.ч. у сфері державного управління, яка зазнала істотної еволюції внаслідок розвитку демократії, громадянського суспільства і трансформувалася у публічне управління. Дослідження теоретичних та практичних питань побудови цифрового публічного управління є особливо важливим в процесі державно-управлінських реформ, які на сьогодні мають місце в Україні. Актуальність даного дослідження зумовлена реформуванням сфери державного управління та його адаптація до умов суспільства цифрових технологій та процесів глобалізації.

Щодо розкриття поняття публічного управління, то слід зазначити, що воно, як об'єкт наукового пізнання є складним та багатоплановим утворенням, так як знаходиться під впливом політичної системи та взаємозв'язку різних елементів соціальної системи та суспільства. Наведемо декілька прикладів розкриття дефініції «публічного управління»:

– це управління, що здійснюється на основі волевиявлення громади (колективу людей) та реалізується суб'єктами, визначеними громадою, для задоволення потреб і досягнення цілей громади як об'єкту управління [7];

– це взаємодія органів державної влади із суспільством у вигляді реалізації специфічних державних функцій з метою забезпечення соціально-політичного ефекту [9];

– це вид суспільної діяльності, що реалізується системою органів публічної влади у сферах державного управління та місцевого самоврядування [1].

У 2018 році в науковий світ вийшов Термінологічний словник, який видано в Національній академії державного управління при Президентіві України, де досліджуване нами поняття трактується так: «публічне управління – діяльність органів державного управління, органів місцевого самоврядування, представників приватного сектору та інститутів громадянського суспільства в межах визначених законом повноважень і функціональних обов'язків (планування, організації, керівництва, координації та контролю) щодо формування та реалізації управлінських рішень суспільного значення, політики розвитку держави та її адміністративно-територіальних одиниць» [8, с. 142].

Підсумовуючи вищезазначене, на нашу думку, характерним для публічного управління є взаємодія органів державної влади із суспільством шляхом участі громадськості у виробленні та реалізації державної політики. Під публічним управлінням слід розуміти функціонування системи органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій, суб'єктів громадянського суспільства з метою реалізації державної політики щодо сталого розвитку країни. Наявність налагодженої ефективної взаємодії між цими інститутами виступає запорукою якісної державної політики. Особливо актуальним, на сучасному етапі розвитку публічного управління, є побудова партнерських відносин органів влади і громадських організацій. Публічне управління повинно забезпечити взаємодію держави та суспільства з метою залучення громадян до участі в суспільно-політичних, соціально-економічних процесах розвитку.

На думку представника вітчизняної науки І.Й. Малого «.. необхідність забезпечення інтенсивності та результативності державного управління

призвела до запровадження публічного управління (New Public Management), що відображає реалізацію таких принципів, як гласність, публічність, відкритість та демократичність, цільову орієнтацію управлінської діяльності та оцінювання її результативності [6, с.20]. Науковець відмічає, що глобалізація, мережевість та інноваційність радикальним чином видозмінюють функції держави щодо вирішення глобальних та інших проблем людства. До вищезазначених чинників, які мають вплив на формування публічного управління та зміни функцій держави слід додати цифровізацію, яка на сьогодні стрімко проникає у всі сфери життєдіяльності.

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та значні досягнення ІТ-сфери генерують цифрове суспільство та економіку, відбувається їх цифрова глобалізація. За таких умов відбувається цифровізація діяльності публічних органів. На думку науковців В.С.Куйбіди, О.В.Карпенко, В.В.Наместник цифрове врядування буде сприйматися як цифрова реалізація публічної влади (цифрова форма публічного врядування), яка стане етапом еволюційного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність органів публічної влади («інформатизація державного управління» → «електронне урядування» → «цифровізація публічного врядування») [5, с.7].

Дослідження та розвиток цифровізації публічного управління нині знаходиться на периферії вчених наукової області «державне управління». На початку 2018 року в науковий обіг введено такі дефініції: цифровізація публічного врядування – стрибкоподібний процес цифрових трансформацій публічного врядування у цифрове врядування (цифрове управління); цифрове врядування – сервісно-орієнтована організація функціонування системи публічного врядування (управління) на основі цифрових технологій [5, с.9]. Слід зазначити, що категорійно-понятійний апарат досліджуваного напрямку постійно уточнюється та переглядається з урахуванням розвитку суспільства. На нашу думку, еволюційний розвиток державного управління можна представити так: державне управління → публічне управління → цифрове публічне управління, при цьому цифрове публічне управління пропонуємо

розглядати як інноваційну модель взаємодії публічних органів з учасниками цифрового суспільства, яка побудована на використанні інформаційно-комунікаційних технологій та електронних каналів зв'язку [12, с.80].

Що стосується публічного управління в період розвитку цифрового суспільства та економіки, характерне місце серед нових інноваційних технологій посідає технологія «електронного урядування» (далі – е-урядування). Е-урядування є адаптацією державного управління до умов суспільства цифрових технологій шляхом налагодження взаємодії органів влади між собою, з громадянами та бізнесом за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та мережі Інтернет. Згідно схваленої в вересні 2017 року Концепції розвитку електронного урядування в Україні «електронне урядування – це форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян» [3]. Як зазначається в Концепції, запровадження е-урядування є базовою передумовою для розбудови в Україні ефективних цифрової економіки і цифрового ринку та його подальшої інтеграції до єдиного цифрового ринку ЄС (EU Digital Single Market Strategy).

Нова концепція взаємодії є електронною формою співпраці держави, бізнесу і громадян. Науковці та практики виокремлюють такі сектори взаємодії як: G2C (уряд – громадяни); G2G (уряд – уряд); G2B (уряд – бізнес). Деякі дослідники додають ще четвертий сектор взаємодії G2E (уряд – державні службовці), інші виділяють окремий п'ятий вид взаємодії C2G (громадяни – уряд), акцентуючи увагу саме на цьому виді взаємодії з урядом.

На початку 2018 року Уряд схвалив Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки [4], де основною метою документа є реалізація ініціатив «Цифрового порядку денного України 2020» (цифрова стратегія) для усунення бар'єрів на шляху цифрової трансформації України у найбільш перспективних сферах. Слід зазначити, що схвалення даної

Концепції започаткувало і окреслило власне бачення уряду щодо розвитку цифрової економіки в Україні та її глобалізації.

Досліджуючи світову практику цифровізації публічного управління слід відзначити значний цифровий розрив країн, де є інформаційно-розвинуті та інформаційно-відсталі країни, і при цьому має місце цифрова нерівність у сфері державного управління. Інформаційними джерелами дослідження розвитку даного напрямку є матеріали ООН щодо розвитку е-урядування в країнах світу. Провідним показником технологічної зрілості держави у сфері е-урядування є індекс розвитку е-уряду (E-Government Development Index, EGDI), який формується з урахуванням трьох індексів: онлайн послуг (Online Service Index), телекомунікаційної інфраструктури (Telecommunication Infrastructure Index) та людського капіталу (Human Capital Index) [10, с. 133]. Україна за даними ООН 2018 року [11] ввійшла у групу з високим EGDI (між 0,5 і 0,75), посівши у своїй групі 68 місце серед 71 країни та 82 місце у загальному рейтингу серед 193 країн світу. Слід зазначити, що п'ять пострадянських країн: Естонія, Росія, Білорусія, Казахстан та Литва належать до групи з самим високим коефіцієнтом – більше ніж 0,75. Лідерами даного рейтингу є Данія, Австралія, Корея.

Сьогоднішній стан цифровізації вітчизняної сфери публічного управління залежить від багатьох факторів політичного, нормативно-правового, організаційного, економічного, соціального, інформаційного та соціального характеру. Для прийняття рішень у сфері публічного управління, формування державної політики щодо розвитку цифрового уряду першочерговим на сьогодні для науковців є дослідження кращих практик лідерів е-урядування, в т.ч. країн пострадянського простору

Для успішного формування цифрової економіки та суспільства, як стверджують представники Всесвітнього банку у докладі про світовий розвиток «Цифрові дивіденди», потрібні ефективно функціонуючі три компоненти, а саме: 1) нормативно-правова база, яка б сприяла конкуренції і виходу на ринок підприємствам, дозволяла фірмам повною мірою використовувати цифрові технології для конкуренції та інновацій; 2) навички,

необхідні працівникам, бізнесменам, державним службовцям, для використання можливостей цифрових технологій; 3) ефективні і підзвітні інститути, що використовують Інтернет для розширення прав і можливостей громадян [2].

Для отримання цифрових дивідендів українським суспільством, одним із першочергових завдань є створення сучасного інституціонального дизайну системи публічного управління шляхом цифровізації його функцій. В свою чергу цифрові перетворення у сфері публічного управління націлені на покращення якості обслуговування громадян і бізнесу та підвищення відкритості, прозорості і ефективності діяльності публічних органів. Крім того, розвиток цифрового публічного управління є базовою передумовою для розбудови в Україні цифрової економіки і та її подальшої інтеграції до світового цифрового ринку.

Список використаних джерел

1. Бакуменко В.Д., Красноручий О.О. Предметна системологія публічного управління та адміністрування. *Публічне управління XXI століття: світові практики та національні перспективи*: зб. тез XVIII Міжнар. наук. конгресу, 26 квітня 2018 р. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2018. С.386-388. URL: http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2018-1/2018_01.pdf#page=386 (дата звернення: 12.03.2019).

2. Доклад о мировом развитии «Цифровые дивиденды». Группа Всемирного банка. 2016. URL: <http://documents.worldbank.org/> (дата звернення: 14.09.2019).

3. Концепція розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80>. (дата звернення: 12.09.2019).

4. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів від 17 січня 2018 р. № 67-р.

URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>. (дата звернення: 12.09.2019).

5. Куйбіда В.С., Карпенко О.В., Наместник В.В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія «Державне управління»*. Київ: НАДУ, Випуск 1. 2018. С.5-10.

6. Малий І.М. Генетиза публічного управління і адміністрування в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. № 24. 2017. С.17-21.

7. Оболенський О. Ю., Мельник А.Ф. Державне управління: підручник. Київ: Знання, 2009. 582 с.

8. Публічне управління: термінол. слов / В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. Київ: НАДУ, 2018. 224 с.

9. Семенчук Т.Б. Сутність категорії «Публічне адміністрування» та передумови її формування. *Вісник економіки транспорту і промисловості: зб. наук.-практ. ст. Укр. держ. акад. залізнич. трансп.* Харків: Вид-во УкрДАЗТ, № 42, 2013. С.385-390.

10. E-Government Survey 2016. E-Government in Support of Sustainable Development / Department of Economic and Social Affairs. United Nations. New York, 2016. 219 p.

11. E-Government Survey 2018. Gearing E-Government to support transformation towards sustainable and resilient societies / Department of Economic and Social Affairs. United Nations. New York, 2018. 270 p.

12. Matvejciuk, L. (2019). «Public administration in the conditions of the development of digital economy and society», *Management and entrepreneurship: trends of development*, 2 (08), pp. 77-87. DOI <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2019-2/08-07>

Оліх Анастасія Олегівна,

студентка 3 курсу

спеціальності 073 менеджмент

Хмельницького університету управління та права

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ МІСІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Значення місії підприємства полягає в тому, що вона дає змогу: продемонструвати визначальні елементи та характеристики підприємства, забезпечивши при цьому його цілісність, яка складається з багатьох елементів; деталізувати статус підприємства, забезпечити напрям та орієнтири для визначення цілей і стратегій на різних організаційних рівнях; формувати погляди вищого керівництва на довгострокові плани розвитку підприємства; публічно повідомляти про поведінку підприємства у зовнішньому середовищі, її переконання та цінності та визначити принципи роботи підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища; знижувати ризик недалекогоглядного управління та прийняття необґрунтованих рішень; визначити наміри підприємства стосовно потреб споживачів, ринків, технологій; мотивувати ефективну, злагоджену, інтегровану роботу працівників, стимулювати їх до досягнення загально корпоративних цілей; здійснювати політику зростання та фінансового забезпечення; формувати цілі, завдання керівникам середньої ланки; полегшити підготовку підприємства до майбутніх змін.

Теоретичними дослідженнями місії займалися такі науковці як: Р. Акофф, Ф. Котлер, А. Наумов, Є.С. Яхонтова і т.д., але ніяких конкретних проблем для її формування не було виявлено.

Метою даної роботи виступає дослідження процесу формування місії підприємства в сучасних ринкових умовах господарювання.

Коли на підприємстві починається процес стратегічного планування, відправною точкою, як правило, є формування або перегляд місії підприємства. Цікаво, що все починається з місії підприємства, але для того, щоб її розробити, потрібно розуміти інші елементи стратегії підприємства. Зокрема, провести аналіз внутрішніх можливостей підприємства (продукції, виробничого потенціалу тощо) та оцінити зовнішнє середовище (конкурентів, покупців постачальників, товари-замінники тощо). Тобто, робота над місією

підприємства починається після того, як вже виконана більшість робіт над складанням стратегії підприємства. Іншими словами, місію підприємства розробляють тільки тоді, коли процес планування вже завершено і схвалено керівництвом підприємства.

На формулювання місії, за твердженням сучасного американського маркетолога Філіпа Котлера, впливають і такі чинники [2]:

- історія фірми, протягом якої вироблялася її філософія, формувалися профіль і стиль діяльності, місце на ринку тощо;
- стиль поведінки, спосіб дій власників й управлінського персоналу;
- стан середовища, у якому існує підприємство;
- ресурси, які воно може використати для досягнення своїх цілей;
- характерні ознаки підприємства.

Чітко сформульована місія виражає те, яким до певної міри є підприємство і яким воно прагне бути, а також його унікальність. Для цього відповідних документах мають відображатися такі аспекти [1]:

- цільові орієнтири підприємства (на вирішення яких завдань спрямована його діяльність; цілі, яких прагне воно досягти у довгостроковій перспективі);
- сфера діяльності підприємства (який продукт воно пропонує покупцям і на якому ринку здійснюватиме його реалізацію);
- філософія підприємства (цінності, принципи, символи);
- можливості і компетенції для здійснення діяльності (ресурси, технології, ноу-хау, сукупний потенціал, який передбачається задіяти у довгостроковій перспективі).

Деякі керівники не турбуються про вибір і формулювання місії своєї організації, тому що вона здається їм очевидною. Представники малого бізнесу

здебільшого вважають, що місією їхньої фірми є отримання прибутку. Однак прибуток — це повністю внутрішня проблема конкретної організації. Беручи до уваги, що організація — відкрита система, вона може вижити тільки тоді, коли буде задовольняти певні потреби споживачів. Слід прагнути знайти основне призначення організації саме в зовнішньому середовищі. При цьому під час формулювання місії потрібно застосовувати індивідуальний підхід для кожної організації [3].

Під час формулювання образу історія організації подається як коротке повідомлення про її походження та розвиток. Визначення сфери діяльності — це опис конкретного напрямку діяльності організації в термінах ринку з вказанням вигод, які може отримати покупець.

Добре сформульоване подання образу організації має пояснити, чим є організація й якою вона прагне бути, а також показати її відмінність від інших конкурентів.

Подальшого уточнення цього образу організації досягають шляхом формулювання основних принципів взаємовідносин з іншими суб'єктами ринку (кредо організації).

На основі сформульованої місії організації з урахуванням інших вагомих чинників відбувається вибір цілей, їх внутрішнє узгодження та уточнення, а також запропоновано перелік виконання узгоджених теоретичних та практичних робіт [4]:

- формування ідеї з розробки (коректування) місії організації та ухвалення рішення щодо її реалізації передбачає визнання керівником або керівною групою ролі місії у діяльності підприємства, усвідомлення негативних наслідків за її відсутності або потреби у її зміні. На даному етапі проводяться наради, на яких наводяться аргументовані докази, які б підтверджували важливість розробки місії для організації або її коректування.

- формування проектною командою з розробки місії організації включає призначення відповідальної особи або створення команди з розроблення

корпоративної місії. Доречно виокремити даний вид роботи в окремий проект і призначити керівника, відповідального за його реалізацію.

-проведення досліджень. На даному етапі проводиться збір інформації, оцінювання та аналізування чинників зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування організації, дослідження інтересів цільових груп, аналізування їх очікування, цілей тощо.

-розробка та затвердження структури місії організації передбачає визначення основних її складових на базі проведеного аналізу. Обрана структура місії затверджується на інституційному рівні.

-формулювання місії (первинний варіант). Даний етап включає написання тексту місії з врахуванням інтересів різних цільових груп, в тому числі і організації як єдиного цілого, з використанням матриці з розробки місії за затвердженою структурою.

-представлення проектного варіанту тексту місії нижчим підрозділам для коректування з метою внесення ними свого бачення її основного тексту.

-виправлення помилок та затвердження кінцевого варіанту проводиться під час проведення наради, на якій обговорюється представлений текст загальної місії організації, виправляються недоліки в її змісті. Остаточний варіант задекларується в «Положенні про місію організації» та затверджується керівником.

-доведення місії організації до цільових груп. На цьому етапі використовується низка різних видів рекламних заходів та інших методів доведення інформації до її потенційних користувачів: проведення спільних нарад, роз'яснювальних робіт, ділових зустрічей тощо.

Усі вищенаведені організаційні заходи доцільно враховувати не лише при розробленні місії організації, але й на етапі оцінювання процесу її формування та реалізації на результативність та адекватність. Таким чином, сформована та задекларована, а також популяризована корпоративна місія як серед

працівників підприємства, так і інших цільових груп, забезпечить підвищення рівня ефективності діяльності організації. З іншого боку, задекларована місія змусить керівництво відповідальніше поставитися до змісту проголошених ним тверджень та підтримувати їх реалізацію, що підвищить рівень іміджу підприємства.

Завдання реалізації місії полягає в забезпеченні створення стратегічного потенціалу успіху, з одного боку, і перетворення його в стратегічні фактори успіху – з іншого. Створення й збереження потенціалу успіху тісно зв'язане з концепцією організаційного навчання. Саме на динамічних ринках здатність до більш швидкого, ніж у конкурентів, навчання розглядається як єдине джерело стійких конкурентних переваг. Перетворення стратегічного потенціалу в стратегічні фактори успіху – завдання стратегічного менеджменту, так як у цьому перетворенні й полягає ключова проблема для багатьох підприємств.

Реалізація сформованої місії передбачає діяльність керівництва, що спрямована на модернізацію, в разі необхідності, системи управління, приведення її до відповідності зі стратегічними цілями організаційної структури фірми, виділення необхідних ресурсів, а також підготовку персоналу. Іншими словами, стратегічний менеджмент формується таким чином, щоб допомогти керівництву організації передбачати тенденції розвитку бізнесу, відслідковувати зовнішній вплив на організацію.

Завершальний етап реалізації місії полягає в тому, що оцінюється її ефективність, за результатами чого може здійснюватися переформулювання самої місії та цілей діяльності підприємства. Забезпечення стратегічного розвитку підприємства неможливо без досягнення збалансованості та спрямованості роботи всіх його підрозділів на досягнення єдиної мети. Вирішенню цього завдання сприяє розробка загальної стратегії підприємства, яка дає можливість визначити та погоджувати стратегії діяльності його підрозділів, орієнтуючи їх на досягнення загальних цілей підприємства.

Отже, місія необхідна будь-якому підприємству, що претендує на успіх. Ефективно сформована місія відповідно до умов певної галузі, цілей,

потенційних та ресурсних можливостей, переваг підприємства, що включає довгострокові програми дій за функціональними напрямками діяльності та спрямована на дієву реалізацію, забезпечить підприємству виживання і безупинний розвиток. А тому, формування нового типу мислення у керівників, повинно орієнтуватися на створення середовища для успішної перспективної діяльності шляхом нових підходів до формування і реалізації місії підприємства що лежить в основі стратегічного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антикризовий менеджмент: Навч. посібник для студентів економ. вузів. | [Скібіцька Л. І., Матвеев В. В., Щелкунов В. І., Подреза С. М.] – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 580 с.
2. Височина М.В. Чинники прийняття управлінського рішення / М.В. Височина // Економіка і управління. – 2012. – №5. – С. 21.
3. Ісайкіна О. Д. Мотиваційний процес в сучасному аспекті менеджменту персоналу / О. Д.Ісайкіна. / [Електронний ресурс] – Режим доступу до журн.: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2017_18_1/Isaikina.pdf
4. Котлер Ф. Маркетинг від А до Я. 80 концепцій, які повинен знати кожен менеджер/Ф. Котлер К. : Паблішер, 2012. 216 с.

Petrushka Olena Volodymyrivna,

Associate Professor of Department of Finance named after S.I. Yuriy

Ternopil National Economic University,

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Shuliuk Bohdana Stepanivna,

Associate Professor of Department of Finance named after S.I. Yuriy

Ternopil National Economic University,

Ph.D. in Economics, Associate Professor

TO THE QUESTION OF EFFICIENCY ASSESSMENT OF STATE PENSION INSURANCE

Nowadays, the state pension insurance is not only designed to perform the functions inherent in it, but also to adequately respond to the exogenous and endogenous factors of reforming the pension system. Concerning this, we will propose two sets of criteria for assessing the effectiveness of state pension insurance in the context of the reform of the pension system - static criteria and dynamic criteria.

Static criteria are intended to determine the quality of performance of the state pension insurance inherent in its functions - the function of payment of part of the cost of labor in the disabled period and social function. The objective criterion for evaluating the success of the implementation of the first function is, in our opinion, first of all, the replacement factor, which is defined as the ratio of pension payments to the amount of wages. The criteria for determining the impact of the mechanism of formation and use of pension insurance resources on the achievement of social justice are, in our opinion: poverty indicators among pensioners, the ratio of the pension payments of 10% of the highest-paid persons to the similar indicator of 10% of the lowest-paid persons, etc. It is necessary to make up conclusions about the successful implementation of the economic regulation function on the basis of the analysis of such basic indicators as the ratio of pension fund resources to GDP, the size of the contribution rate, the ratio of accumulated capital to pension funds and GDP [1, p. 134].

Regarding dynamic criteria, they should assess the fulfilment of specific tasks of state pension insurance that arise under the influence of factors of reforming the pension system. Thus, such indicators as the ratio of retirement age and persons of working age, the proportion of the magnitude of the increase in life expectancy between the period of work and the time of retirement will testify to the demographic trends.

The conclusion about the ability to properly fulfil the objectives of state pension insurance in the conditions of transformation of the labor market should be made on the basis of an analysis of the completeness of all objective factors of the reform of

the pension system due to the development of this market. The most important indicators that prove the adequacy of taking into account the system of state insurance trends in the labor market are, in our opinion, the dynamics: the ratio of the number of insured persons and pensioners in the country as a whole, as well as by sectors and spheres of the economy; share of insured persons among employed population; the ratio of the dynamics of unemployment and retirement; shares of retired people who continue to working; the proportion of persons who retire early.

The source of information for finding out the completeness of taking into account the transformation of social values in the reform of the pension system and state pension insurance as its component are mainly the results of sociological research. Thus, it can be established whether changes in social priorities and public expectations have been taken into account when improving the state pension system. An important role for identifying the correctness of the definition of the vector of state pension reform ways information about the maturity of civil society, on the basis of which it can be concluded about the optimal limits of its participation in the management of state pension insurance.

The main indicator of the effect of endogenous factors in the reform of the pension system is the indicators of financial stability. The financial sustainability of state pension insurance is determined by its ability to maintain its properties in a changing environment and internal transformations. The general criteria for determining financial sustainability are the solvency and availability of financial resources for development. A specific feature of the financial stability of a pension fund is the correspondence of the quantity and quality (structure) of financial resources to the magnitude and structure of long-term social risk. Violation of the financial stability of the pension system is generally due to changes in its individual elements [2, p. 273-275]. Thus, if the negative changes in the financial stability of the state pension insurance are not offset by the corresponding positive dynamics of the financial stability of other elements of the pension system, it will lead to a deterioration of the financial stability of the pension system as a whole.

Summarizing the research of the patterns of functioning of the state pension insurance in the conditions of reforming the country's pension system, we note that

they depend on external influences on the pension system and changes in the internal structure of the pension system. The possibility of fulfilling the functions of the state pension insurance depends on the adequate consideration of the various factors affecting the country's pension system. It is possible to ensure the realization of this task by forming the necessary institutional environment for the functioning of the state pension insurance. Just from the effective regulation of economic relations in the state pension insurance between its main subjects - society, employers and the state - that the achievement of the set goals for ensuring the proper standard of living of pensioners and stimulating the development of the national economy depends.

References:

1. Ponikarov V.D., Fedorishcheva O.A. Areas of reforming the pension system in Ukraine. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Economic Sciences*. 2018. Issue 28 (2). P.133-135.

2. Borisenko N. Y. Pension benefits: Textbook / Ed. N. Y. Borisenko. M.: Publishing and trading corporation "Dashkov and K" / 2010.576 p.

Пиріжок Юлія Леонідівна,
студентка 3 курс, спеціальності 281 ПУА,
факультету управління і економіки
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

РАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

На сьогоднішній день однією з найбільших гострих і складних проблем є раціональне використання, відтворення та охорона природних ресурсів від забруднення, деградації та виснаження.

Раціональне природокористування та охоронна довілля потребує комплексного підходу, який передбачає систему різних форм впливу на природокористувачів, яка залежить від характеру виробництва, ресурсів підприємств, галузі та елементів природного середовища, в якому вони функціонують. Тому пошук шляхів покращення природокористування є актуальним завданням¹².

Природокористування – це комплексна система, яка охоплює міжнародні, державні та громадські заходи, направлена на раціональне використання, відновлення та охорону природних ресурсів.

Управління охороною довілля передбачає здійснення дослідження, екологічної експертизи, контролю, прогнозування, програмування та іншої виконавчо-розпорядчої діяльності¹³.

Метою управління в галузі раціонального природокористування є: реалізація законодавства; контроль за додержанням вимог екологічної безпеки; забезпечення проведення ефективних і комплексних заходів щодо охорони довілля; раціональне використання природних ресурсів; досягнення узгодженості дій державних і громадських органів у цій галузі.

¹² Дзядикевич Ю.В. Економіка природокористування і екологія. *Сталий розвиток економіки*. 2014 № 1. С. 93-98.

¹³ Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України (в ред. від 18.11.2012р.). *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41.

Одне з центральних місць у регулюванні відносин щодо охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів відводиться науково обґрунтованому поєднанню територіального і галузевого управління природоохоронною роботою. Підприємства, що залучають у господарський оборот природні ресурси, належать, з одного боку, до тієї чи іншої галузі національного господарства, а з другого – є ланками територіально-виробничих комплексів. Тому виникає необхідність правильного поєднання інтересів багатьох міністерств, відомств і місцевих територіальних органів, які повинні доповнювати одне одного, утворюючи єдину систему управління. Наприклад, при відведенні земель під промислове, транспортне чи житлове будівництво необхідно виходити не лише з локальних інтересів відомчого характеру, а й враховувати, що відчуження земель, особливо орних, призводить до скорочення площі сільськогосподарських угідь і зменшує валову продукцію сільського господарства та ін.

У системі управління природоохоронною діяльністю підприємства можна виділити такі напрями: планування, експлуатацію очисних споруд (включаючи технологічний процес) і контроль за викидами в навколишнє середовище. Проектування і планування дають змогу розробити комплекс необхідних заходів щодо охорони довкілля та їх виконання. Серед них повинні бути нові удосконалені технологічні процеси, роботи, очисні споруди, що знижують або виключають шкідливий вплив на довкілля¹⁴.

Управлінські функції в сфері природоохоронної діяльності підприємства повинні сприяти вдосконаленню технології виробництва, проведенню ремонтно-експлуатаційних робіт, забезпеченню безаварійної роботи устаткування та виконанню планово-попереджувального і поточного ремонту. Контроль включає в себе аналіз технології, лабораторний аналіз, контрольні пости, визначення концентрації шкідливих викидів, інформування керівництва про стан навколишнього середовища на підприємстві та дотримання законодавства в цій сфері. Усі ланки народногосподарської захисної системи є

¹⁴ Кирсанова Т. Экологический контролинг – инструмент экомеджмента. *Козацький вал*, 2004. 222 с.

єдиним цілим і доповнюють одна одну. Водночас кожна з цих ланок наділена самостійними функціями, вирішує певне коло завдань і має свою структуру¹⁵.

Одним із важливих методів економічного управління є фінансування, тобто надання грошових коштів на чітко визначені природоохоронні заходи. Джерелами фінансування можуть бути бюджетні кошти, власні кошти підприємств (собівартість продукції або прибуток), банківські кредити та різні екологічні фонди.

Створення екологічних фондів також є одним з економічних методів управління в природокористуванні. Під фондами слід розуміти установи, які надають будь-яку матеріальну допомогу та грошові матеріальні кошти, а також їх джерела¹⁶.

Наприклад, в екологічні фонди надходять платежі всіх підприємств за природокористування, а потім ці кошти видають на проведення невідкладних та дорогих природоохоронних заходів. Крім цього підприємства можуть робити внески у фонди екологічного страхування.

Ефективним є застосування матеріального стимулювання природоохоронної діяльності, встановлення податкових пільг (сума прибутку з якої вираховується податок, що зменшується на величину, яка повністю чи частково відповідає природоохоронним витратам), звільнення від податків екологічних фондів; застосування пільгових цін та надбавок на екологічно чисту продукцію та надання пільгових кредитів¹⁷.

Таким чином, тільки органічне поєднання правового та економічного механізмів регулювання процесу природокористування і тісне міжнародне співробітництво нашої країни в сфері охорони навколишнього природного середовища дозволить забезпечити раціональне природокористування та охорону довкілля на високому рівні.

¹⁵ Царенко О.М. Основи екології та економіки природокористування. К: Університетська книга 2004. 400 с.

¹⁶ Природно-ресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку та трансформацій ; за ред.Б. Данилишина. К. : ЗАТ "Нічлава", 2006. 709 с.

¹⁷ Пахомова Н. Экономический анализ экологического права. *Вопросы экономики*. 2003. № 10. С. 34-38.

Піхняк Тетяна Андріївна,
викладач циклової комісії фінансів, обліку і оподаткування
Хмельницького торговельно – економічного коледжу КНТЕУ,
кандидат економічних наук

АНАЛІЗ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ ЙОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Одним із найважливіших джерел фінансування діяльності і розвитку підприємства є власний капітал, який належить до важливих фінансових показників підприємства, оскільки характеризує: забезпеченість коштами для функціонування, платоспроможність, кредитоспроможність. Однак більшість підприємств приділяють недостатньо уваги його аналізу, що, в свою чергу, відображається на ефективності їх діяльності та може знизити рівень фінансової безпеки.

Аналіз власного капіталу являє собою безперервний процес накопичення, систематизації та використання інформації бухгалтерського обліку та звітності з метою оцінки фінансового стану підприємства, визначення темпів розвитку виробництва, виявлення доступних джерел коштів та раціональності їх використання, а також складання прогнозу розвитку підприємства на ринку капіталів [1]. Під час розв'язання якого слід враховувати не лише загальний фінансовий стан підприємства та його діяльність, а й кон'юнктуру ринку товарів та послуг, економічний стан його кредиторів та дебіторів [2].

Аналіз капіталу підприємства передбачає вирішення завдань, проілюстрованих на рис. 1

Наведені завдання аналізу формування капіталу підприємства тісно взаємозв'язані, хоча деякі з них підпорядковані різноспрямованим цілям управління.

Головна мета аналізу капіталу полягає не тільки у тому, щоб установити й оцінити структуру та динаміку джерел коштів і напрямів його розміщення, а й у тому, щоб оцінити ступінь впливу на фінансовий стан підприємства додатково залученого капіталу.

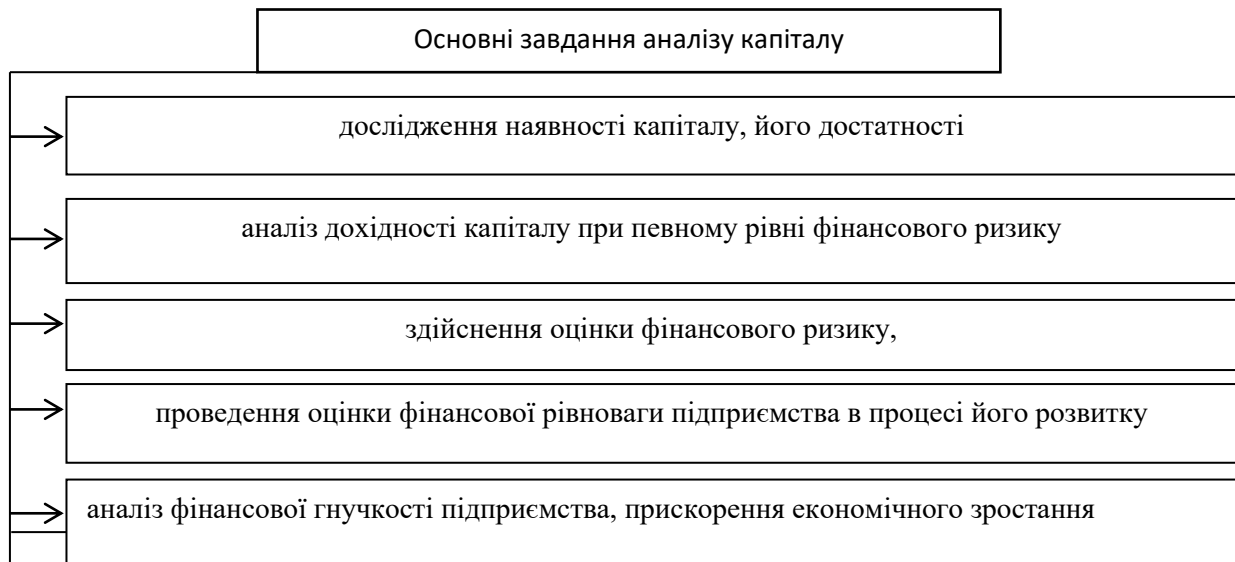

Рис. 1. Завдання аналізу капіталу підприємства [побудовано автором]

Інформаційне забезпечення аналізу власного капіталу представлене у вигляді облікової та поза облікової інформації. Облікова інформація включає бухгалтерську звітність та статистичну інформацію. Основними джерелами інформації для аналізу власного капіталу є: ф. № 1 «Баланс (звіт про фінансовий стан)»; ф. № 2 «Звіт про фінансові результати (сукупний дохід)»; ф. № 3 «Звіт про власний капітал»; ф. № 4 «Звіт про рух грошових коштів». Також необхідно додатково використовувати відомості, журнали-ордери та матеріали аналітичного обліку за окремими бухгалтерськими рахунками, звіти матеріально-відповідальних осіб, матеріали планових та непланових інвентаризацій та інші. Позаоблікова інформація являє собою дані ревізій, перевірок, обстежень, службові записки тощо.

Для проведення будь-яких аналітичних процедур необхідно скласти організаційно-інформаційну модель (рис. 2).

Об'єктами оцінки, в даному випадку виступають фонди товариств та ефективність їх використання. Здійснюються оцінки обсягу, структури, динаміки розрахунків, розрахунок оборотності, а також факторів, що визначають їх рівень. Суб'єктами оцінки можуть бути: бухгалтерська, фінансова, планова служби товариства, економічний відділ, адміністрація товариства, державні органи.

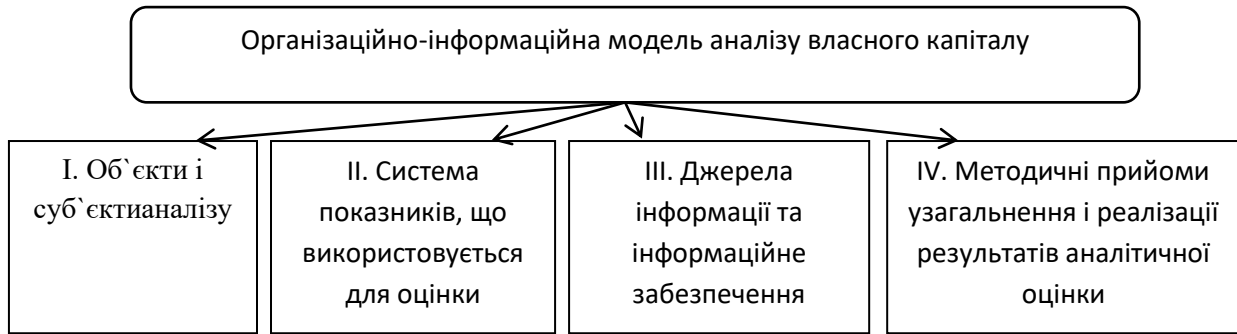

Рис. 2. Блоки організаційно-інформаційної моделі аналізу власного капіталу [доопрацьовано та побудовано автором за [3, с. 176]]

Систему показників, що використовуються для аналізу, поділимо на: вартісні (загальна вартість власних фінансових ресурсів, вартість власних джерел, вартість позикових джерел); натуральні (кількість власників (акціонерів); відносні (темпи зростання вартості джерел фінансування, коефіцієнти, що показують зміну суми фондів, показники структури всіх фондів); питомі (рентабельність фінансових ресурсів та інші питомі показники); кількісні - включають в себе усі вартісні та натуральні; якісні - до них належать всі відносні і питомі (індекси, коефіцієнти, відсотки).

Для розв'язання окремих завдань оцінки ефективності використання джерел фінансування розробляються різноманітні методики, які ґрунтуються на застосуванні спеціальних методичних прийомів. Залежно від методичних прийомів, що використовуються для обробки економічної інформації, розрізняють: вертикальний (структурний) фінансовий аналіз, горизонтальний (трендовий), порівняльний, коефіцієнтний (оцінка фінансових коефіцієнтів), факторний, інтегральна фінансова оцінка джерел фінансування тощо.

З урахуванням особливостей звітності суб'єктів малого підприємництва, як основного джерела інформації для аналізу різних економічних показників, у тому числі і аналізу капіталу, існують певні особливості їх обчислення. Порядок розрахунку основних коефіцієнтів з метою аналізу капіталу суб'єктів

малого підприємництва на основі Фінансового звіту (ф. №1-м, 2-м) наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Порядок оцінки ефективності розміщення та використання власного капіталу суб'єкта малого підприємництва

[узагальнено та адаптовано автором до ф.№1-м, 2-м]

Показник	Порядок обчислення (за формами №1-м, 2-м)	Оптимальне значення
<i>Показники фінансової стійкості</i>		
Коефіцієнт концентрації власного капіталу (фінансової незалежності або автономії)	$\frac{p.1495 \text{ ф.№1-м}}{p.1900 \text{ ф.№1-м}}$	$\geq 0,5$, зростання
Коефіцієнт фінансової залежності	$\frac{p.1900 \text{ ф.№1-м}}{p.1495 \text{ ф.№1-м}}$	$\leq 0,5$; зниження
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	$\frac{(p.1495 + p.1595 \text{ ф.№1-м})}{p.1300 \text{ ф.№1-м}}$	$\leq 0,5$
Коефіцієнт фінансового левериджу	$\frac{(p.1595 + p.1695 \text{ ф.№1-м})}{p.1495 \text{ ф.№1-м}}$	не нормується
Коефіцієнт фінансування (стабільності)	$\frac{p.1495 \text{ ф.№1-м}}{(p.1595 + p.1695 \text{ ф.№1-м})}$	0,7- 1,5
Коефіцієнт фінансової стійкості	$\frac{(p.1495 + p.1595 \text{ ф.№1-м})}{p.1900 \text{ ф.№1-м}}$	оптимальне – 0,8-0,9; загрозливе – $< 0,6$
<i>Показники ділової активності (оборотності)</i>		
Коефіцієнт оборотності власного капіталу (капіталовіддачі)	$\frac{p.2000 \text{ ф.№2-м}}{\text{Середня вартість власного капіталу} = \frac{(p.1595 \text{ ф.№1-м на поч. періоду} + p.1595 \text{ ф.№1-м на кінець періоду})}{2}}$	зростання
<i>Показники прибутку і рентабельності капіталу</i>		
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$\frac{p.2350 \text{ ф.№2-м}}{\text{Середня вартість власного капіталу}}$	зростання

Таким чином, власний капітал є гарантією фінансової незалежності підприємства та базою для формування його активів. Розглянутий порядок розрахунку основних коефіцієнтів з метою аналізу капіталу суб'єктів малого

підприємництва на основі Фінансового звіту, дозволить внутрішнім і зовнішнім користувачам отримувати актуальну інформацію і будувати аналітичну систему більш раціонально, спрямовуючи її на максимізацію прибутку, мінімізацію витрат та забезпечення фінансової безпеки підприємств.

Список використаних джерел

1. Гиляровская Л. Т. Система показателей оценки эффективности использования собственного и заемного капитала. [URL:http://www.elitarium.ru/2007/05/11/print;page,1,ispolzovanijesobstvennogo_i_zaemnogo_kapitala.html](http://www.elitarium.ru/2007/05/11/print;page,1,ispolzovanijesobstvennogo_i_zaemnogo_kapitala.html)(дата звернення 10.09.2019 р.).
2. Боднарчук А.В. Удосконалення комплексного економічного аналізу власного капіталу. *Бізнес ін - форм.* 2013. № 3. [URL:http://www.businessinform.net/pdf/2013/3_0/282_285.pdf](http://www.businessinform.net/pdf/2013/3_0/282_285.pdf)(дата звернення 12.09.2019 р.).
3. Гуренко Т.О. Сучасний погляд на власний капітал. *Вісник НУБіП.* 2013. №2. [URL:http://nubip.edu.ua/sites/default/files/гуренко%20т.о_сучасний%20погляд%20на%20власний%20капітал.pdf](http://nubip.edu.ua/sites/default/files/гуренко%20т.о_сучасний%20погляд%20на%20власний%20капітал.pdf)(дата звернення 08.09.2019 р.).

Прус Людмила Романівна,

*завідувач відділу дослідження митних зобов'язань НДЦМС НДІФП,
Університету державної фіскальної служби України,
кандидат економічних наук, доцент*

РОЗДРІБНА ТОРГІВЛЯ В МАГАЗИНАХ «КОНФІСКАТ»

Роздрібна торгівля в магазинах «Конфіскаат» немає нічого спільного з реалізацією митницею конфіскованого майна. На професійному жаргоні конфіскатами називаються конфісковані товари. Митниці відповідно до Митного кодексу України можуть лише затримати товар (у тому числі примусово вилучити) та зберігати його до вирішення питання щодо передачі товару у власність держави або повернення власнику. Митниця, вилучаючи товар, зобов'язується зберігати на своєму складі до рішення суду про його

подальший статус та відповідні дії щодо розпорядження. Конфісковані товари, транспортні засоби, вилучені в справах про порушення митних правил, зберігають на складах митниці на позабалансовому рахунку «Майно конфісковане за рішенням суду». Всі транспортні засоби, які зберігають на складах митниці, мають незакінчене митне оформлення в тому митному режимі, в якому вони заявлялися до моменту розміщення на складі митниці. Суд приймає рішення щодо конфіскації товарів.

Після винесення рішення суду про конфіскацію майна, це рішення направляють до підрозділу органів *державної виконавчої служби Мінюсту* для відкриття виконавчого провадження в частині конфіскації майна, та до інших органів ДВС по місцю проживання боржника у разі накладення стягнення у вигляді штрафу чи відшкодування витрат за зберігання майна. Після відкриття виконавчого провадження всі дії щодо арешту майна, погодження звіту про оцінку майна, надсилання запитів про місцезнаходження майна, надсилання запитів про нарахування сум податків і зборів, вилучення майна, передача в реалізацію та інші виконавчі дії здійснює *державна виконавча служба Мінюсту*.

В подальшому *конфісковане майно реалізується на електронних торгах*. Проданий через **електронні торги (на СЕТАМ)** товар надходить до суб'єктів господарювання (які включені ДФС до єдиного реєстру торговельних організацій, які наділені повноваженнями на реалізацію цього майна) для реалізації в роздріб, де продається як звичайний, новий. При цьому, найчастіше, ніде не вказується, що це саме конфіскація. Низькі ціни на нього не встановлюють. Товар, придбаний на електронних торгах, повністю легальний, тому в цьому просто немає сенсу. Як і немає сенсу продавати його з великими знижками. Покупець навіть не дізнається, що колись цей товар був вилучений митними органами. На рахунок митниці зараховуються кошти у розмірі митних платежів, що були враховані у вартості конфіскованого майна. Після перевірки розміру отриманих митних платежів, останні зараховуються митницею до Держбюджету

Конфісковане майно не продається так жваво, як товари у магазинах з «конфіскатом». Справжній конфіскаат набагато дорожчий від своїх аналогів. Про це свідчать дані електронних торгів. Здебільшого торги не відбувалися. Причинами цього можуть бути складність процедур для здійснення торгів, а також потреба заплатити внесок за участь у торгах, необхідність відвідування складу, де розміщене таке майно тощо.

Товари, які продають в магазинах «Конфіскаат» та подібним до них, відрізняються низькими цінами та якістю, також неможливо обміняти чи повернути товар. Зазвичай, ці товари є предметами порушення митних правил та прав інтелектуальної власності. У подібних магазинах продають неякісні товари із Китаю та Туреччини [1], які було ввезено в Україну з порушенням митного законодавства через так звані «схеми сірого/чорного імпорту». Назва «Конфіскаат» споживачами сприймається як бренд, можливість дешево придбати товар відомих торгових марок тощо. Але цей маркетинговий хід у роздрібній торгівлі у даному випадку є шахрайством. **В торговельних точках реалізують найдешевші підробки одягу і взуття світових брендів.** Так, у 2018 році Nike, Puma і Armani вимагали заарештувати власників мережі магазинів «Конфіскаат» [2]. По цьому факту відкрито кримінальне провадження. Попередня кваліфікація – шахрайство.

Про низьку якість товарів свідчить відсутність гігієнічних висновків і сертифікації, маркування виробника або ці документи прострочені, не ідентифікують конкретну партію товару, що реалізується. Адже в Україні сертифікат, наприклад на взуття, необхідно підтверджувати щороку. За цінами, які пропонують споживачам такі магазини, ні якісного взуття ні одягу, купити неможливо. Поряд з цим, такі магазини характеризуються широким асортиментом, але ж митниця не вилучає подібні товари в таких обсягах та за товарною номенклатурою, про що свідчить статистика вилученого митницями майна. Не може жодна митниця постійно конфісковувати однакові партії однакових товарів.

Відзначимо, що заборонити таку назву торгової точки неможливо, адже посилаються на те, що це торгова марка або прізвище власника мережі. Жодних

гарантій якості не надають, перевірка походження конфіскованої (як заявляють в магазині) продукції і того, як саме вона потрапила на прилавки, не входить в повноваження продавців. Під популярною вівіскою в Україні часто продають неякісне взуття та одяг невідомого походження. Але українці наскільки обідніли, що шукають найдешевші товари для придбання.

Згідно чинного законодавства такі суб'єкти господарювання, що реалізують товар під виглядом «конфіскованого» потрапляють під державний контроль таких органів:

- Держпродспоживслужби згідно Закону України «Про захист прав споживачів»;
- податкової міліції ГУ ДФС, які ліквідовують схеми «сірого/чорного імпорту» товарів, які в подальшому реалізовувались через відому торгову мережу на всій території України;
- АМКУ відповідно до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Описана вище діяльність магазинів з реалізації «конфіскату» створює загрозу економіці країни в цілому і вітчизняним виробникам зокрема. Про це неодноразово наголошують відповідні асоціації виробників, зокрема президент, голова правління Ліги «Укршкірвзуттяпром», президент Асоціації «Укршкірпром» Олександр Бородиня [3-10].

Отже, крамниці з написами на кшталт «Митний конфіскат», «Конфіскат» до митниці жодного стосунку не мають.

Список використаних джерел

1. Лоскун Е. Не спокушайтеся на конфіскат URL:<https://ubr.ua/tv/novyny/ne-spokushaitesia-na-konfskat-209583>
2. Nike, Puma і Armani вимагають заарештувати власників мережі магазинів «Конфіскат» URL:<https://nar.com.ua/ua/2018/11/nike-puma-i-armani-trebuyut-arestovat-vladelcev-seti-magazinov-konfiskat/>
3. Чому в Україні продають таке неякісне взуття URL:<http://gukr.com/article3374.html>

4. [Шевченко М.](https://vesti-ukr.com/strana/298009-jadovitye-krossovki-s-provodami-v-pjatke-pod-vidom-tamozhennoho-konfiskata-v-ukraine-prodajut-desheviju-i-opasnuju-obuv) Ядовитые кроссовки с проводами в пятке. Под видом таможенного конфиската в Украине продают дешевую и опасную обувь URL:<https://vesti-ukr.com/strana/298009-jadovitye-krossovki-s-provodami-v-pjatke-pod-vidom-tamozhennoho-konfiskata-v-ukraine-prodajut-desheviju-i-opasnuju-obuv>
5. Что скрывают магазины-конфискаты: расследование URL:https://24tv.ua/ru/что_скрывают_магазины_конфискаты_расследование_n1043174
6. Конфискат»? Контрафакт! Под видом обуви украинцам впаривают контрабандное барахло URL:<http://cripo.com.ua/likbez/?p=137197/>
7. Яд в ногах: на Украине сбывают токсичную обувь под видом таможенного конфиската URL:<https://ukraina.ru/news/20180807/1020771213.html>
8. Рыбинская И. Обувь, представленная на прилавках магазинов «Конфискат», никакого отношения к изъятому на границе товару не имеет URL:<https://fakty.ua/148768-obuv-predstavlennaya-na-prilavkah-magazinov-konfiskat-nikakogo-otnosheniya-k-izyatomu-na-granice-tovaru-ne-imeet>
9. Бородыня А. Минимальная себестоимость качественной легкой обуви из натуральной кожи такова, что цена в магазине не может быть ниже 50-60 долларов: интервью URL:<https://daily.rbc.ua/rus/show/aleksandr-borodynya-minimalnaya-sebestoimost-kachestvennoy-12102012085700>
10. [Вергун Д.](https://ubr.ua/market/trade/ukrainu-zavalili-fejkovym-konfiskatom-cto-prodajut-ukraintsam-s-bolshimi-skidkami-3875542) Украину завалили фейковым конфискатом – что продают украинцам с большими скидками URL:<https://ubr.ua/market/trade/ukrainu-zavalili-fejkovym-konfiskatom-cto-prodajut-ukraintsam-s-bolshimi-skidkami-3875542>

Сисоєнко Ірина Анатоліївна

доцент кафедри фінансів,

банківської справи та страхування

Херсонського національного технічного університету

кандидат економічних наук, доцент

КОНСТИТУЦІЙНА ОСНОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Конституція України, що була ухвалена 28 червня 1996 року, закріпила на конституційному рівні гарантії щодо існування місцевого самоврядування та окреслила основні правові засади його функціонування.

Місцевому самоврядуванню присвячено декілька конституційних норм, які були покладені в основу Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», а також ряду інших дотичних законів.

Стаття 7 Конституції України встановлює наступне: в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування, тобто в Україні не може бути скасовано такого інституту публічної влади, як місцеве самоврядування, інакше, як шляхом внесення зміни саме до цієї статті Конституції. А це стаття з розділу I «Загальні засади», зміни до якого, відповідно до статті 156 Конституції, подаються до Верховної Ради України Президентом України або не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України і, за умови його прийняття не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України, затверджується всеукраїнським референдумом, який призначається Президентом України[1].

Частина 2 статті 19 Конституції України фактично встановлює вимоги до законодавства, що регулюватиме місцеве самоврядування: органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України»[1].

Фактично, виходячи із юридичного змісту цієї статті, ми повинні розуміти, що регулювання діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування має здійснюватись законами. Це дає додатковий захист від втручання в діяльність органів місцевого самоврядування через нормативні акти виконавчої влади, але це накладає серйозні обов'язки на законодавця, який має в законі передбачити достатньо глибоке і повне регулювання діяльності органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб. Щоправда, ця стаття має певну контраверсію з пунктом 15 статті 92, де вказано, що виключно законом визначаються засади місцевого самоврядування. Саме з юридичного змісту пункту 15 статті 92 та частини 1 статті 140 – «Місцеве самоврядування є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України» – можна зробити висновок, що місцеве самоврядування в рамках, визначених законом, має право на власну нормотворчість, що і було закріплено в Законі України «Про місцеве самоврядування»[1].

Важливою для розуміння природи місцевого самоврядування як окремої частини публічної влади є частина 2 статті 5 Конституції України, яка визначає, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ; народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Саме з цієї норми видно, що Конституція відносить органи місцевого самоврядування до владних органів, але відмінних від органів державної влади. Правда, ця норма має аналізуватись разом із нормою частини 1 статті 140. З порівняння цих норм можна стверджувати, що особливістю органів місцевого самоврядування є те, що їхня влада (через призму повноважень) не є наслідком суверенітету народу, а наслідком закону, який і визначає межі повноважень та порядок їх здійснення.

Крім уже означених норм, стаття 140 встановлює, що місцеве самоврядування здійснюється як безпосередньо територіальною громадою, так і через обрані органи – місцеві ради та їх виконавчі органи. З метою

закріплення певного способу обрання рад та голів громад Конституція України у статті 141 встановила принципи, за якими ради громад та відповідні голови громад обираються прямими виборами. Що стосується обрання районних та обласних рад, то у цій статті такий припис про прямі вибори відсутній, тому слід застосовувати частину 1 статті 71 «Вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування»; матеріальну і фінансову основу місцевого самоврядування визначає стаття 142 Конституції України.

Отже, місцеве самоврядування має для свого розвитку конституційну основу, але виклад правових норм не є досконалим, тому потребує певного тлумачення відповідно до визначальних норм статей 5 та 7 Конституції України[1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція від 28.06.1996 р. №2592-VI. Дата оновлення: 21.02.2019.
URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/stru#Stru> (дата звернення: 18.09.2019).

Iryna Sydor

Ph.D., Associate Professor of the Department of Finance
named after S. Yuriy, TNEU

Tetyana Skoblyak

student of the Fm group - 21 TNEU

FUNDRAISING IN UKRAINE: ESSENCE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

Despite the steadily increasing amount of social initiatives, Ukraine is significantly behind other countries in terms of size, amount of funding and performance indicators for the effectiveness of the implementation of priority socio-

economic measures and programs. Usually, the obstacle in the implementation of non-profit projects is the lack of financial resources to ensure their implementation. Among all the known tools for attracting financial resources (sponsorship, charity, philanthropy, etc.), fundraising has already established itself as an effective tool in the structure of potential sources of funding. In this case, a non-profit project should be understood as a set of planned activities, combined with common goals, which aim to achieve social effect, not profit.

Fundraising as the newest mechanism for attracting financial resources is stepping up its activity in Ukraine. At the same time, there is a radical rethinking of the categories of fundraising: it is interpreted not as a solicitation of financial resources to cover its existence, but as an invitation for investors, sponsors, patrons to participate in socially important local projects. Moreover, it teaches a new type of thinking and sets a new vision for charity, business and volunteering.

The definition of fundraising is multifaceted and in the scientific literature is considered from different points of view. In our opinion, the following category of fundraising as a professional activity in mobilizing financial and other resources from various sources will be most fully revealed in the investigated category for the implementation of socially significant and non-profitable research projects, which require special knowledge and skills of the fundraiser, which may influence the adoption of positive donor solution [1].

The peculiarity of the concept of "fundraising" is in the process of attracting not only money, but also human, material, information and other resources necessary for the implementation of a socially important project, event or program.

Fundraising as an alternative mechanism for raising funds can be used not only by non-profit organizations, but also by public authorities in the form of state fundraising. The most appropriate and effective, in our opinion, is its application at the level of united territorial communities [2].

Decentralization of public power, by creating new opportunities for local self-government, has also brought new challenges for integrated territorial communities regarding issues of spatial planning, formation of new points of economic growth, ensuring social standards of residents, infrastructure development, provision of

administrative services and more. New challenges require significant financial resources. There are not enough own taxes and fees to sort out the problems that are constantly arising. Therefore, in the context of decentralization, local governments need to actively work to find ways to attract extrabudgetary (alternative) funds to solve these problems. Fundraising is very relevant in this aspect, since it is directly focused on finding sources of providing non-profit programs and projects that help solve very important socio-economic problems.

In our country, municipal fundraising is not yet widespread, unlike in developed countries. This is due to the presence of problems that hinder its development: in most territorial communities there is no fundraising strategy, no information databases on sources of funding, not enough professionals capable of conducting market research, monitoring, selecting a donor, writing an application, etc. Fundraising is often perceived as philanthropy and implementation of social projects, although this concept is much broader and also involves attracting resources for commercial projects, finding a financial sponsor, sponsoring on a barter basis.

One of the main current problems in local development is the tendency to ensure such development only at the expense of budgetary funds. This tendency is related to the social and psychological complex of the heads of local self-government bodies, which was formed under the influence of lack of psychological incentives for finding additional opportunities for attracting targeted financing for community development, as well as psychological barriers to accessing additional resources. The existence of a subsidized nature of the activities of the majority of village and village councils for a long time has formed, both in the public consciousness and in the community leadership, a negative image of an active position in attracting additional sources of funding for local development.

Regarding the development of fundraising at the municipal level, there is a review of donors and budgetary institutions of higher level of funding mechanisms for programs and projects of territorial communities today, which is largely determined by the change in management priorities, the desire to give local governments more autonomy and self-sufficiency. In such circumstances, a

reorientation of extrabudgetary funds through fundraising can be a guarantee of attracting funds to socially important local programs.

Municipal fundraising can be defined as attracting and accumulating resources from various sources for socially and economically important purposes. The main method of municipal fundraising is the implementation of joint programs, which include a representative body of the territorial community, business representatives and ordinary citizens.

Thus, it can be summarized that municipal fundraising is the process of attracting money and other resources (human, material, informational, etc.) that a municipal fundraiser cannot accumulate from own territorial community sources and which are necessary for the implementation of certain socially important programs and projects of the community. In this process, the search for funds takes a significant but not the only place in this process. Municipal fundraising plays an important role in the successful conviction of others that activities planned or undertaken in the community deserve additional support and attention from donors and sponsors. The success of fundraising depends largely on the extent to which the municipal fundraiser has professional skills in attracting external resources.

A promising direction for the expansion of fundraising activities is the perfect mastery of the methods of its implementation and the awareness of the differences between these methods for different categories of donors. For business structures, an effective form of participation in charity is social investment, for individuals - their recognition; for the authorities - cooperation and mutual benefit from the implementation of projects in the implementation of social policy, etc.

References:

1. Chernyavs'ka, O. V. (2013), Fandrayzynh: navch. posib. [Fundraising: tutorial], Tsentr uchbovoyi literatury, Kyiv, Ukraine.

2. Ogorodnik V. O. Fundraising is a tool for activating socially responsible interaction of public relations entities. Economics and management organization. 2014. №1 (17) -2 (18). Pp. 195 - 199.

Сорохан Катерина Андріївна
студентка 3 курсу спеціальності « Фінанси, банківська справа та страхування» Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ЕКОЛОГІЧНЕ ПІДПРИЄМСТВО ЯК СУЧАСНА ФОРМА ВЕДЕННЯ СУСПІЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Сьогодні науково-технічний прогрес, впровадження новітніх технологій у виробничий процес, надмірне використання природних ресурсів з метою забезпечення безмежних людських потреб призвів до появи глобальних екологічних проблем: забруднення світового океану, змін клімату, надмірних викидів вуглецю в атмосферне повітря тощо.

Розбудова екологічної держави стала пріоритетним напрямком сучасної державної політики в будь-якій країні, що обумовлено світовою тенденцією збереження навколишнього середовища, та створення безпечних умов для життя людства. У зв'язку з цим така наука, як економіка природокористування виходить на новий рівень важливості на сучасному етапі. Економіка природокористування – це наука, яка вивчає особливості, закономірності і наслідки впливу людини на природне середовище у процесі здійснення господарської і природоохоронної діяльності¹⁸.

Сучасні умови розвитку суспільства ставлять нові завдання перед економічною теорією, і насамперед перед теорією формування та вибору економічних рішень. Необхідною умовою та важливою складовою подальшого соціально-економічного та екологічного розвитку суспільства виступає екологічне підприємництво («зелений» бізнес).

Популярність «зеленого» бізнесу стрімко зростає у світі, істотно змінюється концепція його ведення. Так, в економічно розвинених країнах світу урядові програми спрямовані, наприклад, на введення в дію очисного обладнання, як це було донедавна, а на створення екологічно чистих технологій. Це свідчить про тенденцію до зростання інтересу, активізацію ініціатив

¹⁸Фомичева Е.В. Економіка природопользования: учеб. М.: Издательско-торговая корпорация «Демков и Ко», 2004. 396 с.

компаній та інших організацій щодо втілення стратегій відповідального ведення бізнесу¹⁹.

Європейською комісією ЄС екологічне підприємництво визначається як виробництво товарів та надання послуг з вимірювання, попередження, обмеження або усунення екологічної шкоди, ліквідації відходів та зниження рівня шуму, а також екологічно чисті технології, застосування яких мінімізує використання сировини та забруднення довкілля²⁰.

ЄС у рамках програми «Екологізація економіки в країнах Східного партнерства ЄС» (EaP GREEN) допомагає шести країнам, у тому числі й Україні, прискорити процес переходу до «зеленої» економіки. Можна сформулювати ключові принципи «зеленої» економіки, до яких ми відносимо:

- гармонізацію відносин у системі «природа – людина – виробництво», належну узгодженість економічних, соціальних та екологічних пріоритетів;
- захист як людини, так і природи від руйнівного впливу виробничої діяльності суспільства;
- забезпечення сприятливих умов життєдіяльності у поточному й майбутньому періодах;
- гарантування зростання економічного потенціалу суспільства та його соціально-культурного розвитку в умовах екологічної безпеки.

Активне інвестування вітчизняного капіталу в зелений бізнес розпочалося після впровадження на законодавчому рівні «зеленого» тарифу – спеціального тарифу, за яким закуповується електрична енергія, вироблена на об'єктах електроенергетики, що використовують відновлювані джерела енергії. «Зелений» тариф може використовуватися виробником упродовж 10 років з моменту встановлення. Ухвалення Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення «зеленого» тарифу» дало імпульс розвитку нових напрямів зеленого бізнесу в Україні, а саме:

- виробництво біопалива;

¹⁹Купалова Г.І. Екологічне підприємництво як невід'ємна складова сталого розвитку України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. № 26. С. 36–39.

²⁰Купалова Г.І. Екологічне підприємництво як невід'ємна складова сталого розвитку України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. № 26. С. 36–39.

- виробництво сонячних панелей;
- виробництво паливних гранул з відходів (пелет);
- виробництво електроенергії на малих гідроелектростанціях (встановленою потужністю до 10 МВт);
- вітрова енергетика²¹.

Також Україна має потужний потенціал щодо розвитку відновлюваної енергетики. Це стосується енергії малих ГЕС, вітроенергетики, сонячної енергетики, переробки побутових відходів, розвиток біоенергетики – у т.ч. енергетичних культур (верба, тополя, міскантус та ін.), що дозволяє отримати екологічно чисті та дешеві біопаливо, електроенергію та біогаз. Використання нових відновлюваних джерел енергії в Україні є незначним (менше 1 % генерації електроенергії).

Досвід щодо розвитку біоенергетики в Україні мають компанії з іноземними інвестиціями. Так, «Phytofuels» вирощує енергетичні культури (просо прутоподібне, міскантус, енергетичну вербу та ін.) на площі понад 35 тис. га у Полтавській області. З цих культур виробляють брикети і пелети. Компанія «SalixEnergy» налагодила в Україні вирощування плантацій енергетичної верби (Волинська та Львівська області) на площі понад 1500 га. Компанія «KSG Agro» на площі понад 65 тис. га земель у Дніпропетровській області вирощує міскантус (рослина, яка використовується для виробництва твердого біопалива – паливних гранул). Вагомий потенціал має комерціалізація українського інтелектуального продукту у сфері енерготехнологій, розвитку відновлюваної енергетики – зокрема біопалива, що виробляється з рапсу, відходів тваринницьких ферм, відходів соломи, соняшника, деревообробки (з цього роблять брикети, пелети, енергетичні гранули тощо)²².

Україна має значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції. Більшість українських органічних господарств розташовано в Одеській, Херсонській, Київській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Тернопільській, Житомирській областях.

²¹Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення «зеленого» тарифу Закон України від 25.09.2008 р. N 601-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-17>

²²Зелений бізнес: життя заради майбутнього: зб. матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. Заред. В.Д. Базилевича, Г.І. Купалової. – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2016. – 260 с.

Проте діяльність українських органічних компаній зорієнтована на експорт. Основні експортно-орієнтовані органічні сільгосппродукти – це сільськогосподарські культури (зернові, олійні, бобові), дикорослі рослини (ягоди, гриби, горіхи, лікарські трави) та мед.

Існує високий потенціал для збільшення експорту органічної продукції через те, що попит на українську органічну продукцію від міжнародних покупців із країн ЄС, Швейцарії, США та інших країн є високим і постійно зростає.

Екологічна політика України покликана узгодити соціальні та екологічні завдання суспільства як основу вирішення проблеми глобальної екологічної кризи. Основні принципи екологічної політики України викладені у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища»²³.

Незважаючи на значні кроки України по стимулюванню розвитку зеленого бізнесу існує велика кількість проблем реалізації державної екологічної політики в Україні, такі як:

- відсутність системного моніторингу стану навколишнього природного середовища на основі сучасних технологій;
- проблеми реконструкції інфраструктури житлово-комунального господарства населених пунктів, перш за все великих міст;
- екологічні проблеми пов'язані із поводженням з небезпечними відходами, зруйнованими сховищами, знятими з експлуатації шахтами та кар'єрами;
- руйнація природного середовища унікальних рекреаційних регіонів (Карпати) в результаті несистемної і, часто, безконтрольної господарської діяльності;
- адаптація економіки України до глобальних змін клімату.

Отже, екологічна орієнтація українського бізнесу повинна передбачати активізацію інвестицій у високотехнологічні галузі з метою вирішення природоохоронних завдань. Популяризація та розвиток «зеленого» підприємництва в державі сприятиме покращенню екологічного стану,

²³Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-1>.

вирішенню проблемраціонального природокористування та підвищення екологічного, матеріального і духовного добробуту громадян України.

Трачук Вікторія Володимирівна,
*студентка 3 курсу спеціальності 073 Менеджмент
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова*

СИСТЕМА МАТЕРІАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ БАНКУ

В сучасних умовах ринкової економіки в Україні перед значною кількістю підприємств постала проблема перебудови всієї системи управління персоналом. Значне місце в оновленій системі займає механізм матеріального стимулювання, спрямований на підвищення кінцевих результатів трудової діяльності та максимізацію прибутку підприємств.

Мотивація взагалі ґрунтується на потребах людей. Оскільки людині властиві різні потреби, теоретики їх класифікують за певною ієрархією. Найбільш поширеною є класифікація потреб А. Маслоу, яка описана в спеціальній літературі. Виходячи з неї, базовими для людини є матеріальні потреби. Відповідно у системі мотивації вирішальна роль належить матеріальному (економічному) стимулюванню, яке здійснюється в таких формах, як грошові виплати (прямі і непрямі), матеріальні блага і певні пільги. У нормально функціонуючій ринковій економіці грошова форма матеріального стимулювання є основною. Винагорода у формі матеріальних благ чи пільг вважається винятковою і застосовується епізодично.[1, с.10]

Таким чином, проблема підвищення матеріальної мотивації трудової діяльності є однією з постійних проблем на підприємстві.

Постійні зміни в економічній та політичній сферах нашої держави, одночасно створюють великі можливості і серйозні загрози для кожної особистості та вносять значний рівень невизначеності в життя практично

кожної людини. Тому, лише дієвий мотиваційний механізм, що відповідає сучасним умовам та є гнучким до швидких економічних змін, забезпечить ефективне використання трудових ресурсів. Розробка і запровадження ефективних мотиваційних моделей сприяє підвищенню конкурентоспроможності, продуктивності і, в кінцевому результаті, прибутковості підприємства. Також, це дозволяє вийти підприємству на економічно новий рівень розвитку і відкриває можливості реалізувати свої можливості на світовому рівні.[2, с. 45]

Досить вагомий внесок в розгляд питань матеріального стимулювання праці персоналу, зробили такі вітчизняні та закордонні вчені, як Кузнецов А.М., Дубовий А.М., Посилкіна О.В., Данилевич Н.С. та інші науковці.

Мета. Дослідження системи матеріального стимулювання праці персоналу в банківських установах України.

Все більше керівників банківських установ розуміють, що головна цінність банку – це його персонал і те, наскільки ефективно він виконує свої завдання. Методи впливу на трудову активність персоналу, засновані на застосуванні грошової форми винагороди, використовуються дуже давно і у всіх країнах світу. Побудувати стратегію активізації діяльності персоналу, не використовуючи грошових стимулів, не можливо. Матеріальне стимулювання праці - це засіб забезпечення матеріальних потреб працюючих у залежності від результатів їх колективної та індивідуальної праці через систему законодавчих, нормативних, економічних, соціальних та організаційних чинників і заходів, пов'язаних з виробництвом. Можна виділити наступні типи матеріальних стимулів: заробітна плата, надбавки та доплати, премії, участь у прибутках організації, інші планові та одноразові платежі. Для ефективного управління також застосовують різні теорії мотивації, але варто зауважити, що вони не є ідеалом до якого варто прагнути, це вказівки, якими менеджер має керуватись у кожній конкретній ситуації.[5, с. 12]

Розглянемо систему матеріального стимулювання персоналу на прикладі ПАТ «Ощадбанк». Ощадний банк України є найбільшим універсальним

державним банком України. Головою метою якого є досягнення лідерства у банківській сфері за рахунок покращення сервісу на основі НТП, і вихід на міжнародну арену через співпрацю з ЄБРР. Ощадбанк активно працює для підвищення своєї вартості і готується до випуску власних акцій на міжнародний ринок. ПАТ «Ощадбанк» організація з складною структурою. Головними органами управління Банку є: наглядова рада Банку; правління Банку. У своїй діяльності Ощадбанк підпорядковується Кабінет міністрів України, оскільки це держустанова. І саме цей орган обирає стратегію розвитку підприємства. Так, стратегія на 2018-2022 роки, прийнята на засіданні 21 лютого 2018 року, передбачає: завершення трансформації держбанку та утримання лідерства в банківському секторі на наступні 5 років; зменшення частки державних банків шляхом їх часткової чи повної приватизації; покращення корпоративного управління за рахунок створення незалежних наглядових рад банків. [4]

У ПАТ «Ощадбанк» розроблена ефективна система стимулювання персоналу, яка в основному базується на матеріальному методі заохочення, оплаті праці. Нарахування заробітної плати працівників проводиться централізовано за даними табельного обліку. Також, з коштів, отриманих від реалізації платних послуг персоналу виплачуються премії та надбавки за: поліпшення продажу показників (до 20% від заробітної плати); поєднання функцій і посад (до 40% від заробітної плати); своєчасне виявлення і реагування на сбої в системі продажу продукту (до 100% заробітної плати за кожен випадок); за роботу у вихідні та святкові дні (100%). Для підтримки рівня кваліфікації працівників, що диктується організаційною необхідністю, проводиться щорічна атестація кадрів. За результатами атестації розробляється план організації підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, а також стверджується список керівників, висунутих на посади з резерву на висунення. [3]

Так, як Ощадбанк планує вийти на міжнародний ринок, то і система стимулювання праці потребує вдосконалення. Доцільним буде орієнтуватись на досвід іноземних партнерів. Як показує досвід провідних зарубіжних банків

найефективніша система мотивації складається з таких трьох елементів: фіксована заробітна плата; доплата за якісні показники роботи; премія за відмінну роботу. Ще одним вигідним покращенням мотивації персоналу стане введення соцпакетів, наповнення якого буде збільшуватись із просуванням по кар'єривгору.[3]

Отже, реалізація вищезазначених заходів дозволить підвищити систему матеріального стимулювання персоналу та підвищити ефективність роботи банку загалом.

Список використаних джерел літератури:

1 Башмак М. С. Матеріальне стимулювання персоналу підприємства [Електронний ресурс] / М. С. Башмак. – Режим доступу : <http://masters.donntu.edu.ua/2010/iem/bashmak/diss/indexu.htm>

2. Марінець О. Премії, надбавки, доплати / О. Марінець // Вісник. - 2015. - № 45. - С.45

3. Ощадбанк, його структура та діяльність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://revolution.allbest.ru/bank/00285316_0.html

4. Офіційний сайт ПАТ «Ощадбанк» [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.oschadbank.ua/ru/>

5. Циганова Н. Система мотивації банківського персоналу: проблеми оцінки та удосконалення [Електронний ресурс] / Н. Циганова. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/322342097_SISTEMA_MOTIVACII_BANKIVSKOGO_PERSONALU_PROBLEMI_OCINKI_TA_UDOSKONALENNA

Трусова Наталя Вікторівна
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
доктор економічних наук, професор

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПІ

Державна фінансова політика інноваційного розвитку підприємницької діяльності в Україні та країн Європи залежать від динамічних, багатоцільових та багатоваріантних процесів структурної перебудови податкових відносин, організації вихідних формоутворюючих елементів трансформації моделі прибуткового оподаткування, інтенсивної розбудови секторальної регіональної політики, своєчасного наповнення державного фонду регіонального розвитку та мотивації до ефективного використання бюджетних коштів на місцевому рівні. Постійний аналіз наповнення бюджету і упередження випадків нераціонального витрачання коштів дозволяє визначити зміни в системі майнового оподаткування за напрямом механізму цінової адаптації (аукціонного продажу), і, таким чином компенсувати «фіскальний маневр» податку на прибуток, підвищити рівень прогнозованості дохідної частини місцевих бюджетів у ВВП країни, спростити фіскальну систему податку на майно, знизити корупційний рівень у площині земельних відносин та прискорити економічне зростання суб'єктів бізнесу в цілому.

В більшості країнах Єврозони діє модель класичного оподаткування прибутку, який розподіляється підприємствами у вигляді дивідендів чи виводиться з податкової системи держав іншим шляхом [2, с. 20]. Найвищу сходинку серед країн Єврозони у рейтингу конкурентоспроможності податкових систем (International Tax Competitiveness Index) займає Естонія. Це обумовлено тим, що, по-перше, 20% ставка податку на корпоративний дохід застосовується виключно до розподіленої частини отриманого прибутку; по-друге, це фіксована ставка податку на індивідуальний дохід; по-третє, параметри оподаткування податку на нерухомість також мають свої особливості – оподатковується лише вартість землі; по-четверте, 100%

іноземного прибутку від вітчизняних корпорацій звільняється від оподаткування [5].

На початок 2018 р. середня ставка податку з прибутку суб'єктів підприємництва в країн Європи становила 21,5%. В середньому за 2000-2018 рр. ставка податку зменшилась на 33%, його питома вага у структурі ВВП – на 14%. Водночас, в таких країнах як Австрія, Бельгія, Кіпр, Хорватія, Латвія, Словенія, Словаччина, зниження ставки спричинило зростання частки податку у структурі ВВП країн. Виключення складають Греція та Фінляндія – податкові надходження від податку на прибуток скоротились більше, ніж вдвічі, а ставка податку – на 27,5 % та 31,03 % відповідно. В період з 2008 р. по 2017 р. більшість країн Європи не тільки знизили рівень ставки податку на прибуток для суб'єктів підприємницької діяльності, затвердженої на державному рівні, але і майже всі існуючі надбавки до неї, на місцевих чи регіональних рівнях. Так, в Німеччині ставка податку зменшилась до 30,2%, зокрема, на державному рівні до 15,8% (більше ніж на 40%), на місцевому рівні – до 14,4%, тобто приблизно на 15%. Це позитивно вплинуло на процеси активізації підприємницької активності, прискорило процеси децентралізації, що підтверджується структурним розподілом податкових надходжень до бюджету Німеччині. При чому розподіл податкових надходження між державним та місцевими бюджетами приблизно однаковий [3, с.74-79].

Згідно з податковим законодавством різних країн світу зменшення прибутку до оподаткування для суб'єктів підприємництва можливе за рахунок прискореної чи одноразової амортизації. Зокрема, у Франції дозволяється прискорена амортизація об'єктів робототехніки за два роки, а не протягом терміну їх корисного використання. Австралія ввела можливість одноразової амортизації для підприємств із одночасним дозволом віднесення на витрати активи вартістю до 20000 AUD протягом 1 року. У Кореї підприємства, які інвестують в матеріальні активи на інноваційній основі, із підвищенням продуктивності, збереженням енергії та соціального забезпечення, можуть застосовувати для працівників інвестиційний податковий кредит у розмірі 3-10% своїх капітальних витрат. У Франції надаються дослідницькі податкові

кредити інноваційним компаніям, якщо їх витрати на науково-дослідні роботи досягають 15% загальних витрат. В Аргентині для суб'єктів бізнесу діє знижена 17% ставка внесків на соціальне страхування. Зокрема, у Франції інноваційні стартапи повністю звільнені від оподаткування податком на прибуток у перший рік існування та сплачують 50% даного податку протягом другого року функціонування. Загальний рівень оподаткування українських підприємств значно вищий та становить 52,2% від прибутку. Основну частку в оподаткуванні в Україні займають саме податки та збори з працівників, близько 43%, в той час як в інших країнах вони досягають тільки 24% від прибутку підприємства [4].

Україна зацікавлена в покращенні ефективності адміністрування податків і зборів суб'єктів підприємницької діяльності, які показують високі і динамічні темпи приросту власних доходів, джерела та резерви їх наповнення через результати впровадження податку на виведений капітал метою якого є відновлення підприємницької активності в країні. Механізм дії податку на виведений капітал, який за своїм змістом містить інвестиційну складову, стимулює до реінвестування обігових коштів та розширення виробництва (поповнення власного капіталу) і, як наслідок, прискорює зростання рівня підприємницької активності, встановлює прості і прозорі правила оподаткування, усуває дискретність, зупиняє відтік капіталу з країни, зменшує фіскальний тиск на бізнес, надає відчутний позитивний ефект для економіки України у вигляді стабільного економічного розвитку.

Деякі експерти вважають, що податок на виведений капітал може створити умови для «внутрішньої офшорізації» за рахунок фізичних осіб-підприємців на єдиному податку. Зазначимо, щорічно з України в офшорні юрисдикції перерозподіляється 250-300 млрд. грн. за рахунок роялті, фінансової допомоги, кредитів материнських структур [1; 6]. На нашу думку, ПВК має бути стимулом до зниження тіньових схем в економіці держави, і, за відсутності повної прозорості фінансових результатів від підприємницької діяльності за умови введення цього податку, держава повинна обкладати офшорні доходи суб'єктів за ставкою 20%.

Вирішення питання зміни класичної системи прибуткового оподаткування малого підприємництва податком на виведений капітал, сприятиме: по-перше, зменшенню адміністративного навантаження через обмежений перелік транзакцій з неплатниками податку, який пов'язаний з виведенням капіталу різними шляхами з податкової системи; по-друге, покращенню доступу до кредитних коштів, за відсутності необхідних маніпуляцій щодо показників фінансової звітності з метою оптимізації податкових платежів; по-третє, позитивному впливу на підприємницьку активність, через отримання можливості самостійно приймати рішення щодо часу сплати податку та інвестування підприємницької діяльності.

Список використаних джерел

1. Стратегічні пріоритети і завдання податкової реформи в Україні / Інститут стратегічних досліджень України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/podatкова_ref-21822.pdf
2. Таптунова І. Трансформація податку на прибуток підприємств у податок на виведений капітал / І. Таптунова // Європейський інформаційно-дослідницький центр. – Київ, 2016. – 43 с.
3. Шаров О. Процес створення фіскального союзу країн ЄС / О. Шаров // Міжнародна економічна політика. – 2015. – № 1. – С. 74-99.
4. Doing Business - 2017. International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine#close>
5. International Tax Competitiveness Index. 2016. Tax Foundation. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://taxfoundation.org>.
6. Tax on withdrawn capital: a threat to the state or revolutionary innovation // Informational and analytical magazine «Employer». – 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/2cF3uV>.

Tulai Oksana Ivanivna

Professor of the Department of Finance named after S. I Yuriy

Ternopil National Economic University

Doctor of science in economics, Professor

Alekseyenko Lyudmyla Mychajlivna

Head of the Department of Management and Administration

Ivano-Frankivsk Research and Development Institute of Management

Ternopil National Economic University

Doctor of science in economics, Professor

FINANCIAL MARKET OF UKRAINE: CURRENT SITUATION AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Economic and political uncertainty and associated risks affect the development of the financial market in Ukraine, therefore, to respect the principles it is important to implement regulations and rules that may directly affect the financial situation and management decisions. So the principles of the financial market are the main rules which ensure the functioning of an efficient financial market.

In the financial markets they are guided by the “Principles for financial market infrastructures”, developed by the Bank for international settlements and the International organization of securities commissions [1]. These principles should ensure the establishment of internal procedures for the assessment of financial stability, the continuity of the performance and appropriate risk management infrastructure of the financial market. The principles should contribute to the harmonization of the interests of members, customers and employees of financial market infrastructure.

For the final formation of the economic essence and principles of financial markets is to overcome the contradiction which arises between the excess of cash savings in some sectors of the economy and the need to attract additional financial resources for investment in others. In general, the development of financial markets is an objective process caused by the actual need of economic activity. The need for

accumulation occurs in the process of expansion of consumption, which requires appropriate material conditions. The latest ones create a jumble, which further affects consumption, identifying opportunities for its expansion. The current understanding of accumulation for the twenty-first century testifies a kind of evolution of the material conditions of reproduction [2, c. 3-9; 3, c. 164-167; 4]. In this regard, a comprehensive study of trends of financial capital in various relationships and dependencies makes it possible to identify the main regularities of financial market development in emerging digital economy.

The National Commission on Securities and Stock Market of Ukraine is implementing a phased process of adapting of conditions of national trading systems to the EU rules to achieve greater transparency in the market, establishing fair prices that allows the regulator to respond more quickly to the so-called “manipulative transactions” [5]. In the process of comprehensive reform of the rules and conditions of organised trade a special attention is payed to:

- implementation of a new model of regulatory supervision of the capital markets, based on risk assessment (Risk-based regulatory supervision), which allows to determine the feasibility of inspections and audits of market participants subject to identify the potential effects of possible irregularities in the capital markets;
- to improve the activities of stock exchanges and settlement procedure of admission of securities of the issuer to the stock exchange;
- the introduction of new terms “before sessional period” and “after sessional period” instead of the term “trading session” that will allow stock exchange to divide trading day for the relevant periods and the trading session for the submission of applications for the purchase and sale of securities, other financial instruments and to conclude exchange contracts (agreements) for such applications, including with the participation of a market maker;
- the changing the rules of reports on OTC transactions (the parties to the transactions must report the fact of their detention, and not the fact of their execution);
- to establish new requirements for trading systems, cyber protection and implementation of the corporate governance of exchanges;

– the introduction of restrictive measures, in particular the ban on the use of economic entities in their activity of electronic trading systems “the Plaza software” and “Forts software”.

In accordance with the current law, issuers whose securities are admitted to trading, as well as banks, insurers, pension funds and other financial institutions are classified as “enterprises of public interest”, therefore, recent years the requirements are significantly increased to specified categories of enterprises regarding accounting and auditing [6]. In addition, the holders of securities of "large enterprises" and public joint stock companies have the right, at its own initiative, to include securities (total cost of such block of securities is not less than UAH 5 million) in the exchange list by making appropriate proposals to the stock exchange.

An important role in defining the rules of development of national financial market plays project office “Support of reforms for financial sector in Ukraine”. European partners who are cooperating with the National Commission on securities and stock market of Ukraine is the European Bank for reconstruction and development, the Spanish stock exchange BME and legal company Dentos. In terms of digital economy development, there is a need in the typology of financial innovations and the implementation of a system of organisational and administrative measures to implement these innovations.

Список використаних джерел

1. Principles for Financial Market Infrastructures, April 2012 / Committee on Payment and Settlement Systems. URL: <http://www.bis.org/cpmi/publ/d101.htm>

2. Косова Т. Д., Ярошевська О. В. Відтворення капіталу в аграрному секторі економіки: перспективи фондового ринку. *Агросвіт*. 2019. № 13-14. С. 3-9.

3. Тертишник В. М. “SQUEEZE-OUT” (Сквіз-аут): юридична знахідка чи правничий офсайд на ринку капіталів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 1. С. 164-167.

4. Калівошко О. М. Оцінка функціонування фондових бірж, як елемента інфраструктури фінансово-кредитного ринку України. *Ефективна економіка [Електронне наукове фахове видання]*. 2019. № 3.

5. Рекомендації щодо стратегічного підходу до створення, ліцензування та нагляду за інфраструктурою ринку капіталу з фокусом на біржі. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/rekomendats-shtodo-strategtchnogo-pdhdu-dostvorennya-ltsenzuvannya-ta-naglyadu-za-nfrastrukturoyu-rinku-kaptalu-z-fokusom-na-b>

6. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень від 05.10.2017 року № 2164-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 44. Ст. 397.

Фасолько Тетяна Миколаївна,

доцент кафедри математики, статистики та інформаційних технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, кандидат економічних наук

Кушнір Оксана Климівна,

доцент кафедри економіки підприємства
Кам'янець-Подільського національного університету
ім. І. Огієнка

МОДЕЛЮВАННЯ ДОПУСТИМИХ МЕЖ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ

Державний борг є не тільки іманентною компонентою сучасної економіки, але і її невід'ємною проблемою. З огляду на проблеми та недоліки у сфері запозичень вважаємо, що стратегію управління державним боргом слід будувати з урахуванням обов'язкового дотримання боргової безпеки держави. Для оцінки оптимальних варіантів стратегічного управління державним боргом, і прийняття вигідних фінансових рішень, урахування подальшої динаміки, структури та обсягів державної заборгованості необхідний відповідний математичний інструментарій.

При здійсненні запозичень, в кінцевому результаті, на певну дату ми будемо мати валову суму боргу, цифри якої самі по собі нічого не говорять. Актуальними для України є гранично допустимі межі державного боргу, що не нестимуть загроз національній безпеці. Які ризики для держави можуть

існувати за неконтрольованого збільшення суми бору, адже витрати, пов'язані з його обслуговуванням, дуже швидко починають перевищувати суму одержаних позик. Більше того, необхідність обслуговування державного боргу може бути обтяжливим фактором для економіки країни з усіма негативними наслідками для населення і всіх галузей народного господарства.

У загальному випадку існування можливості брати в борг визначається довірою інвесторів до держави, що у свою чергу залежить від здатності держави повертати борги, від репутації держави як платника боргів. Саме тому необхідно побудувати модель для визначення оцінки платоспроможності держави перед кредиторами з урахуванням відношення між темпами росту державного боргу та ВВП. Введемо наступні позначення.

Нехай, GDb – обсяг боргу; Y – обсяг ВВП; Dft_B – дефіцит бюджету;

$i_{B_t} = \frac{Ti'_t}{GDb_t}$ – відсоткові видатки бюджету; g_t – темп зростання ВВП; Ti'_t (%) –

інфляційні очікування.

Оцінку здатності держави виплачувати борг і відсотки по ньому проведемо на основі порівняння вказаних відношень.

В кожний момент часу темп приросту боргу буде визначатися:

$$\frac{\Delta GDb_t}{GDb_t} = \frac{Dft_B + i_{B_t}}{GDb_t} \quad (1)$$

а темп росту ВВП:

$$\frac{\Delta Y_t}{Y_t} = (1 + g_t)(1 + Ti'_t) - 1 \quad (2)$$

Якщо за рік темп приросту боргу вищий за темп зростання ВВП, то відношення боргу до ВВП буде зростати на деяку величину α . Звідси маємо такі співвідношення:

$$\frac{GDb_t}{Y_t} = (1 + \alpha_t) \cdot \frac{GDb_{t-1}}{Y_{t-1}} \quad (3)$$

$$1 + \alpha_t = \frac{\left(1 + \frac{Dft_{B_t} + i_{B_t}}{GDb_t}\right)}{(1 + g_t)(1 + Ti'_t)} \quad (4)$$

тоді,

$$\alpha_t = \frac{\left(1 + \frac{Dft_{B_t} + i_{B_t}}{GDb_t}\right)}{(1 + g_t)(1 + Ti_t')} - 1 \quad (5)$$

Звідси, для будь-якого періоду T можна визначити співвідношення державного боргу до ВВП:

$$\frac{GDb_T}{Y_T} = \frac{GDb_0}{Y_0} \prod_{i=1}^T (1 + \alpha_i) \quad (6)$$

За умови $\alpha > 0$ маємо високий рівень боргу та високий рівень відсоткових платежів. Інвестори не матимуть довіри до країни.

Знайдемо межі відсоткових платежів і обсягів державного боргу, за яких ситуація зростання боргу буде загрожувати втраті довіри інвестора.

Якщо $\alpha > 0$, то матимемо нерівність:

$$\frac{Dft_{B_t} + i_{B_t}}{GDb} > g_t + Ti_t' + g_t Ti_t' \quad (7)$$

Перепозначимо темп зростання ВВП

$$(1 + g_t)(1 + Ti_t') = g_{nt} \quad (8)$$

а різницю між темпом зростання боргу та ВВП

$$\frac{Dft_{B_t} + i_{B_t}}{GDb} - (g_t + Ti_t' + g_t Ti_t') = \lambda_t \quad (9)$$

Отримуємо наступне співвідношення

$$\frac{Dft_{B_t} + i_{B_t}}{GDb} = g_{nt} + \lambda_t \quad (10)$$

Звідси визначаємо темп відношення зростання боргу до ВВП:

$$\alpha_t = \frac{1 + \lambda_t + g_{nt}}{1 + g_{nt}} - 1 = \frac{\lambda_t}{1 + g_{nt}} \quad (11)$$

Нехай α^* – нижня межа допустимого для сприйняття інвестором співвідношення між боргом і ВВП. Тоді

$$\alpha^* = \frac{\lambda_t}{1 + g_{nt}} \quad (12)$$

Якщо прийняти співвідношення боргу до ВВП як $\frac{Dft_{B_t}}{Y_t} = y_t$, а середній

відсоток по сплаті боргу як $\frac{Ti'_t}{GDb_t} = i_{B_t}$, то нерівність $\alpha > 0$ набуде виду

$$\frac{1}{y_t} \cdot Dft_{B_t} + i_{B_t} > g_{B_t} \quad (13)$$

Для прийняттого для інвестора значення y^* отримаємо співвідношення рівновагових номінальних показників бюджету, що забезпечують його стабільність

$$\frac{1}{y^*} \cdot Dft_{B_t} + i_{B_t} + r'_i = g_{B_t} \quad (14)$$

Наступним важливим кроком є визначення граничної величини співвідношення між державним боргом і ВВП. При виплаті відсотків за кредит із залученням нових позик отримуємо фінансування у вигляді піраміди. Виплата відсотків за рахунок доходів є першим кроком до погашення тіла боргу. В зв'язку з цим актуальною є проблема розробки оптимальної програми зовнішніх запозичень, яка повинна враховувати вище подану модель для визначення граничної межі останніх, а також оптимальну структуру позик, нормальні часові інтервали погашення, уникнення піків платежів щодо обслуговування боргу. Питання оптимізації національної боргової політики та економічної безпеки постає на перший план для всіх держав світу, незалежно від рівня їх розвитку, адже розмір державного боргу, методи розміщення та погашення безпосередньо впливають на всі процеси економічного життя країни (дефіцит бюджету, розмір грошової маси, темпи інфляції), тобто на економічну безпеку.

Федоришина Олена Володимирівна

студентка 3-го курсу спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування факультету управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ТА ТРИВАЛОСТІ
РОБОЧОГО ЧАСУ**

Сьогодні світ переживає масштабні та бурхливі зміни, які кардинально трансформували чи не всі складові соціально-економічного буття. Процеси глобалізації впливають не лише на зближення національних культур та традицій, а поширюються на всі сфери суспільного розвитку, в тому числі і на соціально-трудова сферу.

Глобальна космополітична культура перетворює людину з соціокультурної особистості в «людський фактор» розвитку технології. Людині нав'язується інша мета: по-перше, покращувати не себе, а умови свого існування; по-друге, стати на шлях задоволення своїх гедоністичних бажань²⁴. Останнє проявляється у покращенні умов існування, що безумовно впливає на продуктивність праці. Низька продуктивність праці – це одна з найбільш глибоких і серйозних проблем, яка заважає розвитку економіки в багатьох країнах. Одним із ключових питань подолання Україною нинішнього економічного колапсу є те, як саме країна сформує ставлення до власних трудових ресурсів. Зокрема, чизуміє вона зробити продуктивність праці пріоритетною в економічній політиці²⁵.

Перехід на інноваційну модель розвитку економіки країни неможливий без створення умов для безпечної, якісної, ефективної праці з гідною оплатою в різних секторах економіки, що сприяє реалізації людського потенціалу

Ефективність праці – це її результативність. Вона показує співвідношення обсягу вироблених матеріальних або нематеріальних благ та кількості затраченої на це праці. Тобто зростання ефективності праці означає збільшення обсягу вироблених благ без підвищення трудових затрат²⁶.

Однією з важливих умов підвищення продуктивності праці є ефективна зайнятість населення, яка включає в себе організацію праці, раціональне використання знань, висока заробітна плата, можливість кар'єрного росту, підвищення кваліфікації та мотивації працівників. Але не можна забувати про умови праці, адже це важливий елемент, який впливає на її продуктивність.

²⁴Саракун Л. Космополітизм сьогодні: спроба концептуалізації. *Вісник КНТЕУ*. 2017. №2. С. 63–72.

²⁵Урбанович В. А. Аналіз продуктивності праці в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. №13. С. 1419–1422.

²⁶Погорелова Т. О. Аналіз факторів, які впливають на ефективність праці персоналу. *Економічні науки*. 2016. №27. – С. 17–19.

Роботодавці зобов'язані створювати такі умови праці для своїх працівників, які задовольняли б їх потреби та створювали можливості для швидкого відтворення робочої сили

Тривалість робочого часу і оплата праці – фактори, які суттєво впливають на трудові відносини та можливості розвитку особистості працівника. Не випадково, що в історичному плані скорочення тривалості робочого часу було однією з перших вимог трудящих, об'єктом перших трудових законодавчих норм у країнах Європи і першим міжнародним стандартом²⁷.

В Україні робочий тиждень складає 40 годин, хоча в 2015 році були спроби реформувати трудове законодавство. Проте, варто зазначити, що підприємства та організації при укладенні колективного договору мають законне право встановлювати меншу норму тривалості робочого часу, ніж визначено у Кодексі законів про працю.

Тривалість робочого тижня у Франції встановлюється у розмірі 35 годин, а от Швеція, Польща та Іспанія також мають 40-годинний робочий час, як і в Україні. У Нідерландах найкоротша середньостатистична тривалість робочого тижня – 27 годин. Голландські підприємства все частіше переходять на чотириденку, а середній робочий день жителя цієї країни триває 7 годин 30 хвилин. Найпрацелюбнішими в Європі, як виявилось, є працівники у Великобританії, Греції та Португалії. Британці, працюючи по 43,7 годин на тиждень, дуже часто затримуються на робочому місці. Португальці працюють по 8 годин, в середньому по 48 годин на тиждень. В Азії люди працюють набагато більше. Середній робочий день у Китаї триває 10 годин, при цьому робочими є шість днів. У Таїланді та Індії також шестиденка, більшість працівників працюють до 48 годин на тиждень. В державних установах, а також в офісах західних компаній діє норма 40-годинного робочого тижня.

Чи можна сказати, що в країні з більшою кількістю робочих годин працівники працюють ефективніше? Країни з більшою тривалістю робочого тижня не відрізняються показниками ефективності від тих, де кількість годин менша. Працівники можуть частіше відволікатись, запізнюватись, а також бути

²⁷ Левченко Н. І. Праворегулювання робочого часу: європейський досвід. *Журнал східноєвропейського права*. 2015. №14. С. 141–146

більш втомленими в країнах з більшою кількістю робочих годин. Сучасний світ має тенденцію до змін і це варто брати до уваги. Останнім часом все більшої популярності набувають професії, де кожна людина може індивідуально розробити свій графік. Тобто, головне результат дій працівника, а не кількість годин проведених на роботі. В популярних компаніях, зокрема, в тих, які працюють з ІТ сферою розповсюджена ідея, що перш за все повинні створенні комфортні умови праці.

В деяких компаніях світу перейшли на 4-денний робочий тиждень. При цьому результати роботи зросли, кількість запізнь зменшилась, а самі працівники стали щасливіші та якісніше почали працювати. Варто зауважити, що країни почали думати про те, щоб також змінити свій звичайний робочий тиждень на коротший. Якщо люди будуть вмотивовані працювати ефективніше, щоб мати більше вільного часу, то в результаті, це призведе до позитивних наслідків. Багато хто з працівників не може влаштувати особисте життя через брак вільного часу, немає змоги відпочити, налагодити відносини в родині, але зі зростанням вільного часу ситуація може докорінно змінитись.

Отже, світ в процесі глобалізації вимагає докорінних змін у всіх сферах суспільно-економічного життя. Сьогодні потребує гнучкості та адаптивності в процесі створення організацій. Підприємці повинні ефективно використовувати трудовий ресурс з метою підвищення результативного функціонування підприємства. Тому потрібно концентруватись не тільки на кінцевому результаті, а й покращувати умови досягнення цього результату. На нашу думку, варто скоригувати тривалість робочого часу для українців до 36 годин на тиждень, що дозволить оптимізувати зайнятість, підвищувати вмотивованість персоналу до продуктивної праці та забезпечити більш ефективне відтворення робочої сили.

Халавчук Валерій Олегович
*студент 3 курсу, спеціальності 282 Публічне управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,*

ІНОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СФЕРІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Електронні послуги спрощують людям життя. Не потрібно їхати до соціальної установи, стояти в чергах, нести стоси довідок та папірців. Вже зараз можна не виходячи з дому оформити допомогу на дитину, подати документи на субсидію, зареєструвати ФОП чи зробити безліч інших важливих справ. Тепер українці можуть ідентифікувати себе в електронній системі або підписати документ за допомогою свого мобільного через сервіс Mobile ID.

Mobile ID або мобільний паспорт – це інноваційна технологія, яка дозволяє здійснювати електронну ідентифікацію особи. У перспективі Mobile ID може застосовуватися всюди, де сьогодні потрібно пред'явити паспорт. Особисті дані та електронний цифровий підпис (ЕЦП) людини записуються на SIM-карту, тому систему можна використовувати замість паспорта та ідентифікаційного коду²⁸.

Мобільний паспорт ідентичний SIM-карті, однак містить в собі електронний підпис і персональні дані особи, які є захищені.

За допомогою такого паспорта користувач може отримати в електронному вигляді потрібні довідки. Наприклад, довідка про місце проживання, склад сім'ї або техпаспорт.

Чим активніше відбуватиметься в Україні автоматизація різних процесів (від отримання електронних лікарняних до оформлення паспортів), тим більший спектр послуг стане доступним для тих, хто підключить Mobile ID.

Отже, Mobile ID дозволяє: отримувати державні електронні послуги з мобільного телефону, користуватися комерційними онлайн-сервісами, наділяти електронні документи юридичною силою.

У новій технології дані захищаються найсучаснішими криптографічними алгоритмами. Mobile ID доступний для всіх видів мобільних пристроїв, на яких

²⁸Nachasi. URL:<https://nachasi.com/2018/10/04/elektronna-demokratiya-v-ukrayini/> (дата звернення: 16.09.2019)

встановлені операційні системи Android, iOS, Symbian тощо. Плюс Mobile ID в тому, що ключ, який знаходиться на SIM-карті, не можна видалити або ж скопіювати на інший носій. Він також захищений двома паролями, тобто першим пін-кодом користувач розблокує SIM-карту, а другим – особистий ключ, тому при втраті телефону зловмисник не зможе скористатися електронним підписом абонента.

Цю технологію мобільні оператори разом із Державним агентством з питань електронного уряду України почали впроваджувати ще в грудні 2017 року як пілотний проект, з 2018 року проводилися здебільшого тестові роботи та запуски, а починаючи з 2018 року починається повномасштабне функціонування сервісу Mobile ID в Україні²⁹.

Першим мобільним оператором, який почав тестувати послугу, став «Київстар», але про повноцінний запуск компанія оголосила тільки наприкінці грудня 2018 року. Тоді послугами Mobile ID від «Київстар» змогли скористатися близько сотні контрактних абонентів компанії, які прийняли участь у тестуванні використання електронних сервісів Держгеокадастру та Онлайн-будинку юстиції.

«Київстар» запустив в комерційну експлуатацію інструмент цифрового підпису Mobile ID в Києві, Дніпрі, Івано-Франківську, Одесі, Харкові, Херсоні, Вінниці, Хмельницькому, Львові, Житомирі та Черкасах. Всього в цих містах відкрито 22 точки видачі SIM-карт Mobile ID і сертифікатів від АЦСК (Акредитованого центру сертифікації ключів) органів юстиції.

Послуга Mobile ID діє по всій країні і доступна всім абонентам Vodafone, незалежно від того, де абонент її підключив або де проживає. Сьогодні фізично підключити послугу можна в Києві, Харкові, Одесі, Дніпрі, Львові. Потрібно подати заяву на підключення послуги Mobile ID з пакетом необхідних документів.

В прес-службі компанії зазначають, що Україна стала третьою країною після Великобританії і Німеччини, в яких міжнародний оператор Vodafone реалізовував цю технологію, В більшості країн Mobile ID використовується в

²⁹ Сьогодні: URL: <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/mobile-id-skolko-stoit-i-kak-podklyuchit-1205213.html>

дещо «спрощеному» вигляді — тільки для ідентифікації користувача. Далеко не скрізь реалізована можливість справжнього цифрового підпису. В Україні ж Vodafone пропонує таку функцію з самого початку запуску послуги. Система вже здатна працювати за європейськими стандартами шифрування.

У компанії «lifecell» наразі тільки тестують сервіс серед працівників, а запуснуть його вже найближчим часом.

На сайтах мобільні операторів можна знайти інформацію про те, за якими адресами і з якими документами потрібно прийти, щоб замінити карту і підключити Mobile ID. Оператори зазначають, що оформлення займає всього 15 хвилин.

Вартість послуги MobileIDу операторів різниться. Так, в компанії «Київстар» розповіли, що видача нової SIM-карти буде безкоштовна, а ось вартість користування послугою Mobile ID на місяць коштуватиме 50 грн. Якщо ж у абонента тариф дорожче 225 грн на місяць, то послуга буде безкоштовною.

У компанії «Vodafone» зазначили, що вартість SIM-карти з встановленим ПО Mobile ID становитиме 100 грн, а абонплата на місяць буде всього 15 грн. Також за підключення послуги та оформлення сертифіката АЦСК з терміном дії 1 рік потрібно буде заплатити 150 грн.

Зазначимо, що згідно з законом №4685 «Про електронні довірчі послуги», який Рада ухвалила ще восени 2017 р., електронний цифровий підпис, який зберігатиметься на карті, доведеться оновлювати через два роки після реєстрації. Зробити це можна буде в режимі он-лайн, просто залишивши запит і підписавши його за допомогою ще чинного Mobile ID³⁰.

Сьогодні більшість людей намагаються всіма способами зекономити свій час і сервіс Mobile ID є тому підтвердженням. Наприклад, щоб зареєструвати бізнес за допомогою Mobile ID, потрібно зайти на сайт й обрати спосіб ідентифікації – Mobile ID. Потім необхідно вказати свій номер телефону. На цей номер надійде службове SMS з унікальним кодом документа, який ви

³⁰Про електронні довірчі послуги : Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>

збираєтесь підписати. Після цього слід ввести пін-код доступу до SIM-карти, а потім – до особистого ключа ЕЦП. Процедура завершено.

На жаль, процес впровадження Mobile ID в державних та інших структурах не є простим, адже кожна організація має свої власні інтерфейси до цифрових систем ідентифікації. Наприклад, Державна податкова служба вже адаптувала свої системи фіскальної звітності до ЕЦП, а от Mobile ID вони поки що не підтримують. Тобто, поки що абоненти з Mobile ID не можуть застосовувати цей засіб для тих самих цифрових послуг, що й власники ЕЦП, і навпаки.

Як показує практика, Mobile ID успішно працює у більшості країн Євросоюзу. І його поява в нашій державі – це фактично інтеграція України в електронний цифровий простір ЄС. Впровадження MobileIDу всі сфери життя громадян України та українськимбізнесменамдозволяють отримувати та надавати електронні послуги не лише в Україні, а й на території всього Євросоюзу, що буде сприяти інтеграції України у ЄС.

Чайковська Інна Ігорівна,

доцент кафедри математики, статистики та інформаційних технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда

Юзькова, кандидат економічних наук, доцент

Думанська Катерина Сергіївна,

докторант Хмельницького національного університету,

кандидат економічних наук, доцент

МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НАБОРОМ СТРАТЕГІЧНИХ ЗОН ГОСПОДАРЮВАННЯ В ПРОМИСЛОВОСТІ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ АСПЕКТІВ ТЕОРІЇ ІГОР

Застосування прогнозних і статистичних моделей як одного з важелів стратегічного управління компанією формує високий рівень запасу фінансової надійності, оскільки подібні моделі допомагають передбачати можливі незаплановані витрати і втрати, а відтак, забезпечують процес завчасного

розширення фондів заощадження, формування стабілізаційних фондів та позбавлятися від нерентабельних видів діяльності.

Особливе значення набуває застосування теорії ігор для формування стратегічних факторних систем, таких як набір стратегічних зон господарювання (СЗГ) компанії, адже основою створення набору СЗГ є формування матричної моделі з метою вибору найбільш ефективної стратегії для кожної зони господарювання. Ефективна сегментація економічного простору компанії на відповідні стратегічні зони господарювання, кожна з яких являє собою певний напрям її діяльності, дозволяє компанії чітко формулювати цілі і визначати пріоритетні напрями функціонування. Кожна СЗГ може поєднувати як монофункціональний так і поліфункціональний набір перспективних напрямів розвитку, наприклад, в одній стратегічній зоні можна об'єднувати лише виробничі або фінансові або інноваційні пріоритетні напрями діяльності (котрі також слугують цілями компанії), а також поєднувати виробничо-фінансові або інноваційно-інвестиційні стратегічні напрями діяльності компанії в економічному просторі. І саме матрична форма постановки стратегічного завдання в процесі вибору найбільш ефективного СЗГ дає всі підстави застосовувати в процесі відбору методологічний апарат теорії ігор.

На основі проведених експертних досліджень стратегічного потенціалу та пріоритетних напрямів діяльності компанії було обрано та відповідно оцінено за 100-бальною шкалою такі стратегічні зони господарювання: СЗГ1 – контрольно-вимірювальні пристрої та автоматика (лічильники газу, води гарячої та холодної); СЗГ2 – медичне обладнання і матеріали (прилади медичні); СЗГ3 – електротехнічна продукція (апаратура зв'язку та сигналізації); СЗГ4 – товари народного споживання (телевізори); СЗГ5 – технологічне обладнання (машини для обробки кореспонденції).

Моделювання системи управління набором стратегічних зон господарювання промислової компанії здійснюється за допомогою матриці розміром $n \times m$ (табл. 1). Елементами цієї матриці виступають вертикальні та горизонтальні інформаційні блоки. Кожен вертикальний блок є

критерієм оцінки СЗГ, який ми позначили латинською літерою S. Таким чином, в табл. 1 внесено 5 критеріїв, а саме: стратегічна гнучкість (S1), синергізм (S2), рівень прогнозованих змін у перспективі зростання (S3), рівень прогнозованих змін у перспективі рентабельності (S4), рівень конкурентної привабливості (S5). В свою чергу, кожен горизонтальний блок являє собою стратегічну зону господарювання, позначену відповідно літерою А. Таким чином, в табл. 1 внесено 5 СЗГ, а саме: СЗГ1 (А1), СЗГ2 (А2), СЗГ3 (А3), СЗГ4 (А4), СЗГ5 (А5). На основі запропонованої матриці (табл. 1) результати оцінки кожної СЗГ (А) згідно вказаних критеріїв (S), виступають бальні значення, отримані в процесі експертного оцінювання за 100-бальною шкалою.

Таблиця 1

Альтернативні варіанти вибору оптимальної стратегічної зони господарювання (СЗГ) в умовах невизначеності

Визначення найбільш конкурентоспроможної СЗГ	Варіант стану стратегічного середовища (середня кількість балів по кожного з критеріїв оцінювання, максимальна кількість – 100 балів)				
	Блок 1 (S1)	Блок 2 (S2)	Блок 3 (S3)	Блок 4 (S4)	Блок 5 (S5)
СЗГ1 (А1)	100	70	80	50	90
СЗГ2 (А2)	20	60	70	90	50
СЗГ3 (А3)	10	80	60	20	70
СЗГ4 (А4)	50	30	60	70	80
СЗГ5 (А5)	80	40	80	90	100

Обрані критерії оцінювання конкурентоспроможності стратегічних зон господарювання для промислової компанії у сукупності формують, і, водночас, характеризують стан її стратегічного середовища. Запропонована матрична модель системи управління набором стратегічних зон господарювання передбачає моделювання ситуації вибору найбільш конкурентоспроможної, а відтак, – найбільш доцільної СЗГ з набору за умов невизначеності економічного оточення.

За результатами аналізу подальших розрахунків за такими критеріями теорії ігор, як критерії Вальда, Лапласа, Севіджа (за умов повної невизначеності) та Гурвіца з коефіцієнтом оптимізму 0,6, необхідно прийняти

управлінське рішення щодо обрання найбільш конкурентоспроможної і доцільної для виділення у філію стратегічну зону господарювання.

В процесі застосування запропонованої моделі системи управління набором СЗГ компанії було виявлено, що найбільш ефективною, доцільною та перспективною стратегічною зоною господарювання в наборі з 5-ти запропонованих зон виявилася СЗГ1. Таке рішення підтверджують дані табл. 2, в якій зазначено підсумкові результати застосування статистичної гри (гри з «природою») для обрання найбільш конкурентоспроможної СЗГ.

Таблиця 2

Результати застосування статистичної гри для обрання найбільш конкурентоспроможної СЗГ

№	Назва критерію	СЗГ1 (A1)	СЗГ2 (A2)	СЗГ3 (A3)	СЗГ4 (A4)	СЗГ5 (A5)
1.	Критерій Вальда	+	-	-	-	-
2.	Критерій домінуючого результату	+	-	-	-	+
3.	Критерій Севіджа	+	-	-	-	+
4.	Критерій Лапласа	+	-	-	-	+
5.	Критерій Гурвіца	+	-	-	-	-
Сума		5	0	0	0	3

Таким чином, в результаті прийняття управлінського рішення за допомогою моделі системи управління набором стратегічних зон господарювання компанія має можливість виділити СЗГ1 у окрему філію з виготовлення контрольно-вимірювальні пристроїв та автоматики (лічильників газу, води гарячої та холодної). Графічне зображення процесу обрання найбільш доцільної СЗГ з набору запропоноване на рис. 1.

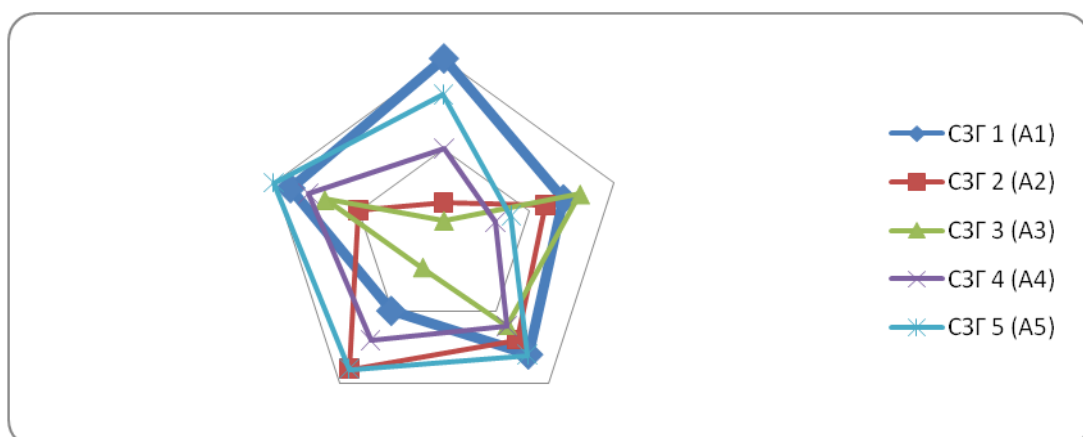

Рис. 1. Вибір найбільш конкурентоспроможної СЗГ на основі статистичної гри («гри з природою»)

Застосування теорії ігор в процесі управління набором СЗГ є необхідним, адже дозволяє обрати найбільш конкурентоспроможну зону господарювання шляхом мінімізації ризику та надати відповідні рекомендації стосовно її обрання згідно рис. 1.

Шимко Ольга Володимирівна

доцент кафедри менеджменту Рівненського державного гуманітарного університету

кандидат економічних наук, доцент

Веретін Людмила Станіславівна

завідувач підготовчого відділення Національного університету водного господарства та природокористування

кандидат економічних наук

**ІМІДЖ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ
ФОРМУВАННЯ ЛОЯЛЬНОСТІ СПОЖИВАЧІВ**

В нових економічних умовах проблема забезпечення конкурентоспроможності торговельних підприємств вимагає визначення шляхів створення стійких конкурентних переваг та посилення конкурентних позицій як взаємопов'язаних та взаємообумовлених елементів одного процесу, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності підприємства через розробку стратегій конкурентної поведінки.

Виділяють два основних підходи до отримання конкурентних переваг:

- ✓ маркетинговий підхід, орієнтований на споживачів;
- ✓ конкурентний підхід, орієнтований на конкурентів.

Підхід, орієнтований на споживачів, використовує концепцію маркетингу і виходить з того, що позиція підприємства є лідируючою, якщо вона сприймається як цінність для споживача і відповідає його мотиваціям. Саме завдяки реструктуризації свідомості споживача під час позиціонування торговельного підприємства створюється його конкурентна перевага, яка

полягає у спрощенні процесу прийняття рішення споживачем на користь даного підприємства, формуванні його лояльності[4].

Лояльність – безумовні позитивне ставлення і емоційна прихильність, що є визначальними чинниками при ухваленні будь-яких рішень, що стосуються об'єкта лояльності.

Маркетологи розглядають лояльність як «міру нечутливості поведінки покупців товару або послуги до дій конкурентів – таким як зміни цін, товарів, послуг, супроводжувана емоційною прихильністю до товару або послуги X» або як «рішення, у першу чергу, про регулярний вжиток того або іншого бренду (усвідомлене або неусвідомлене), що виражається через увагу або поведінку» [3].

Проведені узагальнення вітчизняної та зарубіжної літератури дають змогу виділити наступні види лояльності споживачів:

1. Комплексна лояльність (змішана/ справжня/ абсолютна/ прихильність + лояльність). Характеризується наявністю як емоційної прихильності споживачів до підприємства, так і попиту на товари або послуги підприємства.

2. Трансакційна лояльність (поведінкова/ хибна/ лояльність без прихильності). Характеризується відсутністю емоційної прихильності споживачів до підприємства попри наявності попиту на товари або послуги підприємства.

3. Перцепційна лояльність (емоційна/ латентна/ прихована/ прихильність без лояльності). Характеризується наявністю емоційної прихильності споживачів до підприємства, але з різних причин обмеженістю або відсутністю попиту на товари або послуги підприємства[1].

Особливу роль у процесі формування лояльності споживачів відіграє позитивний імідж торговельного підприємства, який доцільно розглядати як сформований, візуально підкріплений, сприйнятий і усвідомлений суб'єктами внутрішнього і зовнішнього середовища (споживачами, діловими партнерами, контактними аудиторіями та персоналом) на асоціативному рівні образ організації, що наділяє її додатковими цінностями (конкурентними перевагами), впливає на її успіх та конкурентоспроможність.

Найважливішим методом формування іміджу підприємства є позиціонування, тобто, закріплення унікальних ідентифікуючих рис підприємства у свідомості покупців, які відрізняють його від інших аналогічних підприємств.

На думку Ж. Ж. Ламбена позиціонування торговельного підприємства пов'язане з «концепцією магазину як сукупністю атрибутів» [2, с.433-435]:

- простір – територія, на якій встановлюються контакти з споживачами;
- асортимент – різноманітність товарів в термінах широти та повноти;
- рівень цін – широта цінової гами, стимулювання покупок, знижки;
- послуги – по створенню комфорту для покупця, технічні (метод продажу), фінансові та додаткові;
- час – витрати часу покупця на покупки;
- атмосфера – включає розміщення товару, інтер'єр.

Тобто, ймовірність формування позитивного іміджу торговельного підприємства і перетворення відвідувача в реального покупця в значній мірі залежить від ефективності застосування інструментів маркетингу, що наглядно демонструє рис.1.

В умовах загострення конкуренції на внутрішньому споживчому ринку провідне місце серед інструментів конкурентної боротьби, за допомогою яких торговельне підприємство може досягти та утримувати належне конкурентне становище на ринку, посідає сформований позитивний імідж, специфічні особливості якого пов'язані з мультиплікативним ефектом маркетингового впливу. Його ефективність визначається не лише короткостроковим фінансовим результатом, а насамперед, ефектом лояльності – високу оцінку магазину, усні рекомендації, нечутливість до пропозицій конкурентів, так і лояльність поведінкову, що проявляється у повторних покупках та збільшенні їх величини.

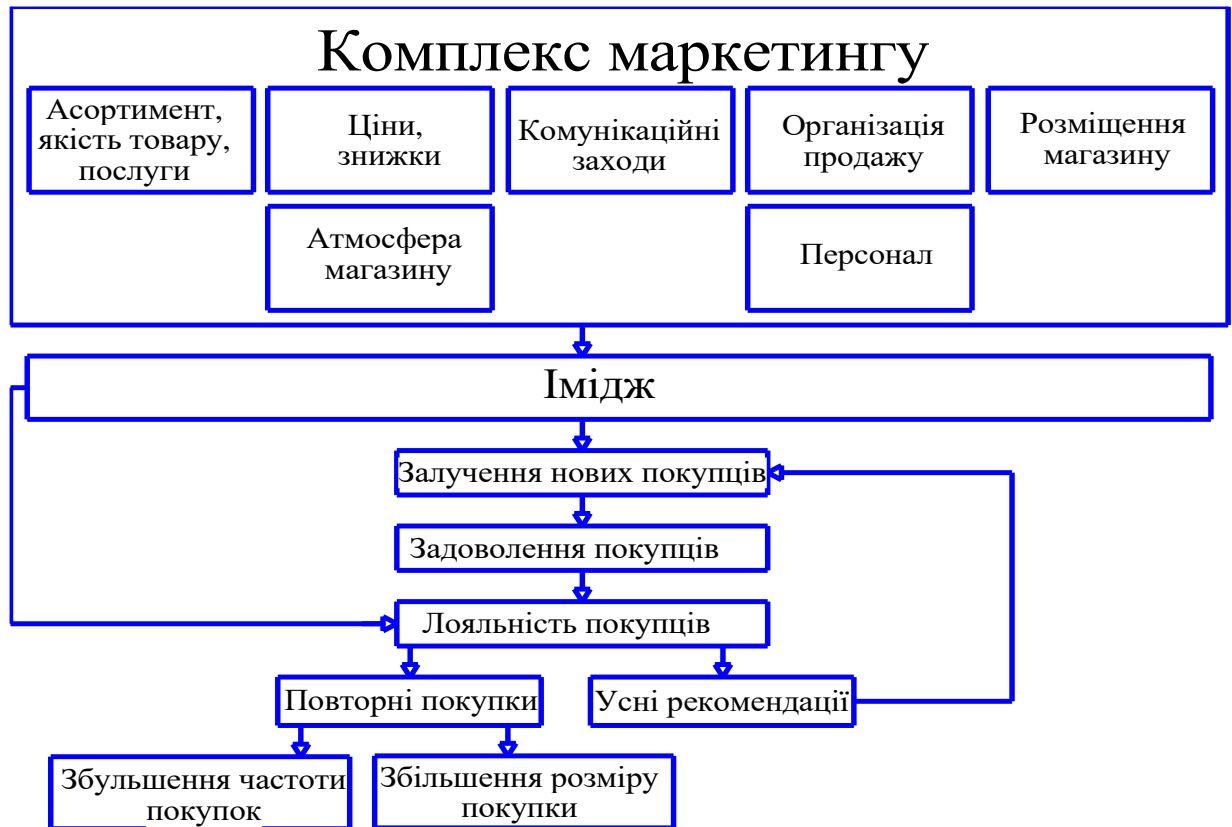

Рис. 1. Вплив іміджу торговельного підприємства на поведінку споживачів

Список використаних джерел

1. Гурджиян К.В. Види лояльності споживачів. Економіка. Управління. Інновації. [Електронне видання]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2012_1/PDF/12gkvvls.pdf.
2. Ламбен Ж. Ж. Стратегический маркетинг. Европейская перспектива: Пер.с франц. СПб: Наука, 1996. 589с.
3. Петриченко П. А., Рудінська О. В., Яроміч С. А. Лояльність клієнтів на споживчому ринку: основні поняття і тенденції розвитку. Бізнес Інформ. 2012. №5. С. 255–257.
4. Шимко О. В. Імідж як інструмент досягнення конкурентних переваг торговельного підприємства. Бізнес Інформ. 2019. №1. С. 440–446

Юрчук Наталія Петрівна,

*доцент кафедри комп'ютерних наук та економічної кібернетики Вінницького
національного аграрного університету
кандидат економічних наук, доцент*

РОЗВИТОК ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН В УКРАЇНІ

Бурхливий розвиток цифрових технологій веде до трансформації суспільства та економіки. Повсюдне поширення цифрових технологій сприяють створенню нових електронних продуктів, послуг і форм в яких вони пропонуються. Ефективним інструментом для реалізації можливостей цифрової економіки є технологія блокчейн.

Блокчейн – це розподілена база даних, що є безперевним і послідовним ланцюжком блоків, які містять інформацію, тобто відсутній єдиний центр зберігання даних. Саме тому інформація у такій базі є більш надійно захищеною, а синхронізація даних відбувається швидко. Блокчейн як технологія виник завдяки появі криптовалют. Проте зараз його використання є більш універсальним, оскільки несе у собі багато очевидних переваг для зберігання, обробки та обміну даними³¹.

Зміст технології блокчейн розкриває назва, що походить із двох англійських слів: block і chain (ланцюжок блоків). Тут інформація групується в блоки, а вони, своєю чергою, – у послідовний ланцюг. Записують новий блок у систему ноди (англ. node – вузол мережі блокчейн, що складається з одного або кількох комп'ютерів і є мінімальною та неподільною одиницею блокчейн-мережі), які розраховують хеш-суму (що є алгоритмом шифрування) і записують її в блокчейн, пов'язуючи з попередньою. Як наслідок, блок останньої версії містить дані щодо всіх попередніх. І коли хтось утрутиться в систему, наприклад змінить інформацію в одному з блоків, останній просто «зламається»: зміниться хеш-сума, і весь ланцюжок стане невалідним. Якщо в

³¹ Бондаренко Л. П., Мороз Н. В., Лазик І. І. Функціональні особливості застосування блокчейн технології у фінансовому секторі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 3. С. 21–25.

дані не вносилися зміни, то ноди підтверджують їх валідність і блоки зберігаються в блокчейн³².

Застосування технології блокчейн сприяє поширенню інформації, дозволяє відстежувати цифрові активи, підтверджувати їх автентичність, але обмежує можливості її копіювання.

Технологія блокчейн успішно використовується перш за все для підтримки ринку криптовалют, зокрема біткойну. Однак, можливості використання технології блокчейн, що дозволяють здійснювати з його допомогою цифровими цінностями, контрактами, іншим підтвердженим майном, практично безмежні (рис. 1).

Рис. 1. Сфери використання технології блокчейн

Джерело: узагальнено автором

Фінансовий сектор один з перших звернув свою увагу на технологію блокчейну, оскільки спрощення, пришвидшення і здешевлення транзакцій для гравців цього ринку є надзвичайно важливими. Сфер застосування блокчейну у

³² Что такое технология блокчейн и ее роль в криптовалютах. URL: <https://clickchain.ru/library/chto-takoetexnologiya-blokchejn-i-ee-rol-v-kriptovalyutax/>

фінансовому секторі дуже багато: банківський ринок, страхування, фондова біржа тощо. Здійснення транзакцій на базі блокчейн технології усуває проблему «людського фактору», зайвих посередників, максимізує рівень безпеки таких операцій на випадок шахрайства чи злому. Найперспективнішим напрямом застосування блокчейну у фінансовій сфері є розробка нової системи міжбанківських і міжнародних розрахунків. Над цим проектом працюють паралельно багато компаній. Багатофункціональна, швидка система розрахунків, яка зможе підтримувати і обробляти великі масиви даних стане інноваційним проривом на фінансовому ринку, і змінить конкурентні позиції багатьох габаритних світових гравців³³.

Початок розвитку блокчейн індустрії в Україні припадає на 2014 р. із відкриттям Сатоші скверу, Біткоїн посольства та Bitcoin Foundation Ukraine. Тоді, в посольстві Біткоїна працювало кілька людей, а ентузіасти і експерти обмінювалися ідеями на зустрічах в сквері. В Україні створена і працює Асоціація «Блокчейн України» (БАУ), яка об'єднує фахівців, чия співпраця бере початок із 2014 року. БАУ є некомерційною організацією, яка активно сприяє поширенню інтеграції технології блокчейн в економіку України. Сьогодні кількість інформації та освітнього контенту, створеного в Україні на тему блокчейн технологій і криптовалют величезна, в середньому щотижня проводяться заходи, а ком'юніті і всі бажаючі мають можливість зустрічатися на новій фізичній локації. більшість компаній були засновані в 2017 році – 32% від загальної кількості опитаних, менше, 20%, в 2016 році, 14% у 2018, 12% в 2015 і по 8% в 2014 і до нього. Більшість фаундерів компаній прийшли в сферу блокчейн із розробки та програмування, фінансів та інвестицій, а також криптографії та криптовалют, що говорить про сильну експертизу засновників компаній³⁴.

Україна потрапила до списку 14 країн-лідерів із впровадження блокчейну. У квітні 2017 року уряд уклав угоду з американською компанією BitFury про переведення державних реєстрів на блокчейн-платформу. А в жовтні 2017 року

³³ Бондаренко Л. П., Мороз Н. В., Лашик І. І. Функціональні особливості застосування блокчейн технології у фінансовому секторі. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 3. С. 21–25.

³⁴ Асоціація «Блокчейн України». URL : <https://bau.ai/>.

Міністерство аграрної політики та Агентство з питань електронного уряду запустили оновлений Державний земельний кадастр, який працює на технології блокчейн.

Крім того, у вересні 2017 р. Державне агентство з питань електронного урядування перевело на блокчейн систему держзакупівель «Сетам», яка займається реалізацією арештованого, конфіскованого та заставного майна банкрутів³⁵.

В подальшому прогнозується активне впровадження технології блокчейн не лише у фінансовий і корпоративний бізнес, але і в е-урядуванні, соціальні медіа, освіту, тощо.

Таким чином, технологія блокчейн відкриває нові можливості для економічних суб'єктів, створює основи для майбутнього економічного розвитку і зростання не лише на рівні підприємницьких структур, але і на рівні держави.

³⁵ Блокчейн у держструктурах: які країни вже використовують технологію. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2018/04/17/infografika/suspilstvo/blokchejn-derzhstrukturax-yaki-krayiny-vzhe-vykorystovuyut-texnologiyu>.